

VOJAŠKA ZGODOVINA

**Prosojnice predavanj
pri predmetu Vojaška zgodovina (»bolonjski«)**

Program Obramboslovje

Katedra za obramboslovje

Fakulteta za družbene vede

Za interno uporabo

**pripravil
doc. dr. Damijan Guštin**

Ljubljana 2006

Skripti na pot

V skladu z novim študijskim programom predmeta Vojaška zgodovina, programa Obramboslovje, ki ga je izdelala katedra za obramboslovje in predložila Fakulteta za družbene vede, je priprava osnovnega študijskega gradiva ena od osnovnih postavk. Študijski program za Vojaško zgodovino predpisuje pet obveznih študijskih enot. Skripta, ki vsebuje le nekoliko razširjeno besedilo prosojnic, ki jih uporablja predavatelj pri predavanjih, je ob tem le pomagalo in usmerjevalec pri sistematizaciji preštudiranega in prebranega v študijski literaturi ter pomoč pri študiju za izpit.

Študijsko gradivo v skripti sledi zasnovi predmeta Vojaška zgodovina. V 28 urah predavanj (za izredne študente le 15 ur), kolikor jih predvideva študijski program, zato tudi obravnava teme tako iz splošne vojaške zgodovine, kot tudi najpomembnejše teme iz slovenske vojaške zgodovine. Študirajoči boste gotovo kmalu opazili, da manjkajo določene teme, bodisi da jih ni bilo potrebno upoštevati, bodisi da so za obstoječo zasnovu predmeta manj pomembne. Vsem takim lahko le priporočim branje obvezne študijske literature, kot tudi številne in kvalitetne literature, ki je vsaj v zadnjih letih bolj dostopna tudi v naših knjižnicah ali ponujana v knjigarnah.

1. UVOD V VOJAŠKO ZGODOVINO

NAMEN predmeta

- da poda osnoven kronološki in tematski pregled vojskovanja, in vojaških organizacij v preteklosti
- pridobitev osnovne časovne orientacije v zgodovini vojaškega udejstvovanja
- pridobitev vpogleda v historični razvoj posebnih vprašanj (oborožitev, popolnjevanje, taktika, strategija)

O PREDMETU

VOJAŠKA ZGODOVINA je tematsko področje zgodovine, ki zajema zgodovino vojn, vojaških organizacij in bojevanja.

Veda, ki jih obravnava, je vojaško zgodovinopisje ali **historiografija**.

HISTORIOGRAFIJA

veda, ki na znanstven način obravnava dogajanje v preteklosti.

ena od njenih vej ali področij tudi vojaška zgodovina - specializirana veja zgodovinopisja.

V predznanstveni fazi bila ena od prvih oziroma najpomembnejših delov prav na takratni stopnji delana vojaška zgodovina kot **kronika vojaških pohodov in vojn**, kronika vladarjevih uspehov, saj je bila uporaba sile v znotrajdržavnih oziroma meddržavnih odnosih neomejena, večja in neposrednejša. Vojaški uspeh je poleg političnega primaren kazalec pomembnosti in uspešnosti vladarja. Prav vojaško dogajanje je predstavljalo velik del t.i kronističnega zgodovinopisja.

VOJAŠKA IN VOJNA ZGODOVINA

- **vojaška zgodovina** - razvoj in organizacijo oboroženih sil , oborožitve, razmerja z civilnimi strukturami države in družbe
 - **vojna zgodovina** - zgodovina uporabe vojaškega stroja, torej zgodovina vojn
 - **zgodovina vojskovanja** (history of warfare)
 - **zgodovina vojne veščine** – zgodovina strategije, operatike in taktike
- splošna vojaška zgodovina
 - posebna - specialnosti
 - nacionalna

PERIODIZACIJA VOJAŠKE ZGODOVINE

kronološka delitev

asinhroni razvoj – stiki v oboroženih spopadih

RAZVOJ VOJAŠKEGA ZGODOVINOPISJA

Vojaško zgodovino kot veda se je osamosvojilo v 19. stoletju.

Veliko prispevalo k izoblikovanju nastanek modernih vojaških sil, ki so razvile vzporedno infrastrukturo, od zdravstva do kartografije (saniteta, kartografski zavodi)

ORGANIZACIJA

last vojaških struktur: posebni **zavodi, inšituti**

proučevanje vojne postane ekskluzivno, izbrano početje izbranega kroga oficirjev, bodisi strategov, bodisi vojaških zgodovinarjev.

proučevanje vojaške zgodovine dobi **vidik izbranosti, omejenosti na ozek krog, zaprtosti.**

uradna zgodovina - omejitve v znanstveni reputaciji

Zavodi

Avstrija - 1801 Oddelek za vojnoznanstvena dela,

1819 Generalštabni biro za vojno zgodovino

Prusija - 1816 Zgodovinski oddelek vojnega ministrstva;

1824 Vojno- zgodovinska sekcija Glavnega generalštaba

Rusija - 1867 Vojnoznanstveni arhiv Glavnega generalštaba

RAZVOJ SLOVENSKEGA VOJAŠKEGA ZGODOVINOPISJA

- vojaško zgodovinopisje kasnilo bolj kot pa ostalo
- kulturni zaostanek napram vodečim narodom v Avstriji oziroma Avstroogrski
- počasnejšem razvoju znanosti in tudi zgodovinopisja.
- vpetost v strogo centralizirane oblike vojaške zgodovinarske dejavnosti, prostorske in jezikovne bariere

VOJAŠKA ZGODOVINA NARODA BREZ LASTNE DRŽAVE (VOJSKE)??

V okviru splošnih zgodovinarskih del vojaške zgodovine (predznanstveni Janez Vajkard Valvasor, Linhart, začetniki slovenskega zgodovinopisja Franca Kosa oče in sin, Gruden, Mal, Grafenauer)

prva specializirana dela šele konec prejšnjega stoletja

nekaj po nemških predlogah narejenih polkovnih zgodovin,

-najbolj znani sta Capudrovi Zgodovina 17. pešpolka in

-Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini

OBDOBJA SLOVENSKE VOJAŠKOZGODOVINSKE USTVARJALNOSTI

1918-1919 Vojska Države SHS, boji za Koroško

Viktor Andrejka,

Rudolf Maister

Zdravko Seručar

Lojze Ude

Janez J. Švajncer

1941-1945

Edini pravi vrh nacionalnega vojaškega zgodovinopisja

vstop neprofesionalcev - bivših bojnikov

Knjižnica NOV in POS - skoraj 100 knjig, o delovanju posameznih partizanskih enot

Boris Mlakar : domobranstvo.

Zdravko Klanjšček: Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem.

1990-1991

Janez Švajncer: Obranili domovino

Božo Repe: Jutri je nov dan

splošno

J. J. Švajncer: Vojna in vojaška zgodovina Slovencev

Vojna zgodovina

Z. Klanjšček: Gradivo za vojaško zgodovino

Literatura za študij:

Klanjšček, Gradivo za vojaško zgodovino

Švajncer, Vojna zgodovina (uvod)

Guštin, Vojna in vojaška zgodovina Slovencev

2. VOJSKE IN VOJSKOVANJE STARIH REČNIH CIVILIZACIJ IN GRŠKE ANTIKE

Prazgodovina vojskovanja?

sužnjelastniški družbeni red

bojevanje je povzdigujoča dejavnost, pripada vodilnemu sloju in
posestniškemu sloju, ostalim, zlasti sužnjem pa le po ukazu

Ritualizirano bojevanje?

POVEZAVA VOJSKOVANJA S TEHNIČNIM RAZVOJEM

gorjača ---> lok in puščica

orožja za udarjanje - gorjača, sekira, nož, sulica

orožja za metanje - kopje, prače, metalni stroji

pomen konja in bojnega voza

EGIPČANSKA DRŽAVA

ob dolgi reki Nil 4000 let pr. n. š. – IZOLIRANOST!

V stari dinastiji, med 3200 in 2270 p.n.š. je zadoščala kralju, faraonu njegova osebna garda. Poleg tega so bile po vsej priliki še stalne posadke v svetiščih in mestih.

V primeru velike nevarnosti vpoklicana vojska po teritorialnih upravnih enotah, nomah, ki so jih vodili nomarhi. Ti so bili dolžni svoje oddelke zbrati in voditi v vojno, vojskovodja eden od bližnjih faraonovih uradnikov milica ali teritorialna, deželna vojska.

najemniki (pripadniki ljudstev na obrobju Egipta, Nubijci ali Libijci).

Oborožitev tisočletja enaka: rezilo, ki je podobno srpu, nasajeno na dolgo palico; lok in puščica, kopje. Konica je bila sprva bakrena, ali kamnita. kožni ščiti, morda tudi kožni oklepi.

Železno orožje se pojavlja šele v mladi dinastiji, v 13. stoletju p. n. š.

prevlada pa šele v dobi Grkov, torej v 5.stoletju p.n.š.

vprašanje **številčnosti vojske** (eden od 40 nomarhov dajal faraonu za vojni pohod 400 vojakov, kar bi pomenilo vojsko okoli 16.000 ljudi)

Bojuje se predvsem v dveh **smereh** - proti jugu, kjer so Nubijci; tja lahko prodira po reki Nil; že odkopljejo prvi kanal okoli 1. katarakta druga smer je preko delte in obmorskega dela v Palestino.

Osvajalci, ki prekinili srednjo državo - Hiksi, ljudstvo na konjih - v zapregi v bojnem vozu.

Nova država razvil sistem stalne vojske z najemniki (Nubijci, Libijci)

Veliki osvajalni pohodi v 18. dinastiji (okoli 1500 pnš.), v Mezopotamijo

Tutmes Veliki je izvedel 17 vojnih pohodov v času svoje vladavine

Vojska tega časa ima predvsem konjsko vleko, pešakom to omogoča večjo gibljivost na dolge razdalje.

Bitka pri Megidu 1478 p.n.š. (Tutmes III - kadeški knez) = prva znana bitka s postavitvijo. Tutmes sijajno zmagal, zaplenil 924 bojnih vozov in 200 oklepov.

SUMERIJA IN ASIRIJA

pojav utrjene mestne naselbine (Jeriho, 7000 let p.n.š.)

Sumerska mesta - Ur, Kiš, Lagaš, Uruk 3000 p.n.š

Pehota – sulice, protooklep – verižna srajca?

Bojni voz – dvoosni, strelec in voznik, mula, osel

Dobro organizirana vojska – vojaška formacija pehote (falanga?)

Akadijsko kraljestvo (Sargon Veliki)

Prevlada loka – zložen (dvokomponentni) lok: les, rog

Sargon je bojeval 24 bitk

Asirija

13. stol. pn.š. – 600 p.n.š.

strategija – nadzor trgovskih poti in kovin, ki povečini prihajajo s severa

- moč – v prevzemanju različnih orožij, formacij in taktik, vključevanje premaganih ljudstev v vojsko
- dobro organizirana vojska

- vzpostavitev državne uprave
- preventivno ukrepanje (teror, preseljevanje ljudstev)

9. stoletje ekspanzija

Asurbanipal, Tiglatpilezar II.

Vojska izredno močna, urejena: oklep, meč, kopje, ščit, lok- železo postopoma

Stalna vojska – kraljeva garda, konjenica prvič

Oblegovalni stroji, bojni vozovi

Asirci osvojijo Egipt 671 p.n.š.

Najemniška vojska – prevzame oblast v državi

Asirija uničena ok. 600 p.n.š. z nastankom medijske države in novobabilonske države

KITAJSKA

ena najstarejših civilizacij v ravninah med Rdečo in Rumeno reko

kmetijska in sužnjelastniška kraljevina

obramba pred vdori barbarov s severa, (stepnih ljudstev iz Mongolije)

dva koncepta vojskovanja:

barbarski - vdori, konjenica, ropanje, brez formacije, hitrost, lok in puščica, bojni vozovi

kitajski - obramba narejenega, polj, organizacija, sistem obveščanja, zidovi pred vdorom, organizacije vojnih krajin.

Prvi **zidovi** že v 2. tisočletju p. n. š. v enoten sistem povezan pod prvim cesarjem Ši Huang Ti, ok. 200 p.n.š. ---> zemeljski nasip z utrdami.

Značilna je organizacija za njim - signalizacija, ceste, naselja vojaških kolonistov, ki so bili obvezani vojni službi.

Najemniška vojska ali vpoklici dela prebivalstva.

Veliki osvajalni pohodi usmerjeni v Indokino, oziroma sprva južno Kitajsko, Korejo in na sever in zahod proti Hunom.

Največji obseg države je pod dinastijo Tang, v obdobju 7. in 10. stoletjem.

Vojska se deli v:

- profesionalno cesarsko gardo
- okrožne, pokrajinske enote (milica, v katero je vpoklican del prebivalstva; vojaško urjenje poteka pozimi, da je poleti mogoče kmetovanje)
- obmejne enote (najemniki)

Mongolska nadvlada nad Kitajsko v 13. stoletju.

Sun Tsu Vu - Veščina vojskovanja

Literatura za študij:

Švajncer, Vojna zgodovina

Keegan, Zgodovina vojskovanja

VOJSKA KLASIČNE GRČIJE

- individualizacija
- povezava vojaške specializacije z materialno močjo in družbenim položajem
- bronasta, železna oborožitev
- boji znotraj grškega sveta in z zunanjimi napadalci

Sistem, ki vključuje vojno v običajno življenje – številne vojne, vojaški bogovi

Mnogo političnih tvorb – **mestne države**

Staro obdobje – minojsko (2000 – 1580 pr. n. št.)

Ahajsko obdobje – mikenska kultura

homersko obdobje, trojanska vojna

Dorska selitev

KOPENSKO BOJEVANJE

vojaki glede na cenzus - po Solonu

- poveljniki,
- konjeniki,
- težka pehota (hopliti),
- lahkooboroženi pešci

Hoplitski sistem od 7. stol. p. n. št. - **uveljavitev pehote**

Uveljavitev boja v formaciji – **falangi**, ostritev vojaške discipline, vzajemnost in odgovornost do drugih (sobojevnikov)

Množičnost orožja kot posledica tehničnega napredka, uveljavitev kmečkega sloja

Oborožitev: oklep, čelada, ščit, sulica, meč

Sparta – vojaška država

Hoplitska državna ureditev – politično polnopravni le vojaško sposobni

spartiati - poklicni bojvniki, število 8000?

MORNARICA

ločitev med trgovskimi in bojnimi ladjami od 7. stol. p.n.š. - prvič v zgodovini namenske vojne ladje

triere - 40 m dolge, trovrstne veslače, 170 veslačev, 30 mornarjev in vojakov oklopljen kljun, metalne priprave

GRŠKO-PERZIJSKE VOJNE (5. stol. p.n.š.)

Poseg Perzije v Malo Azijo in egejski prostor

Prva vojna – jonski upor (500-494 p.n.š.)

492 prvi perzijski pohod se razbije na Halkidiki

490 bitka na Maratonskem polju

480 Termopile, pomorska pri Artemiziju, požig Aten,

pomorska bitka pri Salamini – odločilna grška zmaga

ponovni perzijski prodor 479 – bitka pri Plataiah – dokončna zmaga Grkov

449 končni perzijski poraz pri Cipru

PELOPONEŠKE VOJNE (431-404 p.n.š.)

Notranjegrški konflikt med Delsko-atiško pomorsko zvezo in Peloponeško zvezo

Pohod peloponeške vojske v Atiko 431-421 p.n.š.

Atenska taktika – umik za Dolgo obzidje in protinapad z ladjevjem

Taktika poševne bojne črte – tebanska iznajdba

Atenski porazi na kopnem

Atenska ekspedicija na Sicilijo

Dekelejska in jonska vojna (414-404 p.n.š.)

odločilna bitka pri Ajgospotamih 405 p.n.š se konča z atenskim porazom

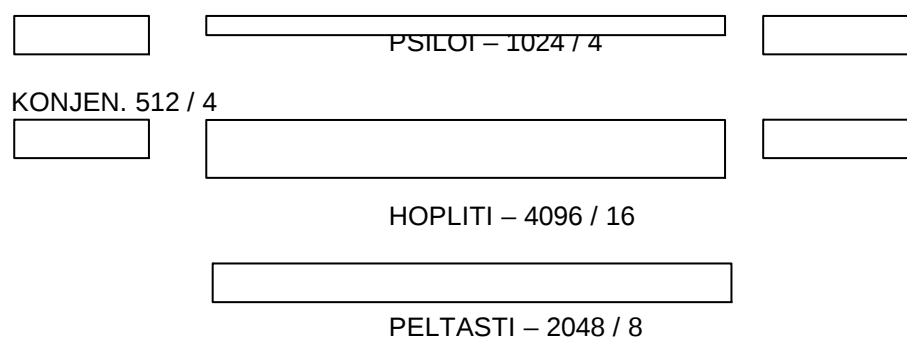
MAKEDONIJA IN ALEKSANDER MAKEDONSKI

nastanek sile na obrobju grškega sveta v času oslabitve centralnih pokrajin

kombinacija sposobnih vladarjev in učinkovite vojaške taktike

makedonska falanga - gosta, 16 vrst globoka, sulice podaljšane do 6 m

srednja in lahka pehota, lahka in težka konjenica

Filip II. in njegova osvajanja – želja postati vsegrški vladar

pohod na jug - osvojitev Grčije 354-338 p.n.š.

bitka pri Hajroneji 338 p.n.š.

Aleksander Makedonski 356-323 p.n.š., vladar 336-323 p.n.š.

13 let, ki so spremenili svet

- uničenje perzijske države
- razširitev helenske kulture na bližnji in srednji vzhod
- mešanje kultur
- nastanek novih državnih tvorb, ki oblikujejo prostor Sredozemlja in bližnjega vzhoda še 200 let

VLOGA IZJEMNE OSEBNOSTI V ZGODOVINI!!

vojaško udejstvovanje v očetovi vojski

prevzem vojske in države po nasilni očetovi smrti

zadušitev grškega upora - porušenje Teb

preusmeritev v sozvočju z Grki proti Perziji

osvojitve Male Azije (**bitka pri Graniku**)

Sirija in Palestina (bitka pri Isu)

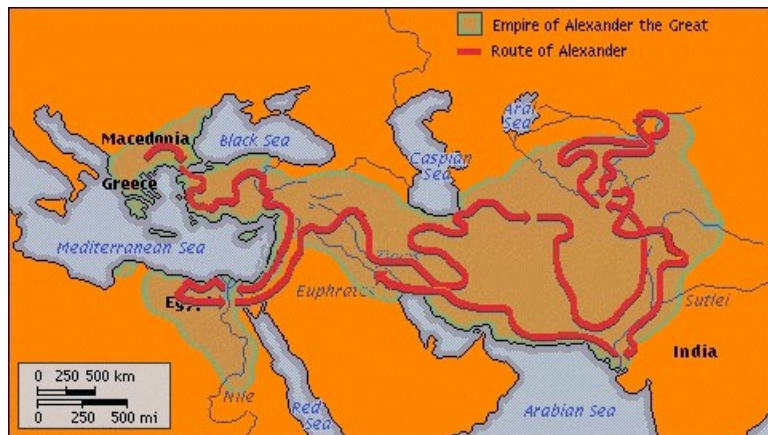
ekspedicija v Egipt 332-331 p. n. š. – Aleksandrija – 70 mest!

prodor v Perzijo (**bitka pri Gaugameli** pri Ninivah)

Aleksander - vladar po vzhodnjaški šegi - prestolnica Babilon

pohod v Srednjo Azijo (prekoračenje Hindukuša) in Indijo 330-323

vrnitev v Babilon in smrt.

osvojitve območij 6000 km narazen

vojska se premika peš, 54 km dnevno, z orožjem in hrano za 30 dni - 1

služabnik na 10 pešcev ali 1 konjenika

bojni vozovi

bitka: izbor primerne, ravne prostora

vzporedna postavitve obeh vojsk

bitka je merjenje moči in manj vprašanje taktike - konjenica orožje taktike

obstreljevanje z loki, boj s sulicami in bojnimi noži

odloča udar težke pehote v falangi

HELENISTIČNE DRŽAVE

nasledniki - država se deli v helenističnih državah : Ptolomejci, Selevkidi

združitev helenistične tradicije in vzhodnih držav

3. VOJAŠKA ORGANIZACIJA IN VOJNE RIMSKE DRŽAVE (9. st. pr.n.št. – 5. st. n.št.)

Rimljani so bili **najboljši vojaki antike**.

njihova vojaška sposobnost pomagala, da so postali vladarji države, ki je obstala okoli 1000 let, se prostorsko razširila na Evropo zahodno od Rena in Donave in velik del Afrike in Azije.

rimska država je **združevala vojaško, politično in kulturno vladavino** v eno; vojaška država Rim ni bil vse do poznih cesarskih diktatur.

vojska vedno državniško kontrolirana in vodena

ZAČETKI

Rim mestna država, najprej monarhija, nato republika.

Vojskovanje izrazito sezonska dejavnost, od marca do novembra.

Služba v vojski je bila dovoljena le **državljanom**.

Vojaška obveznost splošna - moški med 17 in 46 letom.

Glede na starost sprva juniorji, nato seniorji.

Vsakoletni vpoklic dovoljenega števila vojakov, žrebanje plemen pri naboru

UREDITEV VOJSKE

LEGIJA ---> kompleksna vojaška enota

manjše enote > kohorte > manipli > centurije.

Večji del obdobja republike so oboroženo silo Rimljanov sestavljale 4 legije.

V času republike sta vojsko vodila **konzula**, od katerih je eden ostajal doma, drugi pa je šel na bojni pohod. Na začetnem zborovanju so izvolili tudi 6

vojaških tribunov. Poznejši pojav **legata** – poveljnika legije

Vojaki - glede na starostno dobo in posest vojaške opreme.

težka pehota; postavitve v treh vrstah: hastati – mladi vojaki; princepsi, - nosilci bojne moči, triarii - veterani

velites, **lahka pehota**, ki je sicer prideljena legiji, a v posebni formaciji.

Konjenica je bila šibka, večino jo je bilo od tako imenovanih foederatov ali zaveznikov.

OBOROŽITEV

Hastati in principi so imeli po dve metalni kopji (hasta), tretji red, pa je imel dolgo sulico, s katero je v klečečem položaju čakal na morebitno obrambo.

Vsi pa so imeli čelado, ščit ovalne oblike, prsni oklep in kratek meč – gladius, ki je ostal v oborožitvi do konca rimskega imperija.

LEGIJA ima v republikanskem času 4500 mož – 1200 velitov, 60 centurij težke pehote triarijev po 20 vsake od treh vrst. Osnovna taktična enota pa je bil **manipel**, sestavljen iz dveh centurij.

Manipli hastatov in principov so imeli med 120 in 150 vojakov, manipli triarijev pa po 60 mož.

Legiji je bila prideljena konjenica, s 10 oddelki po 30 konjenikov.

FOEDERATI

Vsa z Rimom združena in povezana mesta so bila obvezna sodelovati v rimski vojski. Tvorili so posebno legijo, posebno pomemben je bil prispevek 30 oddelkov konjenice.

Prednost Rimljanov je bila **izredna vojaška disciplina - ostre kazni** dosledno **utrjevanje** vsak večer v tabor, ki so ga z nasipom utrjevali vojaki.

TAKTIKA RIMSKE VOJSKE.

Bila je klišejska, vendar znotraj tega seveda taktično razdelana.

taktična razporeditev na bojišču – ni bilo sklenjene formacije falange, pač pa razdeljena po maniplih za širino bojne razporeditve manipula - 20 mož.

Druga vrsta –60 do 80 m za prvo - pa je zasedala presledke med manipli prve in tretja med presledki druge

----> razporeditev podobna svojevrstnemu šahovskemu polju.

Težišče vedno v centru, kjer je bila težka pehota, na obeh krilih so bili razporejeni konjeniki, lahka pehota pa pred bojno črto.

----> Prednost rimske taktike je bila **razčlenjenost po globini**, kar je omogočalo bolj gibljivo in prilagodljivo falango.

začenja vladavina meča, kopja le predpriprava, boj pa je odločal vojak z mečem v neposrednem spopadu.

POTEK BITKE:

lokostrelci, pračarji

lahka pehota, nastop težke pehote

OBLEGOVALNA TAKTIKA

Obroč / obkolitev - zavzetje z vpadom

- stroji (ovni, oblegovalni stolpi)

-želve (27 ščitov)

vojaška tehnika:

metalni in strelni stroji (katapult, balista, skorpion , onega)

GRADNJA CEST, mostov

VOJNA MORNARICA

trireme – galeje (kartažanski in grški vzori)

ladja = ploščad za pehoto, corvus – napadni mostič

redke pomorske bitke (Akcij 31 p.n.š.) boj s pirati

VOJNE

vojne s Kartažani

prva punska vojna 264-241 p.n.š.

DRUGA PUNSKA VOJNA 218-201 p.n.š.

Hanibalov pohod iz Španije v severno Italijo

bitka pri Kanah 216 p.n.š.

Rimljani: poveljnik konzul Terencij Varon - 55.000 težke pehote, 9000 lahke pehote, 6000 konjenikov

Hanibal: 32.000 težke pehote, 8000 lahkih pešcev, 10.000 konjenikov

TRETJA PUNSKA VOJNA 149-146

Osvojitev Grčije - bitka pri Pydni

VOJAŠKE REFORME GAJA MARIJA V 1. STOLETJU P. N. Š.

- stalnost
- poklicni vojaki
- poenotena oborožitev
- poenotena taktika
- spremenjena formacija legije
 - 10 kohort
 - vsaka s 3 manipuli s po dvema centurijama po 100 vojakov, skupaj 6000 mož
- izločitev konjenice v poseben rod
- profesionalni podčastniki in nižji častniki – hrbtenica vojske

prednosti profesionalne vojske izkoristil Cezar in zgodnji cesarji = **v 100 letih**

osvojen sredozemski bazen in pol Evrope

galske vojne

RIMSKA VOJSKA V CESARSKEM OBDOBJU

postavljajo stalne legijske tabore na robovih cesarstva

vojak je poklic, novačenje iz revnejših pokrajin, nižji socialni sloji
po odpustu iz službe dobivajo zemljo, pomemben dejavnik kolonizacije
novoosvojenih in obrobni predelov cesarstva
vojska postaja dejavnik v notranjih bojih za oblast
pretorijanci - osebna vojska vsakega cesarja, osamosvojena moč

vrhunec rimske vojske v letih 100-150

25-35 legij v obmejnih pokrajinah

stik z barbarskimi ljudstvi na Renu in Donavi od 2. stoletja

vojne s Partsko državo – edina enakovredna sila

REFORME SEPTIMIJA SEVERA: dovoljenje vojakom, da imajo družine, da v
obmejnih enotah obdelujejo zemljo. Diokletian pa izenači vojake državljane in
nedržavljanke, oficirji so tudi nedržavljanke

---> ukine stalno postavitve legij, vojsko deli na pohodno in obmejno armado.

Vojski v vsaki provinci poveljuje vojaški poveljnik - dux

vzpostavitev obrambnih črt - limesov

zidovi, stražarnice, kohortni in legijski tabori, ki se razvijejo v mesta

sprejemanje barbarskih vojakov v rimsko vojsko - kot celotnih enot

barbarizacija, sprememba taktike, upad pomena falange težko oboroženih

pešcev - večja vloga lahke pehote, klinaste formacije

delitev države na vzhodno in zahodno cesarstvo - boji med njima

vdori Hunov, Ostrogotov, Vizigotov

RIMLJANI V NAŠIH KRAJIH

VOJAŠKA OSVAJANJA

177 p.n.š. Histria

159 p.n.š. prva panonska vojna

129 p.n.š. premagani Japodi (dinarsko področje) in Tavriski v osrednji Sloveniji

pred 115 p.n.š. zmaga nad Karni (vzhodne Alpe)

oblikovanje meje Italije:

Istra pod Rižano, Obrobje Tržaškega zaliva in Vipavska dolina sodijo v Italijo!

dalmatinsko-panonski upor 6-9 korenito zatrt

prihod in naselitev dveh legij - VIII. Augusta in XV. Apollinaris

do leta 100 na Ptuju sedež legije XIII Gemini

vojaški tabori / ostanki: Aemona, Poetovio, Ločica

ceste Tergeste - Poetovio, Tergeste - Sirmium, cesta preko Karavank

“CLAUSTRA ALPIUM JULIARUM” ALI “PREATENTURAE”

oblikovanje zapornega pasu od Reke do Ziljske doline v 3. stol.

zapore na prehodih v Italijo (Hrušica, Ajdovščina, Logatec)

zidovi, stolpi in utrdbe, ki jih branijo 3 legije

BITKA PRI FRIGIDU (Vipavska dolina) septembra 394

cesarja Teodozij (vojskovodja Stilicho) : Evgenij (Arbogast)

Obe vojski sestavljajo barbarski najemniki - Teodozijevo Alani, Huni, Goti -

Evgenijevo galske enote in Franki.

burja kot nadnaravno znamenje

= vojaška odločitev o vezavi krščanstva in rimske države

Literatura za študij:

Švajncer: Vojna zgodovina

Švajncer, Vojna in vojaška zgodovina Slovencev

Keegan, Zgodovina vojskovanja

Conolly, Zgodovina rimske vojske

4. VOJSKA V ZGODNJEM SREDNJEM VEKU – PREHODI V FEVDALNO VOJSKO

nadaljevanje starega – antična tradicija, plemenske vojske, družiniki
nastajajoči elementi novega odnosa – vazalni odnos

FRANKOVSKA DRŽAVA 5.-9. STOL.

Karel Veliki - obnovitev ideje rimske države

osnova vojske od 8. stol. vazalna dolžnost

vazal dobi zemljo kneza v uživanje z obvezo, da sodeluje v boju na
podeljevalčevi strani kot težko oborožen konjenik skupaj s spremstvom in
hrano za 3 mesece

Oborožitev: sulica, meč, bojna sekira-franciska, lok

Langobardi

Vikingi

PREHOD IZ ANTIČNE V FEVDALNO VOJSKO

KONEC RIMSKEGA IMPERIJA NA ZAHODU 476

Vdori germanskih plemenskih zvez (Vandali, Vizigoti, Ostrogoti)

in Hunov (451 bitka na Kataulonskih poljih, 452 vdor v Italijo)

Zavezniki (foederati) postanejo odločilna vojaška sila v imperiju

barbarizacija romanskega sveta – tudi na področju vojaških znanj

izginjanje legije od konca 5. stoletja

Arabski vstop v zgodovino v 7. stol. – podlaga je lahka konjenica in aplikacija

bizantinske taktike in strategije

razpad sredozemskega prostora po pojavu islama – muslimanska osvojitve Severne

Afrike, Španije, Palestine, delov Male Azije, Sicilije

pojav verske vojne

BIZANTINSKA VOJSKA

nadaljevanje antične tradicije

- razvijanje vojske na romanski osnovi – profesionalni vojaki državljani in foederati (najemniki)
- postopno (po 1000) uvajanje fevdalnih elementov

nasprotniki določajo usmeritev vojaške organizacije

- utrjen prenos težišča s pehote na konjenico - pomen stremena
- osnova bizantinske vojske je **težka konjenica** z sulico in **lahka konjenica** z lokom (ok. 50 % vse vojske, ki jo je 120 – 150.000)
- numerus (banda) ok. 400 mož – turma – thema (od 13 do 30)

prizadevanje za ponovno osvojitve Italije v 6. stol. – Belizar, Narzes, Justinian

“grški ogenj” - okrepitev bojevanja na morju in v obrambi mest

GERMANSKA KRALJESTVA

plemenska vojaška organizacija s prevlado vojaškega poveljnika – kralja

ustalitev na določenem območju

prevzemanje rimskih civilizacijskih vzorcev

- Ostrogotsko kraljestvo v Italiji
- Kraljestva Anglov, Sasov in Jutov na Britanskem otočju (kralj Artur)
- Vizigotsko kraljestvo v Španiji
- Frankovsko in burgundsko kraljestvo v Franciji
- Vandalsko kraljestvo v Severni Afriki
- Langobardska Italija od 568

FRANKOVSKA DRŽAVA 5.-9. STOL.

Postopna utrditev in ekspanzija konec 5. stol. pod Merovingi

Razširitev države na Porenje, širitev do Pirenejev.

Karel Veliki in njegova osvajanja

cesar Karel Veliki - obnovitev ideje rimske države

osnova vojske od 8. stol. **vazalna dolžnost**

vazal dobi zemljo kneza v uživanje z obvezo, da sodeluje v boju na podeljevalčevi

strani kot težko oborožen konjenik skupaj s spremstvom in hrano za 3 mesece

Oborožitev: sulica, meč, bojna sekira-franciska, lok

SLOVANI IN KARANTANIJA

Slovani - drugi val selitve ljudstev (540-700)

SLOVANSKA VOJSKA

plemenska - ljudska, udeležba žensk, otrok -

pehota, občasno konjenica, drevaki

orožje: lok, puščica, kopje, ščit - ustroj po desetinah

v obrambi pred bizantinsko vojsko - umik z občasnimi napadi na ugodnih mestih - uporaba ukan, zasede

hitro izpopolnjevanje taktike ob stiku z Bizancem - oblegovalne naprave, vdori na grške otoke, Kreto, maloazijsko obrežje

pomen sodelovanja z Obri (Avari) - konjeniškimi ljudstvom

NASELITEV SLOVANOV V VZHODNE ALPE

568 Langobardi zapustijo slovenski prostor

naselitev Slovanov s severa in skupaj z Avari z vzhoda

KARANTANIJA

slovanske kneževine - razslojevanje - stalni knezi

vojaška ureditev: plemenska vojska

pojavi družinikov - stalno oboroženo spremstvo -KOSEZI

Samova plemenska zveza

vojne z Bavarci

langobardski limes

pokristjanjevanje - vojne za pokristjanjenje

Vojne z Avari (Obri) za ponovno pokoritev slovanskih plemen

===> izguba samostojnosti - pridružena kneževina Bavarske

820 frankovska mejna grofija

===> vključitev v frankovsko državo kot mejna pokrajina

(VELIKA) VOJVODINA KARANTANIJA

KARNIOLA

južnejše, poznejše drugo središče na današnjem območju Slovenije

mejna grofija

SPODNJA PANONIJA

mejna grofija med Dravo in Blatnim jezerom

KONČNI RAZVOJ V FEVDALNE TERITORIJE (900-1000) V OKVIRU SVETEGA

RIMSKEGA CESARSTVA NEMŠKE NARODNOSTI

- izguba lastnega razvoja v fevdalno družbo
- izguba lastnega državnega razvoja

Literatura za študij:

Švajncer: Vojna zgodovina

Švajncer, Vojna in vojaška zgodovina Slovencev

5. VOJSKOVANJE IN VOJSKE V SREDNJEM VEKU

vojska in temeljni družbeni odnos

fevdalizem: - posest zemlje, kar pomeni obvezo za vojskovanje

fevdalni red izhaja iz vojaškega reda germanskih plemen

fevdalne države: -plemstvo

- duhovščina

- kmetstvo

- meščanstvo

država je organizacija fevdalne piramide: kralj - vojvode - grofje –vitezi-ministeriali

PARTIKULARIZACIJA – vsak je gospod na svojem ozemlju

VOJSKA VITEZOV

nepoklicna vojska na podlagi **vazalne obveze**

splošni poziv – pomemben v zgodnjem obdobju in ob kraljevih vojnah

+ občasna najemniška vojska

STRUKTURA VOJSKE

konjenica: - težka viteška konjenica,

ščitonosci (seržanti) in sluge

lahka konjenica (turkopoli)

organizirana v 12. stoletju v **kopje**, ki ga sestavljajo fevdalec, sluga, dva lahka

konjenika za spremstvo, nekaj pešakov

pehota je podporna veja, zlasti so to lokostrelci ali samostrelci in suličarji
so pogosto najemniki

OROŽJE

- **meč**, (simbolni pomen meča)
- sulica
- sekira, buzdovan
- oklep in šlem, ki postaja vedno težji (verižna srajca, poln oklep)
- ščit
- lok in samostrel, boj loka s samostrelom v 13. stoletju

TAKTIKA

velik **zaostanek** glede na antiko

ni trdne vojaške organizacije

ni stalne vojske

nedisciplina, povezana s strukturo vojske

dvoboj

odloča moč in pogum, ne taktika

majhen pomen rezerve

POSTROJ ZA BOJ

prva linija **vitezi**, za njimi lahka konjenica.

Pehota (lokostrelci) na krilih ali pred njimi.

napad konjenice, razporejene v **linijo**, redkeje pa tudi v **klin**, t.im. *svinjska glava*.

---> pomen tesne formacije se pokaže v križarskih vojnah

OBRAMBA

okopi kot taktično utrjevanje, redko pa kot strateška obrambna linija (Wales-Anglija)

stolpi in gradovi, trdnjave

pomembno sredstvo obvladovanja ozemlja

mesta

oblegovalna taktika in tehnika je slaba

izpodkopavanje, naskok

prevzem vzhodnjaške tehnike: onager

VOJNE MORNARICE

pomen Sredozemlja raste s stiki z vzhodom

galeje (izpopolnjeni modeli galeasi) - velike bojne ladje od 10. stol.: vitek trup, 2-3

jambori, 1-2 vrsti vesel, kombiniran pogon

bojno delovanje: okovan kljun, metalne naprave (tudi grški ogenj), stolp z lokostrelci

in vojaki

spopad ---> poskus s kljunom preluknjati sovražno ladjo, nato spopad iz bližine

VOJNE

- boj Svetega rimskega cesarstva:
 - za Italijo
 - za vzhodno Evropo preko Labe in Donave (Slovani)

- vojskovanje Francije in Anglije vse od 1066 (Hastings)
- boji z Normani, normanska kraljestva
- vojskovanje za rekatolizacijo Španije
- križarske vojne

KRIŽARSKE VOJNE 11-13. stoletje

Verska spodbuda, družbeni motivi

spopad viteške vojske z vzhodnimi vojskami

I. 1096-1099

prvi pohod v Palestino preko Male Azije

osvojitve Antiohije in Jeruzalema

ustanovitev Jeruzalemskega kraljestva

II. 1147-1149

1187 Jeruzalem osvoji Saladin (Seldžuki).

III. 1189-1192

boji s Saladinom, osvojitve Cipra

IV. 1202-1204

zavzetje Konstantinopla, latinsko kraljestvo

V. 1217-1221

poskus osvojitve Egipta

VI. 1228-1229

s sporazumom dobljen Jeruzalem za 10 let, 1244 Jeruzalem izgubljen

VII. 1248-1254

VII. 1270

1291 izguba vseh držav križarjev v Siriji, ostane Ciper

6. UVEDBA SMODNIKA V BOJEVANJE – POSLEDICE

VOJSKOVANJE V VISOKEM SREDNJEM VEKU

- zenit konjeniške viteške vojske
- uvajanje novih prvin v vojsko
- ponovna rast pomena pehote
- uvajanje ognjenega strelnega orožja

OGNJENO STRELNO OROŽJE

izum črnega smodnika (13. stoletje, kitajski izvor? - Roger Bacon, Berthold Schwartz)

prva uporaba okoli 1300

bombarde, možnarji

1331 prvič dokumentirano uporabljano pri obleganju

veliki kalibri - 600 mm in več

ročno ognjeno strelno orožje je nekoliko poznejše

ročni topiči

luntni vžig - 15. stoletje, *luntni celin*, 16. stol.

puške od k. 15. stol.

arkebuze, muškete

pištole, 16. stol.

učinek na bojišču postopoma raste

- psihološki učinek
- opuščanje oklepa in ščita, loka in samostrela
- bitka se spreminja v obstreljevanje!
- izoblikovanje vojaka

PEHOTNE VOJSKE

ŠVICA

1291 zveza treh prakantonov

gorata dežela

socialna struktura - svobodno, neplemiško prebivalstvo

TAKTIKA IN NOVO OROŽJE

- napadi iz zasede, boj na ozkem prostoru
- helebarda

Švicarji postanejo najboljša pehota Evrope.

BITKE: pri Morgartenu 1315

pri Sampachu 1386

HUSITI IN ČEŠKA 1419-1452

povod razglasitev jana Husa za krivoverca in njegova usmrnitev

ljudsko gibanje za lastno versko izražanje

Vojskovanje:

- tabor - premikajoča se utrdba iz posebnih vozov

- uporaba ročnih topičev in topov
- izpad pehote in konjenice

velik pomen vojskovodij: Jan Žižka, Prokop Veliki

STOLETNA VOJNA

Francija - Anglija 1337 - 1453

“vojna loka in samostrela”

Vojskovališče SEVEROZHODNA FRANCIJA, za ohranitev fevdov angleškega kralja

Bitke:

- pri CRECYJU 1346 - poraz francoske vojske
- pri POITIERSU 1356 - poraz francoske vojske
- pri AZINCOURTU 1415 - poraz francoske vojske

Francija se vojskuje bliže, na domačih tleh

pojav francoskega ljudskega elementa - Ivana Orleanska

7. TURŠKI PRODOR V EVROPO IN POSLEDICE ZA JUGOVZHODNO EVROPO

1. ZGODNJA ZGODOVINA TURKOV

Pojav Turkov – srednjeazijsko ljudstvo, ki pride na zahod.

Seldžuki v Siriji, 1055 zavzet bagdadski kalifat

Vdor v bizantinski prostor v Mali Aziji

Osmani - razvoj iz obmejnega emirata v poglavitno silo maloazijskega prostora v 13. stol. in prvi polovici 14. stol.

Sultani

2. VDOR TURKOV V EVROPO

Vdor na evropsko obalo

Osvojitve balkanskih kraljestev: Bolgarija, Srbija, Bosna

bitka s križarji in plemiškimi vojskami zahoda pri Nikopolju 1396

polstoleten premor zaradi poraza z Mongoli

1444 bitka pri Varni

1453 - osvojitve Bizanca

1459 - zavzeta Srbija (Srbska despotovina)

1463 - zavzeta Bosna

1482 - zavzeta vojvodina Hercegovina

Vdor v Podonavje (Ogrska, Hrvaška, Avstrija, Poljska)

Beograd - ključ do Ogrske, prvič zavzet 1512

1526 - bitka pri Mohaču = poraz Ogrske

višek turške države v prvi polovici 16. stoletja (sultana Selim, Sulejman Veličastni)

Obseg: Sev. Afrika do Maroka, Egipt, Sirija in Palestina, Mala Azija, Armenija, Mezopotamija, Balkan

3. TURŠKA VOJSKA

--

podobna zgodnjefevdalni evropski - osnova nededni fevdni sistem za vojaške zasluge, najemniki

Konjenica:

spahijska konjenica, obvezani k vojaški obveznosti v zameno za fevde
najemniška konjeniška garda (2400 - 16.000 mož)

Pehota:

janičarji "nova vojska" - pešci. Oddelki od 1330 (nekaj tisoč, končno okoli 50.000 vojakov)

So osebna garda sultana, potujejo z njim, del jih je v garnizijah po provincah.

Žive v skupinah v vojašnicah, (skupni kotel, žlica za kapo), se ne poročajo

Večina jih je po izvoru islamizirano prebivalstvo podrejenih pokrajin. Janičarji - dečki odvzeti; pozneje celo krvni davek. nato dolgo vzgajani, nato žive znotraj oddelkov - kotel (znamenje - žlica). Se ne poročajo.

Lahka konjenica: akindžije, služijo za izvidovanje in pripravo teritorija za osvojitve

Lahka pehota: azapi

Oborožitev

okrogel ščit, lok, sulica, sablja, buzdovan, jatagan
topništvo, oblegovalne naprave

Taktika

osvajalna - sveta - vojna. Ne uničenje krščanskega prebivalstva, pač pa njegova pokoritev. Verska toleranca.

prva faza: področje razglasijo za področje vojne - namen slabljenje odporne moči v obmejnih in nato notranjih območjih nasprotnika. - ropanje, ugrabljanje ljudi, požigi, izvidovanje.

druga faza: vojaška osvojitve z redno vojsko, vzpostava lastne uprave.

4. TURŠKI VDORI V NAŠE KRAJE

-

Poglavitno obeležje 15 in 16. stoletja, velika nevarnost 130 let

- 1408 prvič v Metliko, 1411 pred Ljubljano; še nekajkrat do 1415.

.Obdobje silnih vdorov - po osvojitvi Bosne 1469-1483 - 30 vdorov, ki so zadeli Kranjsko, Koroško in Štajersko, pa tudi Primorje.

- 1499 Turki vdrlji v Furlanijo, ker so bili v vojni z Beneško republiko. Tam uničili 132 vasi.

- Nov val 1522-1532 (60 vpadov, trije večji). Sulejman Veličastni. Dvakratno obleganje Dunaja, 1529, 1532. Meja se pomakne na 2 dni ježe, okoli 100 km od slovenskega ozemlja. Konec 16. stol le 15 km od Vinice.
- 1559 zadnji vpad Turkov na Kranjsko.
- Bitka pri Sisku 1593 pomeni konec neposredne turške nevarnosti v slovenskih deželah.

Posledice

- depopulacija

Pomori, odpeljano prebivalstvo, uničenih stotine vasi., 1471 odpeljanih 15.000 ljudi. (vsega prebivalstva je bilo 500.000 do 600.000)

Na posameznih predelih se prebivalstvo zmanjša za 50% (Kras, Notranjska, Dolenjska, Bela krajina, vzhodna Štajerska)

- materialno uničenje. Le do 1471 je že bilo požganih ali oropanih pet trgov in 200 vasi na Štajerskem
- gospodarsko izčrpavanje - davki za obrambo, upad trgovine, kmetijstva

5. OBRAMBA PRED TURKI

Dežele bile popolnoma neusposobljene za obrambo. Prepočasen odziv.

Razpoložljive možnosti

- plemiški vpoklic - viteška konjenica

- črna vojska - splošen deželni vpoklic za boj sposobnih, ki zajema tudi podložnike

Utrjevanje:

Fevdalci utrjujejo svojo posest, zlasti gradove

Deželni knez utrjuje mesta. Izdaja naloge za utrjevanje mest (obvezni vsi prebivalci 3 milje okoli mesta), obnovo obzidij, jarkov, zidavo novih obrambnih naprav.

Trgi zaradi obrambe povzdignjeni v mesta: Kostanjevica, Lož, Višnja gora, Kočevje.

Kmetje gradijo svoja pribežališča - tabori ob cerkvah (350 na slovenskem območju)

obveščevalna in opozorilna organizacija (grmade v treh urah obveste vso Kranjsko)

sli in kresovi, obveščevalna služba.

DEŽELNI OBRAMBNI REDI - dosežek stanov napram deželnemu gospodu.

Označujejo bistveno spremembo lokalne obrambe v centraliziran sistem.

Dolžni so pri obrambi sodelovati vsi, ki imajo posest, tudi cerkev (Na določeno vsoto davka so dolžni dajati konjenika ali več pešcev)

Podložniki so dolžni sodelovati v obrambi po decimalnem sistemu, kot vsak 30., 10. ali celo 5. za boj sposoben možki. Poimensko določeni, včasih celo z orožjem.

Določeno število najemnih vojakov daje tudi deželni gospod.

Dežele razdeljene na operativna območja, četrti, v vsaki pa je vojaško poveljstvo - stotnik. Deželno poveljstvo, dogovor med notranjeavstrijsko skupino, da si pomagajo.

Tedaj na tej podlagi okoli 18.000 mož, skrajne možnosti 4000 konjenikov in ok 30.000 pešcev.

6. VOJNA KRAJINA

Začne se graditi 1522 na osnovi insbruškega meddeželnega vojnega reda. Po bitki pri Mohaču 1526 se povežejo notranjeavstrijska skupina dežel in hrvaški "preostanek preostankov".

naseljevanje Uskokov od 1530 dalje, zlasti v Žumberku in Beli krajini, na Hrvaškem.

Vzpostavitev trdnjavskega pasu na Hrvaškem, od Dalmacije do Drave (Hrvaška krajina, Slavonska krajina), kombinirano z mobilnimi četami konjenice. Karlovac 1579.

naselitev vojakov in uskokov

vzdrževanje trdnjav na Hrvaškem - končno jih notranjeavstrijske dežele vzdržujejo 88, posadke skoraj 5000 vojakov. Stroške nosijo v 90% notranjeavstrijske dežele preko imenjskega davka.

1578 prešla odgovornost za Vojno krajino v roke notranjeavstrijskega vladarja.

Literatura za študij:

Švajncer, Vojna in vojaška zgodovina Slovencev

Simoniti, V deželi je Turek že

8. NAJEMNIŠKO VOJAŠTVO NOVEGA VEKA

profesionalizacija - posledica zapletenega ravnanja z ognjenim orožjem sprememba razumevanja vojne - iz častne dolžnosti v plačano delo

pretvorba vojske iz plemiške v najemniško

najemnik - osnova vojske

- obdobje najemniških vojakov (tolpe, ki iščejo najemnika)
- obdobje najemniških vojsk v državnem najemu

OBDOBJE NAJEMNIŠKIH VOJAKOV

(16. IN 17. STOLETJE)

vladar išče vojaštvo - raje izven svoje države

uveljavljanje pehote

nabiranje vojakov – polk (regiment)

polkovnik – lastnik polka

tradicionalna področja novačenja: Nemčija - landsknehti, Švica - švicarska pehota

FORMACIJA

poveljnik polkovnik - štab - stotniki (10-18) s četami (po 200-400 mož)

nabiranje vojakov - prostovoljno, polprostovoljno, del vplačila vnaprej, ostalo med službo

iz plačila vojak skrbi za svojo opremo in orožje

vojak z vpisom podložen vojaški disciplini v polku

polkovno sodišče, drakonske kazni - šibanje, tek skozi palice, smrt

problem neplačevanja vojakov - plenjenje, spreminjanje strani

OBOROŽITEV: specializirana znotraj polka

suličarji

mušketirji

helebardisti

mečevalci

TOPNIŠTVO

izboljšana tehnika vlivanja (bron), večanje kalibrov in dometov, specializacija

(možnarji, kanoni, kulverini)

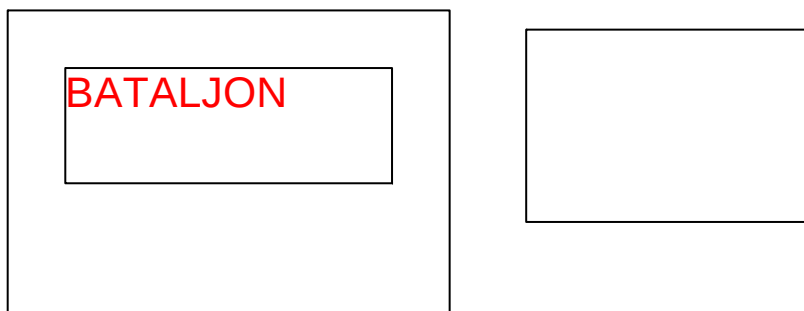
efektivni doseg 200 do 1500 m, projektil od 0.5 do 50 kg

BOJNA FORMACIJA

štirikotnik, enako močan na vse strani - **bataljon**

s povečanjem števila strelcev se bataljon opušča ---> **široke vrste**

topništvo

bogata vojaška dejavnost
vojaški poveljniki - condotieri

Gonzalo de Cordoba - El gran Capitan

Alessandro Farnese di Parma

- vojne za prevlado v Italiji: Francija, Španija, italijanske državice
- vojna bele in rdeče rože
- tridesetletna vojna
- kmečki upori in vojne
- avstrijsko-turške vojne
- konkvistadorske vojne
- angleško-španske vojne
- francoske verske vojne
- beneško-avstrijske vojne
- rusko-poljske vojne
- angleška državljanska vojna 1642-1649 (Cromwell, New Model Army)
- avstrijsko-turške vojne (Evgen Savojski)

VOJNE ZA PREVLADO V ITALIJI (1494-1544)

italijanske države: Milano, Benetke, Neapeljsko kraljestvo, Papeška država
velesile Francija, Španija in Nemško cesarstvo
boj za nasledstvo Neapeljskega kraljestva uveljavlja Francija

Vpad francoske vojske v Italijo 1494, 1495 v Neaplju

Nastanek [Italijanske lige](#) – združitev italijanskih držav razen Firenc ter Španije, Nemčije in Anglije. Umik Francije

1499-1512 ponovna francoska ekspedicija v Italijo

prve bitke z novo taktiko – Cerignola 1503, Ravenna 1512

končana z mirovno pogodbo in delitvijo Italije (Francija Milano, Španija Neapelj)

1521-1526 vojna v severni Italiji med nemškim cesarstvom in Francijo

bitka pri Pavii 1525 – francoski poraz, kralj v ujetništvu

Francija je prisiljena odreči se Italiji.

1526-1529 koalicijska vojna italijanskih držav in Francije zoper nemško cesarstvo

1527 landsknechti izropajo Rim; končni poraz Francije

vojna za Italijo 1536-1538 se konča s premirjem za 10 let.

Vojna 1542-1544 - končni poraz Francije in njen umik iz italijanske politike.

TRIDESETLETNA VOJNA (1620-1648)

končna faza verskega razkola med protestanti in katoliki

zajela vso srednjo Evropo

katoliška liga: Habsburžani, papeška država, Španija, Francija

protestantska zveza: nemški knezi, Saška, Švedska, Danska

začetek z **bojem za Češko** - bitka na Beli gori 1620.

po porazu Čehov pripadejo češke dežele spet Habsburžanom

pfalška vojna

dansko-saška vojna

švedska vojna 1630-1635 pohod švedske vojske (kralj in vojskovodja Gustav II.

Adolf) v Nemčijo na pomoč knezom

švedsko-francoska vojna 1635-1648 poteka na območju Nemčije

vloga vojskovodje katoliške lige Wallensteina

vojno konča **vestfalski mir** kot posledica izčrpanja - **ostane Nemčija razdeljena na protestantske in katoliške dežele**

---> vrsta bojev in bitk, pustošenje pokrajine, mest (Magdeburg celoten!),

upad prebivalstva v Nemčiji na 1/2, na Češkem 1/4 (skupaj z boleznimi)

---> pomeni popolno prevlado ognjenega orožja, opustitev oklepa in bataljona,

popolna prevlada pehote.

POMORSKO BOJEVANJE

Zaton veslač – uveljavitev jadrnice nad veslačami

Galeja, galeas - galeon - prva bojna jadrnica

---> bojna ladja je oborožena platforma za prevoz vojakov

Oborožitev: topovi se selijo s krme in premca na boka, razpon od 15 do 100 topov na ladjo, opuščanje ročnih strelnih orožij

hkratno znižanje težišča ladje ---> povečana manevrska sposobnost

sprememba taktike pomorskega bojevanja – **linijsko bojevanje**

linijske ladje:

- korveta – ena vrsta topov
- fregata – dve vrsti topov
- bojna ladja – tri vrste topov

BOJ ZA PREVLADO V SREDOZEMLJU

Bitka pri Lepantu 1571

Največja pomorska bitka dotedaj – zadnja bitka galej

1570 Turki napadejo Ciper

nastane Sveta liga – zveza italijanskih držav s Španijo

Mornarica: 6 galeasov in 217 galej = 84.000 mož (20.000 vojakov)

Turki: 208 galej in 66 ladij = 88.000 mož (16.000 vojakov)

Bojna razporeditev:

Vrsti v razdalji 5 milj, vsaka razdeljena na tri divizije (center in krili)

Postavitev pravokotno na obalo

Potek bitke:

Napad turškega desnega krila med obalo in nasprotnikom, vpad v hrbet

Napad centra Svete lige in prodor skozi turški center

Pomešanost, boj v skupinah in posamično med galejami

Odločila koncentracija ognjenega strelnega orožja – topovi in arkebuze

Izgube

Turkov: 117 zajetih galej, 47 jih odplulo, ok 45 potopljenih
25.000 mrtvih, 3500 ujetih, 10.000 sužnjev veslačev osvobojenih
Svete lige: 12 galej, 7566 mornarjev in vojakov

ŠPANSKO – ANGLEŠKI BOJ ZA PREVLADO NA OCEANU

8 špansko – angleških pomorskih vojn 1580 – 1750

Nepremagljiva armada - 130 ladij z 2430 topovi in 29.000 mož

Anglija 195 ladij manjših dimenzij z 16.000 možmi

Bitke pred angleško obalo med 31. 7. in 8. 8. 1588 neodločeno, oslabljeni sta obe ladjevji

40 poškodovanih španskih ladij potone med povratno plovbo okoli Britanskega otočja v Biskaju,

skupne izgube 63 ladij (1/2 vseh!)

stoletje boja za prevlado na morskih poteh do kolonij – piratstvo (F. Drake, W.

Raleigh, občasne vojne

angleška kolonizacija Severne Amerike utrdi angleške pozicije

9. STALNE NAJEMNIŠKE VOJSKE

PROSVETLJENEGA ABSOLUTIZMA (18. stol.)

OBDOBJE PROSVETLJENEGA ABSOLUTIZMA

- absolutna oblast monarha
- državna birokracija in modernizacija države
- plemstvo postaja uradništvo
- gospodarska okrepitev
- oblikovanje strateških meddržavnih vojnih koalicij
- omejevanje vojnih ciljev

VOJSKE

- vojska je organ vladarja, ne države
- ekonomska osnova omogoča stalnost vojske
- osnova je **najemnik - stalni vojak**. Polki z nabornimi okoliši.
- pomen urjenja - dril.
- oblikovanje uradov za vodenje vojne
- izoblikovanje **oficirskega zbora** = nadomestitev fevdalne obveze s subordinacijo
- uvedba magazinskega preskrbovanja
- **uniformiranje**, poenotenje opreme - gosposki izgled, kita, brki
- gradnja prvih vojašnic

FORMACIJA IN OBOROŽITEV

najemniška pehota v polkih

lahka pehota: *lovci, pandurji, hrvati*

grenadirji - metalci ročnih granat

puška kremenjača z bajonetom - hladno orožje izginja

konjenica oborožena s pištolami in hladnim orožjem

artilерија poljska, oblegovalna, trdnjavska

TAKTIKA

mehanična taktika, premikanje v **urejenih formacijah**

izoblikovanje **linije** - trije možje v globino, dve liniji, podaljšan kare

linija

konjeniški napad v kasu ali diru - juriš

kare - obramba pred konjeniškim napadom

Potek bitke:

artilerijsko obstreljevanje

korakanje in obstreljevanje pehote

streljanje v salvah, brez merjenja

bajonetni napad

juriš konjenice s hladnim orožjem

FORTIFIKACIJA

izrazito plodno obdobje

zamislili o obrambi držav s **trdnjavskimi sistemi** -

Francija (300 trdnjav, 172 bataljonov v njih)

mojster utrjevanja **Vauban**

mnogokotna pravilna oblika, glavna trdnjava, fori in bastioni

Največji vojskovodje:

kralj Prusije **Friderik II.** (vl. 1740-1786) - vzdignil Prusijo v najmočnejšo nemško državo v vojnah z Avstrijo, Bavarsko, Rusijo,

spodobnost manevra in hitrih taktičnih odločitev, zmage s šibkejšo vojsko proti številčnejim vojskam.

avstrijski generali Evgen Savojski, **Laudon**.

SEDEMLETNA VOJNA (1756-1763)

največja dotedanja vojna na 3 celinah - osnova boj za Šlezijo med Avstrijo in Prusijo
Avstrija, Francija, Saška, Rusija, Švedska, Španija, Kralj. dveh Sicilij

Prusija, Velika Britanija, Portugalska

najpomembnejše bojišče je Češka in Šlezija

bitke pri Lobozicah, Pragi, Kolinu, Leuthnu, Kunersdorfu

boji na morju in drugih kontinentih - zmage na morju

---> izrinjenje Francije iz Severne Amerike in Indije.

FRIDERIK II. VELIKI (1712-1786) IN PRUSIJA

stroga mladostna vzgoja mlajšega kraljevega sina

vojaška kariera kot prilagoditvena terapija od 1734 (polkovnik)

1740 kralj Prusije

1741 začne vojne pohode

sodelovanje v avstrijski nasledstveni vojni

boji v Šleziji in na Češkem 1741, 1744-45 (tri zmage nad vojsko avstrijskega cesarja)

1747 izdal Navodilo Friderika Velikega generalom

sodelovanje v sedemletni vojni

1756 vpad v Saško, proti sebi ima Avstrijo in Rusijo

bitke 1759, ruska zasedba Berlina,

čudež pri Berlinu - umre ruska cesarica Elizabeta, Rusija izstopi iz koalicije, odbije avstrijsko vojsko

1762 odbije avstrijsko vojsko

1772 sodelovanje pri delitvi Poljske

1778-79 bavarska nasledstvena vojna

velik vojskovodja, zmage z malimi silami proti velikim vojskam

odlikujejo ga sposobnost manevra in nagle taktične odločitve

Prusijo dvignil v prvovrstno vojaško silo srednjeevropskega prostora

JURIJ VEGA

1754-1802

kmečki sin v vojaški službi od 1779

1780 poročnik, profesor matematike na topniški šoli

1789 kot stotnik na vojnem pohodu gen. Laudona proti Turčiji

obleganje Beograda , sodelovanje pri zavzetju Kalemegdana

vojni pohod na Moravsko proti Prusiji

1792 major, na Dunaju

1793 v prvi koalicijski vojni proti Franciji zavzetje 2 trdnjav ob Renu (St. Luis)

izumitelj novih topov, izboljšave v tehniki obstreljevanja

1796 odlikovanje z redom Marije Terezije, 1800 baronski stan

REDOVI IN ODLIKOVANJA

razvoj iz srednjeveških redovnih oznak

red hlačne podveze

označujejo pripadnost, nato pa zasluge

prvo pravo odlikovanje **red legije časti** -1802 Napoleon

red Marije Terezije // red Sv. Štefana

red železne krone

red kopeli (Velika Britanija)

red Sv. Ludovika (predrevolucijska Francija)

časovno starostnega prebivalstva

- v sedemletni vojni izurjen del prebivalstva
- "kentucky rifle"

VOJNA ZA NEODVISNOST

bitka pri Lexingtonu 1775 - 800 vojakov na pohodu v okolici Bostona

4. 7. 1776 deklaracija o neodvisnosti

prostovoljna državljanska milica <---> redna angleška vojska

nekonvencionalno bojevanje <---> linijska taktika

male vojske, 5000 - 15.000 mož (angleška vojska ima 30.000 vojakov, od tega 15.000 nemških najemnikov)

vojskovodja general **George Washington** ----

bitka pri Bunker Hillu 1775

obleganje in izpraznitev Bostona

bitka pri Saratogi 1777

kriza v boju 1778-1779, pomoč Francije -

general Joseph Lafayette

poraz brit. vojske pri **Yorktownu 1781**

1782 premirje, 1783 mir v Versaillesu

- major milice v Virginiji
- sodeloval v sedemletni vojni
- 1758 brigadni general
- kongres imenoval za vrhovnega poveljnika vojske ZDA

10. VOJSKA FRANCOŠKE REVOLUCIJE

Meščanska revolucija

- prevzem politične oblasti meščanstva
- pravna izenačitev vseh ljudi
- nacionalna država

REVOLUCIJSKA VOJSKA

vnos novih elementov v vojaško organizacijo in delovanje

- ljudska vojska - Nacionalna garda
- (nacionalna, revolucionarna) zavest kot dejavnik kvalitete vojaka
- **uvedba splošne vojaške obveznosti** (Francija 1793)
- demokratizacija poveljniškega (oficirskega) kadra
“Vsak vojak nosi maršalsko palico v telečnjaku.”
- manjšanje prepada med oficirjem in vojakom
- nove organizacijske rešitve
divizije, brigade (2-3) po 6 bataljonov
- nove taktične rešitve
strelski stroj, napadalna nelinejska kolona
- zlitje revolucionarne in redne vojske

- pobegi oficirjev, vključno s poveljnikom Lafayette
- bitka pri Valmyju 1793
- prva koalicijska vojna

11. NAPOLEONSKE VOJNE

Francija razvoj v vojaško diktaturo (1793-1804) in cesarstvo (1804-1815)
protirevolucijske sile (reakcija) in intervencionisti
vojna - prva koalicijska vojna
pojav sposobnega in ambicioznega voditelja
prenos revolucije izven Francije

Francoski ekspanzionizem zaznamuje Evropo za 20 let!

Napoleon Bonaparte (1769-1821)

- oficir v prvih letih revolucije
- sodeluje v prvi koalicijski vojni z obrambo Toulona 1793
- 1796-97 poveljnik armade v Italiji
- 1798 ekspedicija v Egipt
- novembra 1799 prevzem oblast z vojaškim udarom - konzulat, prvi konzul
- 1800 pohod v Italijo - bitka pri Marengu
- 1805 zmaga pri Slavkovu (Austerlitz)
- 1809 zmaga v bitki pri Wagramu
- 1812 pohod v Rusijo
- poraz v bitki pri Leipzigu 1813
- odstop 1814

- pobeg z Elbe 1815 in poraz v bitki pri pri Waterlooju

NAPOLEONSKA VOJSKA

- množičnost
- moralni momenti vojaštva
- dovoljšnja produkcija orožja in vojaškega materiala
- taktične izboljšave: divizija in korpus mešanega sestava (pehota - 3 brigade, konjenica - 2 polka, topništvo - 2 bateriji)- kot majhna armada; kombiniran bojni razpored s strelskimi postroji in udarnimi kolonami; pomen rezerve
- poudarek na strokovnosti oficirskega zbora, pomen manevra in sodelovanja oficirjev v izvedbi bitke
- strateško načrtovanje - koncentriran udar z vsiljeno bitko na razdeljenega nasprotnika
- olajšano preskrbovanje z uvedbo kombinacije magacijskega preskrbovanja in rekvizicijo; zmanjšan pratež

negativni dejavniki

prekomerno izčrpavanje države

materialno

ljudsko

pomanjkanje realnostnih momentov (samoveličavje)

VOJNE NAPOLEONA

Prva koalicijska vojna 1793

Avstrija, Britanija, in Prusija intervenirajo.

Boji na francoskem ozemlju, bitke pri Valmyju.

Napoleon se je uveljavil kot poveljnik v prvi koalicijski vojni v obleganju Toulona na jugu.

Druga koalicijska vojna 1796

Združila Avstrijo, Prusijo, Rusijo in Britanijo.

Poglavitno bojišče rensko - tam renska armada.

Napoleon je dobil stransko armado okoli 32.000 mož s 30 topovi, ki je bila namenjena za bojevanje na **italijanskem bojišču**.

S forsiranim maršem prispel preko francoskih Alp v Lombardijo in najprej v bitki izločil sile Piemonta, saj avstrijske sploh še niso prišle v Italijo.

Nato pa je v bitkah pri Marengu, porazil Avstrijce, tako da so se umaknili na Tirolsko, v Lombardiji pa je ostala v njihovih rokah le trdnjava Mantova. Pozimi 1796 je dosegel tudi predajo Mantove, ki je ostala povsem osamljena.

Toda z ruskimi okrepitvami so nato februarja 1797 začeli prodirati Avstrijci iz Tirolske zopet v Lombardijo. Napoleon jih je porazil v več bitkah, nato pa marca 1797 v obliki prodora vdrl v Benečijo in preko Koroške in Kranjske prodril do zgornje Štajerske. Ko je bila Avstrija soočena z tako Dunaju grožečim prodorom (150 km do prestolnice), je sklenila premirje.

Doseženo je uredil mir v Campoformiu.

Ekspedicija v Egipt 1798

Vpad v Italijo 1800

bitka pri Marengu

1802 mir z Avstrijo v Lunnevillu, 1083 mir z Anglijo.

Tretja koalicijska vojna 1805

1805 najprej priprava na invazijo v Anglijo. Zbrano ladjevje in okoli 200.000 mož. Zaradi oklevanja mornarice se odloči za kopensko vojno proti angleški zaveznici Avstriji.

Prodor v treh smereh. Glavna donavska - proti Dunaju (7 korpusov, 200.000 mož). Njegov načrt prdreti do Dunaja, poraziti avstrijsko vojsko preden pride na bojišče tudi ruska.

Ulmski pohodni manever

bitka pri Slavkovu - Austerlitz 2. 12. 1805

ruska, avstrijska vojska razbita - 27.000 izgub in 160 topov

Četrta koalicijska vojna 1806

Anglija, Rusija, Prusija, Švedska

Napoleonov dekret o kontinentalni (celinski) zapori

bitki pri Jeni in Auerstadtu - dvojni poraz Prusije, še preden so se sile lahko združile z ruskimi

1807 še poraz Rusije v bitki pri Friedlandu

Tilsitski mir

Ekspedicija v Španijo in Portugalsko 1807 in 1808

Portugalski in španski odpor, pomoč Velike Britanije

Peta koalicijska vojna 1809

Britanija, Avstrija

bitka pri Wagramu 6. 7. 1809 - poraz Avstrije

Schönbrunnski mir - Avstrija prisiljena je odstopiti teritorije

Pohod v Rusijo 1812

priprave od 1810, zbiranje vseh rezerv podrejenih držav in območij - sodeluje 16 narodov

namen iz Prusije prodreti v smeri Moskve in Petrograda in razbiti glavnino ruske armade.

“*Velika armada*” - 420.000 mož, kasneje okrepitev še z 150.000 vojaki.

Tri grupacije, najmočnejša je severna (220.000 mož)

Začetek pohoda preko Njemna 6. junija 1812.

Ruska 1. in 2. armada se umikata do Smolenska, kjer je prva bitka z rusko 2. armado

Armada je že za tretjino manjša izgub, bolezni in begov. Problem oskrbovanja postaja vse težji, ker Rusi prakticirajo sistem požgane zemlje.

Končno se Rusi postavijo za boj pri Borodinu že pod Moskvo pod novim komandantom Kutuzovim 7. septembra 1812. Rusi okoli 117.000, Francozi okoli 130.000 vojakov. V krvavem boju je bitka nerešena (Rusi 43.000, Francozi 50.000 mrtvih)

Rusi se umaknejo tudi iz Moskve, požgano mesto. 14. septembra pride Napoleon v Moskvo.

Partizanska vojna Rusov - napadi v zaledju, na preskrbovalne kolone.

19. septembra 1812 se odloči Napoleon za vrnitev na zahod. Računa se na prezimitev v Minsku.

Umik vojske je katastrofalen zaradi zime, napadov ter pomanjkljive prehrane. Po Smolensku se spremeni v beg. Ruska taktika - le slediti Napoleonovi Veliki armadi. Umik preko reke Berezine 26. in 27. novembra 1812 - z manevrom se izogne možnosti obkolitve in zapore poti proti zahodu.

6. decembra se Napoleon loči od vojske in vrne v Pariz.

Preko meje v Litvi pride le nekaj tisoč vojakov.

Šesta koalicijska vojna 1813

Britanija, Rusija, Prusija, Švedska, Španija, Portugalska, Avstrija

Napoleon zbere novo armado - 300.000 mož

začne operacije - bitke pri Lützeniu in Bautzenu (oboje Saška)

oktobra 1813 odločilen poraz v bitki pri Leipzigu - mora se umakniti v Francijo.

Obramba Francije je sicer vojaško dobra, a koalicija večja svojo nadmoč. Napoleon kapitulira in 6. aprila odstopi s prestola (abdikacija). Interniran na Elbi

Sedma koalicijska vojna 1815

1. marca 1815 se odloči, ker je ljudstvo z restavrirano francosko kraljevsko družino nezadovoljno, za ponoven pohod na oblast. S 1000 vojniki in 4 topovi se izkrca v Provansi in krene proti Parizu. Vojska preide na njegovo stran in 20. marca je že spet v Parizu.

Združijo se Anglija, Rusija, Prusija, Avstrija in manjše države. Zberejo 6 armad z okoli 700.000 vojniki; Francija ima okoli 260.000 mož. V bitki pri Lignyju Napoleon zmaga, tri dni pozneje v bitki pri Waterlooju pri Bruslju pa je poražen. Skuša se umakniti v ZDA, a je ujet in interniran na atlantski otok Sv. Helena.

FRANCOSKA VOJSKA V NAŠIH KRAJIH

BOJEVANJE V NAŠIH DEŽELAH

1797

v drugi fazi bojev v Italiji v 2. koalicijski vojni

prodiranje konec marca in začetku aprila preko Koroške na Štajersko

Divizija generala Massene 20. marca 1797 pride v Gorico, 23. v Trst, divizija generala Bernardotta 31. v Ljubljano.

strah pred Francozi - prekucuhi - množičen beg prebivalstva proti Štajerski.

vojska deluje pomirjujoče - proglasi

ogroženo Napoleonovo zaledje - premirje in začasna mirovna pogodba v

Leobnu 16. aprila 1797.

umik francoske vojske v Italijo aprila in maja 1797

1805

V okviru operacije italijanske armade v tretji koalicijski vojni.

Italijanska armada je zaradi poraza renske armade v ulmskem manevru prisiljena poslati okoli 20.000 mož na sever. Zaradi ogroženosti Dunaja jo pokličejo proti Dunaju. 22. novembra 1805 se združi italijanska in tirolska armada v Celju (80.000 mož) in koraka proti severu. Zaradi poraza pri Slavkovu (2. 12) se usmeri na Ogrsko.

23. 11. francoska vojska vdre v Idrijo, 28. v Ljubljano.

Požunski mir je sklenjen že 26. decembra 1805.

Francoska vojska spet odstopa v Italijo do februarja 1806.

Deželna bramba - Landwehr

patent avstrijskega cesarja 9. junija 1808

deželna bramba:

- odgovor na pomanjkanje vojaštva in denarja za vojaštvo
- odziv na francosko prakso splošnega vpoklica.

Obvezniki: vsi za boj sposobni moški od 18-45 let, ki ne služijo v armadi,

moški 45-50 let služijo kot stražarji in vozniki (tren)

razen duhovščina, plemstvo, uradniki, meščani, trgovci, obrtniki, kmetje

polgruntarji in večji

prostovoljci in izžrebanci (v Ljubljani 43 prostovoljcev)

Vsaka kresija da več bataljonov - 2 do 5. (Kranjska 1809 ima 7 bataljonov)

hitro snovanje enot, vaje ob nedeljah in mesečne.

1809

Operacije v okviru pete koalicijske vojne

Italijanska armada prodira iz Furlanije preko Kanalske doline na Koroško in dalje proti Štajerski in Dunaju.

Desnokrilna pobočnica, ki jo sestavlja divizija MacDonalda sledi avstrijskim silam pod poveljstvom hrvaškega bana generlaporočnika Gylaya, ki se umikajo od Gorice preko Ljubljane in Notranjske proti Hrvaški.

Francozi se pri Trojanah obrnejo proti Celju in na zgornje Štajersko.

Hkrati prodira iz Dalmacije general Marmont. Ta prispel junija 1809 na Reko in nato v Ljubljano, odkoder je 15. junija krenil na Celje in nato preko Mislinjske doline na Koroško in dalje proti Dunaju.

Glavni bitki sta bili v okolici Dunaja: bitka pri Aspernu 21. maja 1809 in bitka pri Wagramu 5. in 6. julija, s katero je oddločil vojno.

14. oktober 1809 - mirovna pogodba v Schönbrunnu - Avstrija izgubi vse priobalne dežele, med njimi italijanske, Kranjsko, Goriško, Trst, Istro, Hrvaško.

Ilirske province 1809-1813

Niso država, niti del francoskega cesarstva, pač pa poseben del francoskega ozemlja - namenjen organski vključitvi v sestav francoskega velikega cesarstva.

7 provinc, 1 vojaška pokrajina

VOJAŠKA UREDITEV ILIRSKIH PROVINC

1810 izdan dekret o vojaški organizaciji v Ilirskih provincah.

Osnova: krajiška vojska - 6 polkov / 16.500 mož

1810 razdeljena v 2 diviziji

1. divizija ima sedež v Ljubljani, sestavljajo jo 4 graničarski polki.

2. divizija v Zadru

Ilirski polk je bil ustanovljen z dekretom generala Marmonta februarja 1811. Vanj sodijo vojaki iz civilnih provinc.

Moral bi imeti moč 4000 vojakov, ki bi jih dala vsa okrožja:

- ljubljansko 695

- postonjsko 375
- novomeško 714
- beljaško 651
- Goriška 355
- Trst 180
- Reka 200
- civilna Hrvaška 580

Istra 250

Literatura za študij

12. VOJAŠTVO IN VOJNE 19. STOLETJA - PRODOR EVROPSKEGA NAČINA BOJEVANJA V SVET

SPLOŠNE ZNAČILNOSTI

- množično šolanje oficirjev. Šolanje oficirjev postane najpomembnejša pot za promocijo – druga je napredovanje iz podoficirjev, tretja, preostala, kupovanje oficirskih položajev. Vojaške akademije.
- generalštabno načrtovanje
- Vzpostavitev močnih vojaških visokostrokovnih štabov, ki vodijo načrtovanje in izvajanje vojne: operatika, mobilizacija, logistika - vzor pruski generalštab
- masovnost armad raste - uporaba vseh ljudskih resursov; velike armade velikih zahodnoevropskih držav dosegajo milijonsko maso
- splošni vpoklic na služenje; čas služenja se zato skrajšuje
- uvedba mednarodnih pravil vojne – prvi haaški regleman, pravilnik o običajih vojne na kopnem
- vojaška saniteta je še v povojih. Velike izgube armad zaradi bolezni in nesreč. Rdeči križ (1863) prva mednarodna človekoljubna organizacija, ki skrbi za vojake

TAKTIKA

- razširitev pojma in prakse bojišča

ne več le v glavnih strateških smereh; pojav vojne geografije

- modifikacija fortifikacije (utrjevanja)

oblikovanje velikih strateških trdnjav tudi v notranjosti držav na strateških smereh

1840-1845 utrditev Pariza: neprekinjeno obzidje (ansenta) in uvedba forov 1,5 do 2,5 km pred obzidjem. Vsak for ima 70 do 100 topov in do 2000 mož.

Zadnje tako utrjeno mesto je Antwerpen po 1867 – ima obzidje okoli 2 km pred mestom, pred njim pa še 13 forov na razdalji 2,8 do 4,4 km pred njim. Vanj so vgrajene prve jeklene kupole za artilerijo. Kapaciteta trdnjave je bila 100.000 mož.

RAZVOJ OROŽJA

1. ROČNO OROŽJE

- perkusijski vžig prenos iskre z netilko in kladivcem
- uveden v evropske vojske okoli 1840
- uvajanje polnjenja od zadaj
- najslavnejša puška pruska Dreyse 1849, zadnjače na en naboj uvedene v vseh evropskih armadah do 1870
- krogla 'minie' – valjasta in razširjajoča se pod pritiskom plinov

- izpodrivanje gladke cevi – risanica v širši uporabi od srede stoletja
- naboj z medeninastim tulcem – od 1870

2. TOPNIŠTVO

nagel razvoj sredi stoletja, potem ko je ostalo na isti stopnji celo stoletje

- uvedba jeklene risane cevi
- uvedba kovinskega tulca
- uvedba valjastega zaklepa in polnjenja od zadaj
- hidravlično dušenje povratnega gibanja
- uporaba brezdimnega smodnika
- uvedba šrapnela (poleg karteče in navadne granate)

=povečana hitrost streljanja 10-15 strelav na minuto, domet orožja na 5000-8000 m

16. ZNAČILNE VOJNE 19. STOLETJA

Začetek dobe: **Sveta aliansa** - skuša obdržati vzpostavljeno ravnotežje po napoleonskih vojnah - velja za Evropo.

Vzdrževanje ravnovesja z intervencijami: z avstrijsko vojsko v Italiji - vojne 1820, Španiji 1820-1823

Širitev močnih evropskih držav na druge celine - **kolonialne vojne**

Britanija: Indija, Afrika

Francija: Alžirija 1830-1847

Rusija na Kavkaz in Srednjo Azijo, prodor proti Bosporju

vojne z Perzijo, Turčijo

Osamosvajanje Balkana, ki ga omogoča "bolnik ob Bosporju" - prva in druga srbska vstaja, osvoboditev Grčije 1921-1827

Vojne za neodvisnost Južne Amerike 1811-1824: Venezuela, Argentina, Paragvaj, Čile, Peru, Ekvador, Bolivija.

Prvi poseg ZDA - Monroeva doktrina. Mehiška vojna 1821-1829

Prekretnica - vstaja v Franciji in na Poljskem 1930, zlasti pa **meščanske revolucije 1848**.

KRIMSKA VOJNA

=prva vojna po napoleonskih, kjer se spopadejo med seboj evropske velesile za strateške prednosti. Rusija si je prizadevala doseči Sredozemlje, izhod iz ožin; temu se zoperstavijo Francija in Velika Britanija.

POTEK:

Julija 1853 ruske čete prekoračijo Prut in osvojijo dežele ob ustju Donave.

Turčija, spodbijena s podporo Francije in Anglije, ji zato oktobra 1853 napove vojno.

V vojno vstopita marca 1854 tudi Francija in Velika Britanija.

Njuni floti vplujeta v Črno morje, ekspedicijski korpus 80.000 vojakov.

Septembra 1854 **izkrcaje na Krimu**, da bi zavzele Sevastopol.

Obleganje preko zime - težke življenjske razmere za ekspedicijske enote - velike izgube

Septembra 1855 je bil Sevastopol zavzet, Rusija poražena in mora opustiti svoje želje po izhodu na Sredozemlje.

=Prva vojna s sočasnim neposrednim medijskim spremljanjem, a slabo vodena.

Prva vojna, ki se je vodila kot pozicijska.

FRANCOSKO-PRUSKA VOJNA 1870-1871

OKOLIŠČINE:

Vojna pomeni dokončno potrditev Prusije kot zediniteljice Nemčije oziroma mnogih nemških držav. Po zmagi nad Avstrijo 1867 osnovana

Severnonemška zveza, v kateri je Prusija imela dominanten položaj. Zveza je imela skupno vojsko.

Ko je Prusija poskušala razširiti svoj vpliv, je zadela na francoske interese.

1870 poskuša na španski prestol zriniti princa iz nemške, hohenzollernske dinastije.

POTEK:

Francoski cesar Napoleon III reagira z veliko občutljivostjo in napove vojno

Prusiji in 1. avgusta 1870 prekorači prusko mejo v Porenju. Toda že 4. avgusta je v prvi bitki zavržen in Nemci vdrejo na francosko ozemlje. Pruski vojski so

se pridružile vse članice Severnonemške zveze, pa tudi južnonemške države kot Bavarska, Würtemberg.

18. avgusta zmagajo Nemci pri Gravelottu. Francoska vojska se umakne v eno od strateških trdnjav, v **Metz** (180.000 vojakov). Nemška vojska obkoli in oblega trdnjavo, ki se vda 27. oktobra 1870

Odločilna bitka **1. septembra 1870 pri Sedan**. V obkolitvi, ob slabem poveljevanju se je francoska armada vdala, v ujetništvo je prišel tudi cesar Napoleon III.

Notranji zlom režima v Franciji. Parlament je odstavil cesarja in proglašil republiko.

19. septembra 1870 je nemška vojska začela **obleganje Pariza**. Obramba Pariza traja do konca januarja 1871, ko se zaradi pomanjkanja vda.

Prusi so izkoristili nemški opoj ob zmagi in 19. januarja 1871 v Versaillesu razglasili svojega kralja za nemškega cesarja, Nemčija pa je postala ena država.

Medtem Francozi vzpostavijo novo armado na Loari. Novembra 1870 je razglašena v še ne okupiranem delu Francije splošna mobilizacija vseh moških v starosti 20 do 40 let. Sredi novembra že prodirajo proti Parizu, a so ustavljeni. Boji se nato pozimi prenesejo v jugovzhodno Francijo, kjer se nato del francoske armade pri Besançonu umakne v Švico (90.000 mož).

Premirje doseženo februarja, 26. 2. pa preliminarni mir. Francija pristane na nemške zahteve po teritorialni revindikaciji – odpove se Alzaciji in Loreni razen območja Belforta (1,600.000 prebivalcev) in pristane na plačilo 5 milijonov zlatih frankov vojne odškodnine.

Francoska vlada poskuša že marca razorožiti pariško Narodno gardo, a se njen del upre skupaj s proletariatom. 18. marca so obvladali Pariz, vojska in

del Narodne garde pa se je umaknil iz Pariza. Proglašena **pariška komuna**, zaradi katere je francosko-nemška vojna trajala še do maja, ko je vojska prvo proletarsko revolucijo zatrla, nemška vojska pa ji je pomagala z zaporo severnega dela Pariza.

UPORABLJENE SILE

Nemčija je mobilizirala 1,500.000 ljudi, 1,150.000 jih je prišlo v Francijo.

Padlo jih je 130.000 (11%).

Francija je v redno vojsko in Narodno gardo mobilizirala 1,970.000 ljudi.

Padlo jih je 139.000, ujetih je bilo 726.000 vojakov, ranjenih 340.000 vojakov.

Izgubila je tudi 7500 topov in 850.000 pušk.

AMERIŠKA SECESIJSKA (DRŽAVLJANSKA) VOJNA

=“prva moderna vojna”

Ni prava **državljanska vojna**, pač pa gre za spopad dveh skupin držav s popolnoma razvito državno vojaško strukturo. Evropske velesile priznajo Jugu status bojujoče se strani, izognejo se priznanju države.

OKOLIŠČINE

- izoblikovane meje na severu in jugu do 1849
- ekspanzivni razvoj severnih držav v desetletju 1850-1860
- južne države ostajajo na monokulturi bombaža

- problem suženjstva
- problem carinske zaščite domače industrije

1856 nastane nova stranka - republikanska s programom odprave suženjstva

1860 zmaga njenega predsedniškega kandidata Lincolna.

8. 2. 1861 7 južnih držav objavi odstop iz Zveze (ZDA) in ustanovitev konfederacije

Aprila 1861 začnejo spopadi, konfederaciji se pridruži še 4 države - 4 države s suženjstvom ostanejo v Zvezi.

ZVEZA (SEVER) 21 milijon preb. - KONFEDERACIJA (JUG) - 10 milijon preb (4 milijon sužnjev)

POTEK

Nujna je VZPOSTAVITEV VOJSKE, saj je le 16.000 redne vojske.

prostovoljci (sprva za 3 mesece, nato za 3 leta) in **vojaški obvezniki**
(neprikljubljeno)

enote so ločene, združene v okviru velikih enot, a ni razlik v statusih vojakov
v vojni do konca uporabljenih na Severu 2,700.000 mož

Jug 1862 uvede vojaško obveznost 18-35 let, nato povečana na 17-50 let.

vklučeni tudi **črnci** - SEVER 186.000 v posebnih enotah, JUG jih v sklepni
fazi poskuša vključiti v pomožne enote

Poveljniki:

sever: general Grant, Sherman

jug: Lee, predsednik general Davis

Bojišča:

atlantsko, zahodno (misisipsko) vmes Apalači

oboji po 6 armad - operativnih skupin, 4 na atlantskem bojišču

I. faza 1861

pričakovanje hitre zmage severa - poraz na Bull Run južno od mejne reke
Potomac.

II. faza 1861-1864

izčrpavanje juga, priprave in krepitev severa

izmenični vdori severa in juga na atlantskem bojišču

1863 vdor generala Leeja v Pennsylvanijo, na ozemlje severa, a poraženi julija 1863 pri Gettysburgu.

na zahodnem bojišču že 1862 sever osvoji Mississippi, julija 1863 konfederacija izgubi zadnje oporišče Vicksburg. Poleti 1863 osvoji še Tennessee - bitka pri Chatannoogi

III. faza marec 1864 - maj 1865

zaključne operacije Severa -plan povezan z obema armadama, ki jih vodita Sherman (proti Atlanti, 100.000 mož) in Grant (proti Richmondu, 140.000 mož) Atlantska armada v več bitkah pride do Richmonda, ki ga oblega še eno leto. Julija južnjaki pridejo skozi dolino Shanondoe 15 km od Washingtona, a s preslabimi silami.

Odločilna je osvojitvev Atlante avgusta. General Sherman septembra krene na jugovzhod, proti Savannah - pohod 4 mesece 450 km daleč, v širini 100 km uničuje vse za sabo.

Nato se februarja 1865 obrne proti severu, mimo obleganega Richmonda pa mu pride nasproti še ena severna armada.

Končna bitka pri Five Forks pri Pittersburgu 30. 3. - 2. 4. 1865

Aprila in maja vdaja konfederacijskih armad. Sever tedaj še 340.000 mož na bojiščih, jug 200.000.

Hitra demobilizacija avgusta 1865 640.000 vojakov

ZNAČILNOSTI

- mešanica bitk (72 velikih) in velikih razdalj
- pozicijska vojna - rovovska vojna
- začetki totalne vojne - zlasti Shermanov pohod od Atlante do Savannah
- množičnost vojaštva in uporabljene tehnike

IZGUBE:

padlih okoli 270.000 (140.000 severni, 130.000 južni),

umrlih: 45.000 za grižo

40.000 za tifusom

20.000 za pljučnico

ranjeni umrli 100.000

((po Tomcu 359.000 severni, 270.000 južni))

KOLONIALNE VOJNE

Evropska osvojitve sveta v obliki kolonij: Afrika, Azija, Srednja Amerika

- *Maloštevilnost osvajalcev napram domačim silam – oblikovanje posebnih kolonialnih vojsk, oziroma kolonialnih enot*
- *Tehnična superiornost osvajalcev v vojskovanju: strojnice, hitrostrelne puške*
- *Uporaba domačih sil v kolonialnem osvajanju*
- *Omejitev vojne na vojni pohod proti vladarju in prestolnici.*

VOJNE V AFRIKI

Egipt osvojitve 1882, Sudan 1896 po Mahdijevem upor.

Ašanti v Gani, Zulujci v južni Afriki

Edina uspešna obramba domačinov na daljši rok je **Etiopija** – ta porazi Italijo 1896 v bitki pri Adui, kjer pade 4300 Italijanskih vojakov in 1800 zajetih.

Etiopiji priznana neodvisnost.

Zaradi velikosti je odporna tudi Kitajska, čeprav evropske sile dvakrat zasedejo Peking.

BURSKA VOJNA

neznačilna vojna v kolonialnem stilu.

OKOLIŠČINE

Buri so bili potomci nizozemskih naseljencev – kolonistov iz kapske dežele, ki so se naselili konec 17. stoletja, nato tudi Nemci in Francozi – hugenoti 1806 prišli Britanci. Ko jim še ukinejo suženjstvo, se izselijo na sever in vzhod v letih 1835-1838. Ustanove tri burske države: Natal, Transvaal in Oranje. Britanci 1843 priključijo Natal. 1877 priključen Transvaal, a v prvi burski vojni 1880-1881 je priznana neodvisnost obeh držav. 1886 odkrijejo diamante.

POTEK

Pvi vojni pohod 1895, a so Britanci zavrjnjeni.

Končni obračun 1899-1902 – druga burska vojna

1900 Britanija priključi obe državi in ju v velikem vojnem pohodu tudi zasede na ravni glavnih mest.

Začne se gverila Burov, izum koncentracijskih taborišč za otroke in družine.

1902 se Buri vdali.

Britanija jih takoj vključi, da vojno odškodnino in se vključijo v zgornji evropski sloj v koloniji.

RAST NOVIH NEEVROPSKIH VOJAŠKIH SIL

JAPONSKA

Transformacija iz tradicionalne vojaške kastne ureditve v po evropskih vzgledih organizirano vojaško silo je izredno hitra; okoli 30 let.

Njihova pretenzija – biti **lokalna velesila**, ki pridobi območja Kitajske, Koreje in Pacifika.

1894 že izzove vojno s Kitajsko zaradi Koreje.

1904-1905 vojna s Rusijo za Mandžurijo, ki je sicer kitajska domena.

Japonska vojska vdre preko morja skupaj z močno floto. Ruske enote sila šibke, njihovo oskrbovanje zelo težko zaradi 12.000 km daljave. Zato so bile ruske sile v defenzivi. Postopoma se po več delnih porazih umikajo od reke Yalu proti zahodu in severu ob železniški progi. Poraženi v bitkah pri Liaojang, Mukdenu.

Po obleganju z ladjami in kopenskimi silami je padel Port Artur, pomembno пристanišče, ki nadzira Pekinški zaliv.

Rusi so poslali baltsko floto na pomoč okoli sveta. Prišla je šele po več mesecih plovbe, vendar pa so Japonci porazili pred korejsko obalo v bitki pri Cušimi.

Bil je to za Evropo prvi poraz v spopadu z azijskimi silami, vzbujala veliko zanimanje.

ZDA

izšla je iz državljanske vojne in osvajanja zahoda kot vojaška velesila.

Zaradi dirke proti zahodu je tam porabile vse svoje notranje moči.

Šele po osvojitvi kontinenta in konsolidaciji nastopi kot regionalna sila. Najprej v svoji okolici – v srednji Ameriki: **špansko-ameriška vojna 1898.**

18. AVSTRIJSKA VOJSKA 19. STOLETJA

TERITORIALNOST: naborna okrožja se ustalijo

dopolnilni okraji

1817 prva reorganizacija: naborna okrožja

Kranjski pešpolk št. 17

lovski bat. 9

kirasirski polk št. 5,

topniški polk št. 5

brambni odlok I. 1827 - v državi štirje konskribcijski sistemi

v starih deželah velja 14 letna služba, 1845 skrajšana doba na 8 let.

Izjeme in odkup veljajo vse do 1868. Takrat uvedena splošna vojaška obveznost.

1868 velja tudi nova razdelitev v **skupno avstroogrsko armado** - 160.000

mož

deželno brambo - 27.000 mož

in **črno vojsko** (za ostale, ki niso vpoklicani od 19. do 42. leta)

kadrovski rok začne z 21. letom, traja 3 leta, 2 leti pri deželni brambi

(Landwehru).

AVSTRIJSKE VOJNE V ITALIJI

OKOLIŠČINE

vojne v Italiji se poležejo po revoluciji 1848-1849.

Nadaljuje se kot vojna za zedinjenje Italije. Poglavitni igralec je Piemont-Sardinsko kraljestvo. Poglavitni nasprotnik Avstro-Ogrska

1858 sklenjen sporazum med Piemontom in Francijo o sodelovanju pri obrambi pred Avstrijo.

zaostritev z Avstrijo 1859, a Avstrijo prisilijo evropske velesile v konferenco.

POTEK

Aprila 1859 Avstrija pošlje ultimatum Piemontu, da Sardinsko kraljestvo prevede svojo vojsko v mirnodobno stanje v 3 dneh. Ni sprejet.

Vojna izbruhne maja 1859.

Na avstrijski strani: južna armada (5 korpusov), 220.000 mož.

Na italijanski strani: sardinska armada

francoski ekspedicijski korpus

Avstrijski načrt predvideva obračun s sardinsko armado preden dobi pomoč Francozov.

S tem namenom avstrijska armada krene proti zahodni Italiji. A jo prehitijo ekspedicijski korpus, ki že v maju pride delno preko Alp, predvsem pa po morju v Genovo.

Tako se avstrijska vojska zaustavi južno od Gardskega jezera v trdnjavnem štirikotu.

Prva bitka je **pri Magenti**, ob reki Ticino, kakih 20 km od Milana 4. junija 1859.

Bitka je v bistvu neodločena, a se Avstrijci umaknejo.

Bitka pri Solferinu 24. junija 1859 je odločujoča in odločilna za izhod vojne.

Bila je to bitka v srečanju.

IZGUBE:

bitka upravičeno velja za zelo krvavo

22.000 mrtvih Avstrijskih vojakov, 17.000 Francozi, 5500 Sardinici, skupno 44.500 mrtvih.

Mir v Villefranchi 12. julija 1859 konča vojno. Avstrija izgubi Lombardijo, obdrži pa še Benečijo.

AVSTRIJSKO-PRUSKA VOJNA 1866

OKOLIŠČINE

Predstavlja razrešitev konflikta med Prusijo in Avstrijo, ki tli že od začetka stoletja kdo bo vodilna sila v nemškem prostoru, tem zapletenem konglomeratu držav, državic in mest. Cilj Prusije, ki je postala pod kanclerjem Bismarckom najpomembnejša sila v nemškem prostoru, je izvesti združitev nemških državic tako, da bi izključil Avstrijsko cesarstvo, ki vsebuje veliko nenemških dežel.

POTEK:

16. Junija 1866 se začne vojna z prusko zasedbo Saške, nato pa se je takoj prenesel na severno Češko (21. junija vojna napoved Avstriji).

Avstrijska severna armada (poveljnik general Benedek) se zbira na Moravskem, nato se premakne v bližino Hradec Kralove na Češkem, kjer se ji pridruži tudi del saške armade.

Do odločilne bitke pride 3. **julija 1866 pri Königgrätzu** (Hradec Kralove). Obe vojski se razporedita v center in dve krili. Avstrijska vojska se je dobro borila v centru in tudi na levem krilu, kjer je bila saška vojska. Bitka se odloči, ko je desno avstrijsko krilo bilo razbito s prodorom levega pruskega krila - labske armade. Avstrijska armada se sicer organizirano umakne.

IZGUBE:

Avstrija in Saška: 5900 mrtvih, 9000 pogrešanih, 22.000 ujetih (tudi vseh 9000 ranjenih).

Prusija 2000 mrtvih, 300 pogrešanih, 7000 ranjenih.

ZASEDBA BOSNE IN HERCEGOVINE 1878

- Je edina vojna kampanja Avstroogrške od reforme leta 1868 do svetovne vojne.
- Je tudi edini uspešen vojaški pohod Avstrije.

OKOLIŠČINE

Upor v Bosni in Hercegovini 1875 (nevesinjska buna).

Bosna je še zadnja oaza turške oblasti na osrednjem Balkanu.

Na berlinskem kongresu 1878 evropske velesile določijo, da dovolijo

Avstroogrski zasedbo dežele, da ne bi prihajalo do nemirov.

POTEK:

Vojaška priprava je pomenila **klasičen vojaški pohod** na ozemlje, ki naj bi ne bilo posebej branjeno, saj se je redna turška vojska morala umakniti in se tudi je umaknila iz Bosne.

Določen rok 15 dni, ekspedicijski korpus je 72.000 mož s 112 topovi, že med pohodom so jo okrepili z še 68.000 možmi in 212 topovi.

Načrt predvideva pohod iz dveh smeri, čez Savo in iz Dalmacije.

Sodelujejo sile 13. korpusa, torej tudi večina enot s slovenskimi vojaki; 17. pešpolk, 7. pešpolk, 47. pešpolk, 22. pešpolk (primorsko-dalmatinski, predhodnik 97.-tega), trije lovski bataljoni.

Spontane akcije odpora muslimanskega in turškega prebivalstva versko mešane Bosne

Največji **spopadi** so bili pri Jajcu 7. avgusta, 5. avgusta pri Maglaju, 16. avgusta vkorakali v Sarajevo, 12. dan pohoda in ga osvojili v pouličnih bojih. Obleganje Livna.

“SLOVENSKI POLKI”

Nato polki ostali v Bosni nekaj let ali mesecev. 47. v Bileči, 17. v Livnem.

Graditev cest, uvajanje “civilizacije”.

1879 se del 17. polka vrnil v Ljubljano in nato poslan na cesarski dvor v gardno službo.

Del ostane v kordonski službi. 1884-1887.

“SLOVENSKI POLKI”

7. pehotni polk

17. pehotni polk

27. pehotni polk

47. pehotni polk

87. pehotni polk

97. pehotni polk

5. DRAGONSKI POLK

TOPNIŠTVO V AJDOVŠČINI IN VIPAVI

jezikovno vprašanje - drugi polkovni jezik

13. PRVA SVETOVNA VOJNA

SPLOŠNE ZNAČILNOSTI

- spopad dveh imperialističnih blokov - nova delitev sveta
- globalna (svetovna)
- totalna
- množična
- množične žrtve
- uporaba množičnih bojnih sredstev
- hiter razvoj in uporaba novih bojnih sredstev

OCENA VOJAŠKIH POTENCIALOV

Z vojno se mudi centralnim silam, za antantne - optimalno leto 1917

POVOD

sarajevski atentat 28. 6. 1914

KARAKTERISTIKE ARMAD

Nemčija

- mala razlika v usposobljenosti med rezervno in aktivno vojsko
- dobra individualna usposobljenost vojakov
- prednost v artileriji
- strateška usmeritev v napad

Francija

- ofenzivna doktrina, a zastarela po taktičnih opredelitvah (podpora pehotnemu napadu)
- pomanjkanje človeških sil - daljšanje roka služenja
- dobra psihološka podlaga - misel na revanš za poraz 1871

Rusija

- armada se šele začenja krepiti
- individualna usposobljenost še znosna, štabi manj usposobljeni
- vojska manj gibljiva

Avstro-Ogrska

- vojska dobro usposobljena in organizirana, a brez vojaških izkušenj

- precenjenjemanje pomena in učinkovanja ognja
- iz tega izpeljan cilj bojevanja - pregon nasprotnika s položajev

Velika Britanija

- ohranja poklicno vojsko, dobro izurjeno
- poglavitna veja je vojna mornarica
-

STRATEŠKI VOJNI NAČRTI

Nemški načrt

von Schlieffen v letih 1891-1905 in modifikacija von Moltkeja

- cilj, da bi čimprej odločili vojno na zahodu
- nesorazmerno močno (7 : 1) desno krilo
- prodor preko nevtralne Belgije in Luksemburga
- z desnim krilom udariti v levi bok francoske formacije in jo potisniti na reko Meuso, Juro in švicarsko mejo ter tam uničiti.
- Sile: 35 in pol korpusov in 8 konjeniških divizij, okoli 80 % vse nemške operativne vojske.

Plan je bil **modificiran** v letih, ko je bil šef generalštaba von Moltke.

Razmerje zdaj 3: 1

(glede na krepitev Rusije premestitev 8. armade (4 korpuse in konjeniška divizija) na vzhodno fronto, okrepitev levega krila na zahodu na 8 korpusov in 3 konjeniške divizije)

Francoski plan,

ki je bil v zadnji verziji sprejet 1911, je predvideval, da se takoj napade na njeni vzhodni meji, na odseku med Moselo in Vogezi, ter severno od linije Verdun – Metz skozi jugovzhodno Belgijo.

Razbremenitev naj bi prinesla ruska ofenziva (postavitev 800.000 mož proti Nemčiji).

Ruski plan

enakovreden udar v dveh glavnih strateških smereh – proti Nemčiji v Prusijo in proti Avstriji v Galiciji, strateška smer je Berlin.

Avstroogrski vojni plan

boj na dveh frontah : balkanski (Črna gora, Srbija) in vzhodni (proti Rusiji). V primeru hkratnega obojestranskega bojevanja je predvidena ofenziva proti Rusiji in defenziva na balkanskem bojišču, v primeru boja le na slednjem, pa ofenziva. Vojska je zato razdeljena v tri ešalone:

A – tri armade, ki se koncentrirajo v Galiciji

Balkan – dve armadi, ki se koncentrirata na Balkanu

B – ena armada, ki se glede na razmere naknadno (po 18 dnevih) usmeri v eno ali drugo smer.

Problem je bil nedefiniran postopek, v kolikor se med prevozom spremenijo razmere, tako da je dejansko armada bila najprej koncentrirana v Sremu, nato pa od tam prepeljana v Galicijo.

MOBILIZACIJA

Nemčija:

Mobilizacija izvedena v začetku avgusta, 17. avgusta je že izvršena koncentracija sil na zahodu in vzhodu. Na zahodu je bilo okoli 1 600.000 mož, na vzhodu pa 250.000.

Francija: Vojska je imela pet armad s 21 korpusi, skupaj okoli 1 400.000 mož; strateško rezervo je tvorilo 30 divizij. Razbremenitev naj bi prinesla Rusija, ki se je obvezala postaviti proti Nemčiji 800.000 mož po 15. dnevu od mobilizacije.

Rusija:

Severozahodna fronta ima tako dve armadi s 9 korpusi na smeri Kovno – Novogeorgijevsk (360 km), vmes je medprostor 100 km Mazurskih jezer.

Jugozahodna fronta ima 4 armade s skupaj 16 korpusi na prostorih Lublin – Proskorov (400 km). Strateška rezerva sta dve armadi, ena nadzira južno fronto proti Romuniji, ena pa brani Petrograd.

Avtro-Ogrska: Mobilizacija začela že 25. julija,

Srbija: 30. julija 400.000 mož - 12 divizij v treh armadah.

OPERACIJE

OFENZIVA (1914)

Zahodno bojišče

zasedba Luksemburga 2. 8., vdor v Belgijo 4. 8.

Belgijska vojska se postopoma umika, brani se le trdnjava Liége do 7. 8., boji v Belgiji trajajo do 16. 8.

Francosko poveljstvo je prisiljeno v pregrupiranje sil v velikem obsegu., saj premešča divizije proti zahodu.

25. avgusta pa sprejme načrt o umiku vseh sil na črto Verdun - St. Quentin - Amiens.

Istega dne Nemci oslabijo svoje sile za dva korpusa in eno divizijo, ki jih pošlje na vzhod.

1. 9. mora francoski generalštab ukazati umik na črto južno od Verduna - Marna - Pariz - Seina.

Prelom Schlieffen-Moltkejevega plana pomeni dogajanje 2/3. in 4 .

septembra. Nemški generalštab usmeri tri armade na zahodno od Pariza, pač pa vzhodno - s tem opusti strateško obkolitev Pariza, nato pa še opusti nadaljnje prodiranje desnokrilnih armad, ki so medtem že prekoračile Marno, proti vzhodu in ukaže zaustavitev in zavarovanje položajev proti Parizu, kjer se je nahajala ena francoska armada (2 armadi), tri armade pa naj bi obkolile sile okoli Verduna.

To pomeni veliko redukcijo plana in njegovo dejansko opustitev.

K temu pride še **francosko-angleška protiofenziva na Marni od 6 do 13.**

septembra. Pet francoskih armad in angleška (55 divizij, skoraj milijon vojakov) so potisnile nemško vojsko (51 divizij, 900.000 vojakov) na črto na reki Oisne.

Sledi le še **“tek proti morju”**, ko skušajo nemške sile prodreti skozi Belgijo in severno Francijo do Kanalskega preliva.

Vzhodno vojskovališče

Dve bojišči - Vzhodna Prusija in Galicija

Vzhodna Prusija

ruska ofenziva že 17. 8., saj imajo Nemci le eno armado. Vsaka od obeh armad prodira ločeno, da bi obkolile 8. nemško armado. Nemški poveljnik Hindenburg izkoristi medprostor med obema armadama in ju ločeno napade.

26. 8. **bitka pri Tannenbergu**, kjer Rusi napadajo v centru, a so odbiti.

28. avgusta pridejo 2 korpusa in pol v nemško obkolitev, kjer so uničene do

31. 8. (90.000 ujetih, 50.000 mrtvih ob nemških izgubah okoli 10 % ruskih).

Druga ruska armada poražena 7-17. 9. 1914 v **bitki pri Mazurskih jezerih**.

Rusi se umaknejo čez mejo.

Galicija

Boji začnejo 23. 8. pri Krasniku.

Avstroogrške sile se bojujejo sprva s spremenljivo srečo.

V vzhodni Galiciji uspevajo Rusi

Po bitki pri Zlati reki 27. 28. 8. Avstroogrška vojska zapusti Lvov.

6. 9. **bitka pri Grodeku** v okviru ruske ofenzive.

11. se avstroogrška vojska umakne preko Sane

Ruska vojska v prodoru od 13. do 26. 9. pride do črte Tarnobreb -Jaroslav -

Premisl - Sambor in se nasloni na utrjeno črto Wislow - Tarnov - Gorice

(Gorlitz) - Karpati. 120.000 vojakov ostane v **oblegani trdnjavi Premisl**.

Izgube okoli 40 % vseh sil - 340.000

Jesenske operacije so brez posebnega uspeha.

Balkansko bojišče

Za AO je to poglavitno v prvi fazi vojne, ko naj ruska nevarnost še ne bi bila tako pereča.

Avstro-Ogrska postavi Minimalno skupino Balkan - 17 divizij in 8 brigad.

Od svojega defenzivnega načrta odstopi AO zaradi političnih in vojaških razlogov, odloči se za napad.

Srbska vojska v obrambni razporeditvi tudi v globini

14. 8. Avstroogrške sile forsirajo Drino. Prodor na hribovje Cer - **cerska bitka**.

Poraz avstroogrških divizij in 20. 8. umik preko Drine. Nadaljevanje - **bitka za Šabac**, 24. 8. umik s srbskega ozemlja

Srbska ofenziva v Srem propadla

Boj za prehod preko Drine - **drinska bitka** od 8. 9. 6. 11. prodrli do Valjeva.

Srbski umik tudi na severu, izpraznitev Beograda.

Kolubarska bitka - obramba umika proti jugu Srbije.

Srbska protiofenziva 5. 12. in preboj fronte pri Suvoboru. Do 15. 12. se avstroogrške sile zopet umaknejo iz Srbije.

Izgube: Avstroogrška 275.000, Srbija 132.000

14. DEFENZIVNA FAZA (1915-1916)

- Vzpostavlja se **ravnotežje sil**.
- Posledica je **pozicijska vojna**. Strateško to slabi centralne sile
- **Velike izgube (Nemčija 818.000, Avstroogrška 600.000, Francija 848.000, Rusija 1.000.000).**
- **Spremembe v zaledju.**
- **Produkcija orožja odloča o izhodu vojne.**
- **Potreba po obnavljanju živih sil.**

Nemčija načrtuje to leto odločitev na vzhodu, ohranitev doseženega na zahodnem bojišču.

Francija načrtuje ofenzivo, s katero bi osvobodila svoje zasedeno ozemlje

Rusija načrtuje preboj preko Karpatov v Madžarsko in posledično izločitev Avstro-Ogrske ter prodor v Vzhodno Prusijo.

Zahodno vojskovališče:

mirovanje ustaljene frontne črte.

krepitev antantnih sil - 2,300.000 vojakov na fronti : 1,700.000 nemških

neuspešni francoski ofenzivi v - Flandriji (marec)

- Champagni in Artoisu (september - oktober)

Vzhodno vojskovališče

zimski boji v srečanju na Karpatih - januar 1915 za deblokado Premisla

marčevsko-aprilska ruska ofenziva v Galiciji - neuspešna

zimski boji za deblokado Vzhodne Prusije

2. 5. začne bitka pri Görlitzu, s katero z nemško okrepitvijo prebijejo rusko fronto. Rusi niso vzdržali in se junija umaknili na San in Dnjester.

V nadaljevanju junija zasedli Lvov. - Galicija je spet v avstroogrskih rokah

Julija načrtujejo udar v prostor Visle in severa in jugovzhoda. Rusko vrhovno poveljstvo ukaže že prej umik na črto Riga - Dvinsk - Baranoviči - Černovice.

Balkansko bojišče

Bojišče miruje vse do oktobra 1915.

6. 9. izdelan načrt za napad na Srbijo in Črno goro.

Sodeluje 16 divizij Avstroogrške in Nemčije

pridobitev Bolgarije na stran centralnih sil

Srbiji obljubljen pomoč in Soluna

Napad začne 6. oktobra s **forsiranjem Donave in Save** v širini 280 km.

15. 10. doseženo širše mostišče.

14. 10. napade Bolgarija z vzhoda - napad preseka strateško najpomembnejšo vardarsko pot, ko 26. 10. **zasedejo sotesko Kačanik**.

Ekspedicijske sile iz Soluna ne uspejo prebiti zapore.

Srbska vojska se pod koncentričnim udarom umika proti zahodu in jugu, na

Kosovo, od tam 28. 11. začne **umik po dolini Drima in čez Elbasan na**

obalo Jadranskega morja. Januarja prišli ostanki do morja, konec januarja jih prepeljejo na Krf.

Od 563.000 vojakov jih evakuirajo 170.000, ostalo izgube

Januarja 1916 osvojena in zasedena tudi Črna gora.

ISKANJE NOVIH ZAVEZNIKOV IN ODPIRANJE BOJIŠČ

Italija

Italija se odmika od centralnih sil, ko ugotovi, da vojna ne bo tako hitra in za Nemčijo zmagovita

5. marca naznači Angliji, da bi prestopila v antantno zvezo

26. aprila podpisan **tajni Londonski pakt**, ki Italiji v primeru zmage prepušča dele avstrijskega ozemlja

3. maja Italija izstopi iz Trozveze

23. maja napove Italija vojno Avstro-Ogrski.

odpre se novo bojišče od Tirolske do Tržaškega zaliva, ki je globoko v Srednji Evropi in bi strateško lahko ogrozilo AO in celo Nemčijo - **tirolska, karnijska**

in soška fronta

Sprva italijanske ofenzive na soški fronti.

Prva soška bitka 23. 6. - 27. 7. 1915

Turčija

Oktober 1914 je stopila na stran Trojzveze - s tem prekinjena zveza Rusije z Anglijo in Francijo.

Zato antanta poskuša že februarja 1915 z izkrcanjem ekspedicijskega korpusa v Galipoli.

Boji so neuspešni (okoli 200.000 izgub), a za Turčijo izčrpujoči.

Bolgarija

Njena pridobitev pomembna za vzpostavitev zveze s Turčijo zaradi pomoči in prodora na Vzhod.

Pristopila šele v drugi polovici leta

LETO 1916

Srednje obdobje vojne. Želja obeh strani, da končata vojno.

Centralne sile: prenos težišča na zahodno vojskovališče - Verdun

avstrijski načrt za odločilni preboj italijanske fronte

Antanta:

- hkratne ofenzive na glavnih frontah
- usklajevanje operacij
- evakuacija Galipolija

Antanta raste po moči in obsegu (14 držav)

strateška pobuda antante, a ne tudi uspehi

SILE

antanta: 14 milj vojakov, 3 milj. rezervistov,

40.000 topov, 67.000 strojnic, 3100 letal

centralne sile: 9,5 milj. vojakov, 1,1 milj rezervistov,

24.000 topov, 20.000 strojnic, 1200 letal

VOJNA NA MORJU

POGLAVITNI pomorski sili Velika Britanija in Nemčija (2 : 1)

nato Francija, Rusija, Avstroogrška.

pomen geografskega položaja - nemški podrejen

Britanija: Home Fleet (Grand Fleet, Canal Fleet)

1914

defenziva obeh ladjevij v Severnem morju

miniranje pomorskih poti in dohodov

BLOKADA CENTRALNIH SIL

britanska postavitve **blokade** v Severnem morju

2. 11. razglasitev Severnega morja za vojno cono - posledica nadzor nad vsemi

ladjami

1915 Britanija sklene pogodbe o nevtralnih državah o dobavah blaga - s tem omeji možnosti Nemčije in AO za trgovanje preko tretjih držav.

francosko - britanska pomorska konvencija - Francija prevzame obrambo v Sredozemlju z oporiščem na Malti

nemška pomoč Turčiji - 2 oklepni križarki

BLOKADA AVSTROOGRSKE FLOTE PRI IZHODU JADRANA

pristanišči: Pulj, Boka Kotorska

sestavljanje podmornic, izplutje pod vodo skozi Otrantski preliv

edini izhod ladij - preboj 4 avstroogrskih križark 14. 5. 1917 v Sredozemlje ki so maskirane kot britanske.

Septembra 1914 nemška omejitev delovanja globokomorskega ladjevja kot posledica poraza pri Helgolandu 28. 8. 1914

oktober 1914 - prva potopitev trgovske ladje

OPERACIJE NEMŠKE TIHOMORSKE ESKADRE

najprej pomorska zmaga pri Coronelu 11./1914, nato poraz in uničenje eskadre pri Falklandskih otokih 8. 12. 1914.

PLENILSKE LADJE na svetovnih morjih

bitka pri plitvini Dogger

BITKA PRI JUTLANDU / SKAGERAKKU 31. 5. 1916

največja pomorska bitka 1. svet. vojne

Britanci 159 (151) ladij - Nemčija 99

bojne ladje: 28 : 16

izgube ladij 14 (1) : 11 (1)

v BRT 112.000 : 62.000

Situacija: nemška namera, da z izpadi flote uniči dele britanskevečje flote

Britanska prednost: nemška pomorska šifra razvozlana

zato britanska flota zapluje nasproti celotna

srečanje pri prelivu Skagerakk pozno popoldan 31. maja

najprej spopad izvidniških eskader, nato spopad glavnin, nemška se nato hitro

izmakne in vrne v bazo Kiel

Britanske izgube večje, a je bitka nemški taktični poraz, saj se umakne z bojišča.

NEMŠKE LADJE počasnejše, a bolje grajene, bolj vzdržljive, nemško ladijsko

topništvo manjših kalibrov, a bolj učinkovito in bolj izvežbano.

18. avgusta 1916 zadnji izhod nemške flote na odprto morje

ZAHODNO VOJSKOVALIŠČE

SILE:

- 145 divizij antanta
- 100 nemških divizij

Nemški načrt izčrpavanja francoskih sil - pričakovanje notranje zrušitve

OPERACIJA VERDUN

napada nem. 5. armada - namen razbiti strateške zapore okoli trdnjavskega kompleksa Verdun na smeri Meusa - Orna, Meusa, presekat odstopnico na levi obali Meuse.

POTEK

I. faza: 21. 2. do 1. 7. 1916

9 urna topniška priprava

začetni nemški uspeh - prodor do 24. 2. 3 km v globino in 10 km širine -

zavzetje prednje trdnjave Duamont

okrepitev francoske obrambe - 24.-28. 2. pripeljejo s kamioni 7 1/2 divizij in 300 topov

stalni napadi in protinapadi, a brez posebnega uspeha.

II. FAZA: JULIJ - SEPTEMBER (DECEMBER) 1916

po napadu na Sommi preide nemška vojska v defenzivo

protiofenziva francoske vojske do decembra povrne izgubljeno ozemlje, v zač.

1917 pa je nemška vojska potisnjena na izhodiščne položaje

IZGUBE: vsaka stran okoli 500.000 vojakov - "verdunska klavnica"

Bitka na Sommi 1. 7. 1916 – november 1916

NAMEN

prodreti v zaledje in ogroziti nemške komunikacije na črti Cambrai -

Vallenciennes - Mobege

POTEK

7 dnevna artilerjska priprava

napad na 40 km široki črti – brit. 4. armada in franc. 6. armada > nemška 2. armada (10 divizij)

velike priprave so opažene - nemške priprave na obrambo

prvi dan - začetni uspeh - brit. mostišče 10 km široko, 2 km globine, francosko 12 km širine, 7 km globine, nato zaustavitev.

“bitka materiala” - obojestransko večanje sil - 100 brit. in 57 nem. divizij

pozicijsko rovovsko vojskovanje

nova bitka na Sommi 3. 9. 1916 dalje.

13. 9. francoske divizije napredovale 5 km v globino, prebile fronto, a ni izkoriščanja uspeha.

15. 9. prvič uporabljeni tanki (18 kosov)! Brit. divizije prodrle 18 km široko, 2 km v globino.

Letalstvo pomemben del vojske - oboji skupaj 1000 letal na fronti, premoč antante.

V 5-mesečni bitki antantne sile napredujejo 26 km široko in 10 km v globino. Njen edini strateški uspeh je razbremenitev fronte pri Verdunu.

IZGUBE: brit. 410.000, franc. 202.000, nemške 500.000

BALKANSKO VOJSKOVALIŠČE

novo balkansko bojišče šele nastaja od jeseni 1915

Vzhodna vojska - 150.000 vojakov (3 franc. + 5 brit. divizij)

april, maj 1916 - pripeljana srbska vojska (150.000 mož

postopoma okrepljene sile na 500.000 mož

centralne sile 9 divizij

solunsko bojišče je razbremenilno, lajša situacijo na glavnih bojiščih

BOJI začnejo julija 1916

avgusta obe strani pripravljata ofenzivne operacije

Bolgari napadejo na območju Strume in prodrejo za nekaj kilometrov

Septembra protiofenziva antantnih sil v sektorju **Kajmakčalana** - ta zavzet po

19 dneh 30. 9. Srbska vojska izgubila okoli 25 % moštva. Bitola osvojena 19.

11.

Fronta premaknjena za okoli 40 km, nato pa nastopi zatišje.

IZGUBE: 32.000 ljudi

VZHODNO VOJSKOVALIŠČE

SILE

- antanta : 127 divizij
- centralne sile: 98 divizij

OFENZIVA V GALICIJI IN BUKOVINI 4. junija - konec avgusta 1916

ofenzivna pobuda je na strani Rusov - načrt za prodor na severu, proti nemškim enotam

poveljnik Jugozahodne fronte gen. **Brusilov** se ponudi za napad na jugu

Načrt za ofenzivo - vsaka od 4 armad svoj operativni plan na svoji smeri prodiranja

POTEK

8. armada prodre na reko Stohod

9. armada je do 10. 6. prodrla preko Pruta, 17. 6. zavzela Černovice

11. in 7. armada nista pomembneje prodrli

posledica dve breži - pri Lucku 115 km širine in 80 km globine

- v Bukovini 90 km širine in 10-60 km globine

krepitev sil na obeh straneh: AO 6 divizij, Nemčija 11 divizij

Rusija 3 korpuse iz strateških rezerv, 3. armada iz Zahodne fronte

27. 7. nadaljevanje ofenzive proti Kovelu, Vladimirju Volinskemu, Lvov,

Stanislav

Konec avgusta se ofenziva izčrpa.

Rusi so pred Kovelom, zavzeli Brodi in Stanislav Volinski. Madžarska spet ogrožena.

IZGUBE:

AO 215.000 mož, skupne izgube centralnih sil 1,500.000, od tega 410.000 ujetih.

izgubljenih 25.000 km² ozemlja

Vključitev Romunije v vojno po uspešni ofenzivi Rusov. 2. 9. 1916 začne napad v Transilvanijo. Skupna avstroogrsko-nemška armada porazi romunsko vojsko in 6. 12. osvoji Bukarešto. Fronta se ustali v Dobrudži in na reki Seret.

ITALIJANSKO VOJSKOVALIŠČE

strateška pobuda se še menjuje

Italija - prodreti proti Trstu in Ljubljani - glavni napadi na soškem bojišču

Avstro-Ogrska: prodreti na tirolskem bojišču in s tem ogroziti celotno Benečijo

BOJI

5. soška bitka 11.-16. 3. 1916

pobuda zaveznikov zaradi razbremenitve

48 urna topniška priprava. Manjši prodori pri Tržiču in Oslavju.

slabo vreme vpliva na prekinitev operacije

avstrijski protinapadi na Krasu, Rombonu, Oslavju

junija 1916 med protinapadom pri Doberdobu uporaba strupenega plina - 2700

it. vojakov mrtvih

Ofenziva na Tirolskem 15. 5. 1915 - konec junija

priprave od februarja, operacija predvidena že za konec marca, a

koncentracije 14 divizij počasnejše

Načrt: napad po planinskih dolinah in preko gorovja med Brento in Adižo

AO: 2 armadi, 194 bataljonov in 229 baterij

Italija: 180 bataljonov, 850 topov, 6 divizij v rezervi

POTEK

I. faza 15.-19. 5.

avstroogrski prodor je uspešen, a ne doseže zastavljenih ciljev, grozi pa preboj v ravnino (bitke pri Folgariju in Lavaroneju)

II. faza 20.5.-28. 6.

Avstroogrške enote napadajo zadnje grebene pred nižino, a jih it. sile ustavijo

do 4. junija. Nato začne ruska ofenziva na vzhodnem bojišču

ponovni poskus 12. junija, od 25. junija pomik v obrambo zaradi prenosa sil na vzhod

italijanska protiofenziva brez posebnih uspehov.

6. soška bitka 4. - 16. 8. 1916

it. okrepitev 300.000 mož

topniška priprava 9 ur

napad pri Doberdobu, osvojitve Sabotina nad Gorico, umik na levi breg Soče, izpraznitev Gorice, razstrelitev mostov

nova frontna črta: Škabrijel - Sv. Katarina - Panovec - Markov hrib

2. faza ofenzive predstavlja prvi napad na nove avstroogrške položaje, ki pa ne uspe

7. soška bitka 13. - 17. 9. 1916

9 urna topniška priprava med morjem in Vipavsko dolino, 15. 9. na vso fronto, 16. 9. napad na Rombon

8. soška bitka 9. - 12. 10. 1916

topniško obstreljevanje do 30. 9.

težišče napada na Krasu, osvojitve dela ozemlja pri Opatjem selu

9. soška bitka 31. 10. - 5. 11. 1916

predpriprava štiridnevno obstreljevanje s topovi 24. - 28. 10., nato še 31. 10.

težišče napada od Skalnice (Sv. Gora) do morja

prodor 3 - 4 km v globino med Mirnom in Kostanjevico na Krasu.

15. LETO 1917

NAČRTI

Antanta:

- zmagati in končati vojno z usklajenimi operacijami
- težišče na zahodni fronti

Centralne sile:

- mir - vendar zmagovit
- čakanje na ofenzivo v strateškem trenutku
- uvedba podmorniške vojne

SILE

antanta: 425 divizij - 181 let eskadrilj

centralne sile: 331 divizij - 207 eskadrilj

VSTOP ZDA V VOJNO

ZDA nevtralna, a nagiba se k Veliki Britaniji

povod za vstop - neomejena podmorniška vojna

6. 4. 1917 objava vojne napovedi Nemčiji

ekspedicijski korpus v Evropi - George Pershing (4 divizije)

PODMORNIŠKA VOJNA

130 podmornic potopilo 7,2 milj. ton ladjevja

mine - 7,7 milj. Ton

ZAHODNO VOJSKOVALIŠČE

- status quo
- strateška ofenzivna pobuda je antantna
- umik nemške vojske na Siegfriedovo linijo

POSKUSI PREBOJA FRONTNE LINIJE:

- prodor pri Reimsu in Soisonu
- boji v Flandriji
- bitka pri Cambraiu 20. 11. - 6. 12. 1917

brit. 3. armada > 2 nemška armada

prvič masovna uporaba tankov - 324 bojnih in 152 za oskrbo.

prodor 15 km x 7 km globine - a ni izkoriščen

BALKANSKO VOJSKOVALIŠČE

daljše zatišje na solunski fronti

poskus preboja fronte v Maglenskih hribih aprila in maja - neuspešno

reorganizacija srbske vojske - 2 armadi, trojiški sistem formacije

okrepiteve antantnih sil

Divizije: 8 francoskih, 6 britanskih, 1/2 italijanske, 1 ruska, 2 polka grške
vojske

vstop Grčije v antanto junija 1917 - okrepe fronto s 3, nato celo s 6 divizijami

VZHODNO VOJSKOVALIŠČE

IZLOČITEV RUSIJE IZ ANTANTE

februarska revolucija 1917

poslednja ofenziva 1. julija 1917 pri Dnjestru, ki pa propade kljub začetnemu prodoru 25 km zaradi avstrijskega napada pri Tarnopolu. Rusi zapuste Galicijo in Bukovino.

a propade - množično dezertiranje

Novi šef generalštaba Kornilov se ozira na notranjo nevarnost

oblikovanje oborožene sile vstajnikov - **Rdeča garda** (v začetku novembra 200.000 mož v 62 mestih (20.000 v Petrogradu))

poskus osvojiti Petrograd septembra 1917 - razbijejo ga oddelki Rdeče garde
iskanje poti za končanje vojne – 15 decembra podpiše nova vlada premirje s centralnimi silami. Pogajanja v BREST-Litovsku

ITALIJANSKO VOJSKOVALIŠČE

želja italijanske vojske prodreti v Trst ali Ljubljano

končni uspeh centralnih sil - **premik fronte na Piavo** - napredovanje 200 km.

10. soška bitka 12.5. - 5.6. 1917

186 bat,aljonov, 550 topov, 528 minometov

126 bataljonov, 301 baterija

težišče na odseku Avče - morje (50 km)

topniška predpriprava 60 ur - bobneči ogenj

napad pri Plavah in Gorici - nekaj uspehov, a brez večjih taktičnih ali teritorialnih dosežkov, razen ob morju na Krasu

11. soška bitka 17. 8. - 12. 9. 1917

težišče na Krasu in Banjščicah –pritisk na obe strateški smeri

italijanski prodor na Banjščice za nekaj kilometrov v globino

hudi boji na Kasu, a brez večjega napredovanja

velike izgube na obeh straneh

STRAH AVSTROOGRSKE PRED PREBOJEM FRONTE - načrtovanje ofenzive, ki bi razbremenila bojišče. Nemška pomoč.

12. soška bitka - "čudež pri Kobaridu" 24. 10 - 11. 11. 1917

priprava dvokrilne ofenzive z dolinskim prodorom

Bovec - Kobarid, Tolmin - Kobarid

plinski napad pri Bovcu

dolinski prodor

osvojitve položajev na Matajurju in Breškem Stolu

vdor v Beneško Slovenijo po dolini Nadiže

ukaz italijanski vojski za umik na Tagliamento

forsiranje naraslega Tagliamenta

umik na Piavo

neuspešna: poskus forsiranja Piave in vdor s Tirolskega
ustalitev fronte na Piavi

IZGUBE:

centralni sili ok. 70.000

Italija: 700.000 (50 % vse vojske na vojskovališču)

40.000 mrtvih in ranjenih, 300.000 ujetih, do 400.000 dezertiralo

PODMORNIŠKA VOJNA

nemške zamisli o oslabitvi Britanije z prekinitvijo oskrbe

4. 2. 1915 razglasitev cone okoli Britanskega otočja za vojno cono - področje
podmorniške vojne

21 podmornic - 1918 jih je ok. 130

prenos podmornic v Sredozemlje - po delih

do septembra 1915 slede predpisom vojnega pomorskega prava

7. 5. 1915 potopitev parnika Lusitania - neverjeten odmev

1915 - 640 ladij potopljenih - in 20 podmornic

obramba pred podmornicami

ladje - pasti (Q - Ship)

od 2. 1916 Nemčija in AO smatrata vse oborožene trgovske ladje za vojne ladje

prekinitev podmorniške vojne na Severnem morju april - okt. 1916 zaradi spora v
nemškem vodstvu mornarice.

po bitki pri Jutlandu edino upanje podmorniška vojna

Februarja 1917 obljuba nemške mornarice, da v 6 mesecih spravi Britanijo na
kolena

Od 1. 2. 1917 neomejena podmorniška vojna
aprila in junija po milijon BRT potopljenih ladij
dolgotrajne grožnje in protesti ZDA, končna odločitev 6. 4. 1917 - napoved vojne
Nemčiji

ZDA pomembne predvsem pomorsko -

- velika tonaža trgovskega ladjevja,
- sodelovanje atlantske flote,
- uporaba interniranih nemških ladij v pristaniščih ZDA in Brazilije

Protiukrepi:

- pospešitev gradnje ladij
- reorganizacija prometa
- oboroževanje trgovskih ladij, tudi telegrafi
- omejitev uvoza na nujno potrebne artikle, večja samooskrba
- izboljšave boja proti podmornicam (hidrofoni, letalsko opazovanje, mine)
- lov na podmornice z rušilci, podmornicami
- plovba v konvojih s spremstvom vojaških ladij
- zapora belgijskih luk Zeebrugge in Ostende, odkoder izplujejo podmornice
(aprila 1918)
- ameriška mimska zapora Severnega morja

Odločilno je plutje v konvojih - izgube se zmanjšajo od 25 % ladij na 1 %

Vedno večje izgube podmornic - od 5 mesečno na 8, celo 17

vedno večje pomanjkanje posadk

Direkcija za podmornice začne graditi veliko floto - konec vojne je 226 v gradnji.

Podmorniška vojna ni veliko vplivala na končni izhod

izgube brit. ladjevja v vojni 7.660.000 BRT, zgrajeno pa 5.800.000 BRT,

ZDA zgradile še 4.100.000 BRT

celotne izgube svetovnega ladjevja okoli 15 milj. BRT

16. ZAKLJUČNO OBDOBJE VOJNE - 1918

Centralne sile iščejo časten izhod iz vojne - ta vključuje še vedno vsaj delno vojaško zmago. Veliko pomanjkanje prehrambenih in materialnih zalog

Antanta

- igra na gotovo - ustvariti tehnično in številčno premoč za zmago
- čakanje na ameriške divizije, računani, da bo odločitev padla spomladi ali celo jeseni 1919
- izločiti Turčijo z nadaljevanjem ofenzive

ITALIJANSKO VOJSKOVALIŠČE

miruje vse do sredine leta (Italija v konsolidaciji, umik zavezniških divizij)

AVSTROOGRSKA OFENZIVA 15. 6. - 24. 6. 1918

cilj prebiti frontno črto v gorovju in nato z boka pri Bassanu fronto ob Piavi.

Ofenziva ni uspešna v gorovju, pač pa uspe doseči mostišče ob izlivu Piave (Treviso), ki ga onemogoči hudo deževje s poplavami – posledica avstroogrski umik.

zmanjševanje učinkovitosti avstroogrski vojske za polovico

ITALIJANSKA OFENZIVA 23. 10. - 2. 11. 1918

najprej napad na visoki planoti Asiago (Brenta -Piava),

25. 10. napad v 6 smereh z vsemi silami.

AO enote dobe ukaz o umiku na državno mejo. Razpad monarhije.

Italijanske enote jim slede in jih lovijo. 2. 11. so v Gorici.

ZAHODNO VOJSKOVALIŠČE

Nemčija ima 193 divizij – antanta ok. 180 divizij

pobuda Nemčije, ki išče odločilno bitko

Operacija Michael 21. 3. - 5. 4. 1918

poskus preboja fronte na obeh bregovih Somme

na 85 km je 65 divizij, 6800 topov, 750 letal

začetni preboj uspešen, 20 km v globino, razbita 5. brit. armada

po 27. 3. uplahnitev, ker antanta pripelje velike okrepitve.

Uspeh: 80 km široko, 65 km globoko

Izgube: 250.000 antanta : 240.000

Operacija Georg (Georgette) 9. 4. - 29. 4. 1918

napad na bojišču v Flandriji - cilj Calais, Dunquerque

plinski napad pri Armentieresu

25. 4. Britanci ubranijo Ypres in dohod do morja, ofenziva s tem neuspešna

Izgube: 100.000 antanta : 85.000

Ofenziva v izboklini Soissons - Reims 27. 5. - 11. 6. 1918

prodor na reko Vesle, cilj je reka Marna

30./31. 5. prva mostišča na Marni

topovske granate spet letijo na Pariz

Napad v Champagni 15. 7. - 18. 7. 1918

neuspešen, pomeni začetek zloma nemške zahodne vojske

Antantna protiofenziva pri Villers - Cotteretsu v Pikardiji - zaprejo žep

na Marni. Nemška vojska se 2. 8. umakne na Aisne, preide v defenzivo

Taktika izčrpavanja nemških sil z omejenimi operacijami

NAPAD NA SOMMI 8. 8. 1918

32 divizij s 3000 topovi, 430 tanki, 1900 letali

“črni dan nemške vojske” - izgubljenih 16 divizij, 53.000 ujetih vojakov

Septembra je bojna črta spet na izhodiščih od marca 1918.

Konec septembra nemško vrhovno poveljstvo svetuje vladi mirovna pogajanja ker zloma ni mogoče preprečiti.

Postopno napredovanje antantnih sil na vsej bojni črti do 11.

novembra, ko nemška vlada zaprosi za premirje.

Takrat na črti: Antwerpen - reka Meuse, na belgijskem in francoskem ozemlju.

VZHODNO VOJSKOVALIŠČE

Po premirju pogajanja za mir - zahteve Nemčije zelo velike - 150.000 km ozemlja (Poljska, Litva, del Estonije, Latvije, Belorusije, Ukrajine)

9. 2. 1918 podpis mirovne pogodbe **Ukrajine** z centralnimi silami
Sovjetska Rusija odkloni ultimat 10.2. 1918.

Nemška ofenziva 18. 2. - 5. 3. 1918

umik sovjetov na črto Narva - Pskov - Orša - Mogilev - Kijev

3. 3. podpis miru v Brest-Litovsku

Boji za neodvisnost Finske

nemško posredovanje na Finskem aprila 1918

DRŽAVLJANSKA VOJNA, INTERVENCIJA

nemški prodor na Krim aprila 1918 - "vojna železniških prog"

8. 4. zaseden Harkov, 20. aprila nemška vojska prišla na Krim

v ozadju skrb za prehrano - žito iz Ukrajine

BALKANSKO VOJSKOVALIŠČE

Antanta: 619.000 mož : Centralne sile: 600.000 vojakov

Srbsko pobudo za preboj fronte sprejme šele novi poveljnik Franche d'Espereee julija 1918 – cilj Niš, Sofija, prekinitev zveze s Turčijo.

PREBOJ NA KAJMAKČALANU 14. 9. – 29. 9. 1918

Cilj prodor v Dobropolje, prekinitev zveze po dolini Vardarja

Napadajoče sile: 2 srbski armadi, 2 francoski diviziji.

Topniška priprava 14. 9. iz 580 topov

Pehotni napad 15. 9. na težko prehodnem visokogorskem terenu je uspešen.

Prvi dan 11 km širine 3-4 km globoko, po treh dneh že 20 x 12 km v globino.

Bolgarska armada se umika k Vardarju in Crni reki, posredovanje nemške rezerve je prepočasno.

19. 9. nevarnost obkolitve prodirajočih, saj je breša globoka okoli 50 km pri nespremenjeni širini, zato okret k Vardarju in proti Prilepu.

22. 9. splošen napad na široki fronti. Sile centralnih držav se umikajo proti severu.

29. 9. zavzeto Skopje. Bolgarija prosi za premirje.

Centralnim silam ostane le obramba povezave Niš – Sofija – Istanbul – ki je pomembna za Turčijo.

Del sil s prebite solunske fronte krene v Bolgarijo, del proti Istanbulu.

Zač. oktobra 1918 srbska vojska začne operacijo za prodor v Srbijo kljub prepovedi vrhovnega poveljnika Vzhodne vojske, saj je že 200 km pred glavnino sil.

12. 10. srbska vojska osvoji Niš.

21. 10. srbska 2. armada krene iz Kosovske Mitrovice proti Črni gori in na Jadran, 1. armada pride na Donavo.

1. 11. srbska vojska vkoraka v Beograd. Nato prekorači Donavo in zaseda ozemlje v Vojvodini, Slavoniji, Bosni.

Literatura za študij:

D. Nečak, B. Repe: Prelom 1914-1918 : svet in Slovenci v 1. svetovni vojni

17. VOJSKA DRŽAVE SHS 1918-1919

OKOLIŠČINE

razpad Avstroogrške

južnoslovanski državnopolitični program

Država Slovencev, Hrvatov in Srbov 29. 10. 1918 - 1. 12. 1918

VOJAŠKO ZAVAROVANJE OSAMOSVOJITVE

varnostni problemi

nacionalni interes - potreba, da ostane nacionalno ozemlje združeno v celoto.

Teorija 'pravičnih meja' - praksa vojaški spopadi za določitev meje

NAČRTI:

prevzem avstrijskih polkov s slovenskim moštvom (naveličanost vojakov)

Narodne straže - miličniške enote

UMIK AVSTROOGRSKE ARMADE skozi Slovenijo - logistični in varnostni

problem 5. - 15. 11. 1918 - 500.000 vojakov

ITALIJANSKO ZASEDANJE JUŽNOSLOVANSKEGA OBMOČJA

1. 11. 1918 pride it. vojska na etnično mejo pri Gorici

demarkacijska črta Ponca - Triglav - Podbrdo - Cerčno- Idrija- Logatec - Snežnik - Sušak. diktirana 4. 11. 1918.

19. 11. nad Vrhniko, v Selški dolini, Poljanski dolini, pred Jesenicami.

akcija Narodnega vijeća - pošlje poveljnika 26. polka iz Ljubljane polk.

Stevana Švabiča - v imenu antante zahteva italijanski umik na demarkacijsko črto.

OBLIKOVANJE VOJSKE

1. SKUPNA VOJSKA DRŽAVE SHS

- poveljstvo generalnega štaba s sedežem v Zagrebu
- **I. vojaško okrožje** Hrvatska
- **II. vojaško okrožje** **slovenski del države in Istra**
- **III. vojaško okrožje** Bosna
- **IV. vojaško okrožje** Hercegovina
- **V. vojaško okrožje** (Dalmacija - mornarica)

2. VOJAŠKI UPRAVNI ORGANI

- poverjeništvo za narodno obrambo pri Predsedstvu Narodnega vijeća v Zagrebu - poverjenik dr. Mate Drinković
- slovenski - **poverjeništvo za narodno obrambo pri Narodni vladi - poverjenik dr. Lovro Pogačnik**

Sredi novembra 1918 ta prevzame tudi pristojnosti Narodnega vijeća.

VPRAŠANJE VOJAŠKE POMOČI SRBIJE DRŽAVI SHS

misija podpolk. Simovića v Zagrebu - srbska zainteresiranost za Reko

prva srbska enota (bataljon) pride v Slovenijo 23. decembra 1918

NASTAJANJE SLOVENSКИH VOJAŠKIH ENOT

samoiniciativnost slovenskih vojakov - vojaški sveti (sovjeti)

Ljubljana - skupina rezervnih oficirjev

Celje - skupina rezervnih oficirjev in vojakov s prostovoljci (Ervin Mejak)

Maribor (major / general Rudolf Maister)

1. 11. 1918 razlasitev za generala - prevzem vojaške oblasti v Mariboru

V Mariboru obstajata oboroženi sili obeh nacionalnosti

nemška enota pod poveljstvom mestnega sveta - Schutzwehr

Gorica - prevzem oblasti po 2. gorskem strelskem polku 2. 11. 1918

načrtno oblikovane osnovne vojaške enote od 20. novembra 1918 dalje
na podlagi dotedanjih **vojaških dopolnilnih okrajev**

KOPENSKA VOJSKA

pehotni polki

- Mariborski
- Celjski
- Ljubljanski

- Tržaški
- Slovenski planinski polk
- 26. pešadijski puk (iz srbskih vojnih ujetnikov)

konjeniški polk v Mariboru

artilerijska poveljstva Maribor, Celje, Ljubljana

letalski poveljstvi Ljubljana, Maribor

POVELJSTVA

- generalštab II. vojaškega okrožja (feldmaršal Nikola Ištvanović)
- Štajersko obmejno poveljstvo (general / polkovnik-naslovni general Rudolf Maister)
- Koroško obmejno poveljstvo (Primožič, Lavrič)
- polki in poveljstva artilerije

OBOROŽITEV IN OPREMA

orožja je dovolj - konec vojne

lahko pehotno orožje avstrijske izdelave

veliko topov (350 kosov), a ni moštva

nekaj letal

oprema avstroogrške vojske

izdelane le **kokarde in novo pokrivalo**

ZAGOTAVLJANJE MOŠTVA

MOBILIZACIJA - brez kazenske sankcije

2. 11. 1918 vpoklic vseh, ki so bili vojaki avstroogrške armade

razlike v izvedbi mobilizacije: gen. Maister - Narodna vlada,

Maister vpokliče celotne letnike za 18. novembra 1918

posredovanje poverjenika za obrambo dr. Drinkovića

“priprave za mobilizacijo” - mobilizacija pa izvedena šele januarja 1919

mobilizacija za vojni pohod na Koroško maja 1919

PROSTOVOLJCI v Koroški legiji

ŠTEVILČNOST

10.000 vojakov

PREOBRAZBA VOJSKE DRŽAVE SHS V VOJSKO KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

povezana s konsolidacijo jugoslovanske države po prelomnih obdobjih

krivda slovenskih političnih voditeljev?

moč zahtevati - potreba po (po)moči

postopna **vojaška centralizacija in unifikacija**

skupno poveljstvo

Dravska divizijska oblast (DDO) od 1. 2. 1919 - pov. general Krsto Smiljanić

skupne enote od julija 1919, - preobrazba polkov v enotno shemo vojaške formacije

jugoslovanski (srbski) vojaški zakoni uvedeni 19. 8. 1919

sprejem oficirjev v vojsko - bivši avstroogrski oficirji morajo prositi za vstop v jugoslovansko vojsko, srbski sprejeti avtomatično; posamična obravnava, priznavanje činov

uvajanje **srbskega uradovalega in poveljevalnega jezika**

eksteritorialno služenje vojaškega roka - novost tudi za srbsko vojsko
Splošna demobilizacija izpeljana 31. 3. 1920

! Vidovdanska ustava ne dopušča niti politične slovenske samostojnosti, niti vojaške.

BOJI ZA SEVERNO MEJO 1918-1920

POGLEDI OBEH STRANI NA MEJNO ČRTO

- deželne meje med kronovinami Avstro-Ogrske se ne ujemajo s slovensko-nemško etnično mejo
- Ob cesarskem manifestu 1917 ponujena meja južno od Beljaka in Celovca, verjetno po Dravi.
- Slovenske zahteve so segale na Koroškem nad Gosposvetsko polje, na Štajerskem pa pri Šentilju.

PRVE OPERACIJE NA ŠTAJERSKEM

V začetnem obdobju je iniciativa slovenska, a na Koroškem neizkoriščena

- 1. novembra 1918 je z Maistrovo akcijo bil pridobljen Maribor in okolica, s tem posledično tudi Ptuj z okolico.
- Maister po 23. novembru vojaško prodiral proti Šentilju in Kozjaku in po Dravski dolini do Dravograda.
- Zeilhofer je zasedel tudi Gornjo Radgono.

OPERACIJE NA KOROŠKEM

- Malgaj 7. 11. zasedel Mežiško dolino do Dravograda,
- 25. novembra je prodril proti Velikovcu in do konca meseca zasedel ob Maistrovi vojaški podpori velikovski okraj.
- V Rožu je prodiral poročnik Primožič.
- Prvi spopad na Ljubelju je bil 13. novembra, 19. novembra je prelaz in Borovlje osvojil Lavrič.

SITUACIJA NA KOROŠKEM KONEC NOVEMBRA 1918

- 23. 11. dogovorjena demarkacijska črta: tok Zilje in Drave do Velikovca
- 27. novembra pa se je za novo demarkacijsko črto dogovoril Maister s polkovnikom Passyjem iz Gradca; dogovor ni bil izveden zaradi političnih in predvsem vojaških razlogov.

SILE: Na koroški fronti je bilo tedaj okoli 1600 vojakov z 10 topovi.

Nemška stran je razpolagala z okoli 3400 vojaki in 7 topovi.

AVSTRIJSKI PROTINAPAD

- 1. 12. 1918 so prešli v ofenzivo Avstrijci, ki so (neuspešno) napadli Velikovec. V odgovor je slovenska stran okrepila obrambo pred Velikovcem in v Ziljski dolini.
- Najprej so Avstrijci skoraj brez strela osvojili Ziljsko dolino ok 8. 12.
- 15. 12. so začeli protinapad pred Velikovcem in osvojili vas Grabštajn.
- 27. 12. so osvojili Labotsko dolino, kljub stalni slovenski krepitvi fronte (konec decembra že 2900 vojakov s 12 topovi).
- 2. 1. 1919 poveljnik Koroške major Hülgerl odpove sporazum o demarkacijski črti
- 5. 1. so avstrijske enote napadle pri Podkloštru in prodrle pred predor Področica.
- 6. 1. so prešle Dravo pri Rožeku in prodrle do Št. Jakoba

- 7. 1. so prešle Dravo pri Borovljah in potisnile slovenske sile pod Karavanke. Te so strnile mostobran okoli Velikovca, ki si ga Avstrijci niso upali napasti.
- 13. 1. je bilo dosežena ustavitev sovražnosti, 19. 1. pa podpisan sporazum o premirju in demarkacijski črti, ki naj bi jo določil ameriški podpolkovnik Miles.

SLOVENSKA OFENZIVA 29. APRILA 1919

- Demarkacijska črta ostala kljub občasnim obstreljevanjem v veljavi, saj sta obe strani pričakovali odločitev mirovne konference v Parizu.
- 29. 4. 1919 so sprožile slovenske enote Dravske divizijske oblasti ofenzivo na vsem frontnem odseku na Koroškem

vprašanje odgovornosti za napad

- Nezadostno pripravljen napad je kljub začetnim uspehom do večera upadel in enote so se povečini vrnile na izhodiščne položaje.

AVSTRIJSKI PROTINAPAD 2. MAJA 1919

- Avstrijski protinapad je sledil 2. 5., ko so napadli velikovski mostobran na levem bregu Drave, še isti dan uspeli popolnoma razbiti obrambo in zajeti večino vojakov.
- 4. 5. so prebili fronto pri Apačah.

- Ponoči so poskušale umikajoče se slovenske enote postaviti obrambo med Pliberkom in Peco, a je bila že zjutraj prebita.
- razpad slovenskih enot, umik v neredu v Mežiško dolino.
- Avstrijske enote so prodrle do Slovenj Gradca in do Vuhreda
- 8. 5. enote Štajerskega obmejnega poveljstva zaustavijo avstrijske enote. Fronta na črti Dravograd - Plešivec - Solčava - Železna Kapla.
- Na zahodu so slovenske enote izgubile mostišče okoli predora pri Podrožici.
- 9. 5. so se začela v Celovcu pogajanja o premirju, ki pa so bila neuspešna in 16. 5. prekinjena.

JUGOSLOVANSKA OFENZIVA 28. MAJA 1919

- Splošna mobilizacija na območju Dravske divizijske oblasti 3. 5.
- obnova enot, okrepitve - srbske enote.
- Jugoslovanska splošna vojaška akcija 28. 5. zjutraj.

SILE: Napadajoče jugoslovanske sile razporejene v Labotski, Koroški, Jezerski, Ljubeljski, Jeseniški odred v skupni moči 22 bataljonov ali okoli 12.000 mož.

Avstrijci okoli 11.000 mož v milici in avstrijski vojski.

- Že prvega dne so napadajoče skupine prodrle tako globoko, da so se avstrijske sile ponoči umaknile na levi breg Drave na odseku od Dravograda do Apač.

- Ponoči je avstrijsko poveljstvo zaprosilo za premirje in pogovore o demarkacijski črti. Predlog je jugoslovanska stran sprejela, vendar ni ustavila prodiranja.
- Zaradi narasle Drave je bilo težišče operacij prenešeno na Labotski odred, ki je 3. 6. vkorakal v Velikovec. 4. 6. so jugoslovanske sile dosegle črto Djekše - Krka, po umiku avstrijske vojske, pa 6. 6. Celovec in Gosposvetsko polje.
- Pogajanja o premirju, ki so potekala v Kranju od 4. do 6. 6., so postala nepotrebna, ker je medtem mirovna konferenca odločila, da bo odločil o pripadnosti Koroške plebiscit.
- Jugoslovanske enote so se nato morale umakniti na območje plebiscitne cone A.

PREKMURJE

Je še vse leto 1918 in prvo polovico leta 1919 pod madžarsko zasedbo.

- Mirovna konferenca v Parizu (vrhovni svet) dodeli Prekmurje Kraljevini SHS 1. 8. 1919.

12. 8. vkorakajo jugoslovanske čete in ga zasedejo brez odpora.

Literatura za študij:

J. J. Švajncer: Slovenska vojska 1918-1919

18. MED PRVO IN DRUGO SVETOVNO VOJNO

želja po razorožitvi

DRUŠTVO NARODOV

PRIZADEVANJA ZA NOVO KODIFIKACIJO MIRU IN VOJNEGA PRAVA

konference o razorožitvi, Briand-Kellogov pakt 1928 o neuporabi vojne

NEMŠKE FRUSTRACIJE

- omejitev vojaških sil (100.000 kopenska + 15.000 mornarica)
- ogromna vojna odškodnina
- odvzem kolonij

OBNOVITEV PROBLEMOV IZPRED PRVE SVETOVNE VOJNE

imperializem

nova delitev sveta - zahteve novih sil

revolucionarna gibanja povzročajo notranje nestabilnosti

država socializma - meščanske demokracije ali diktature

gospodarske krize

VPLIV FAŠIZMA NA VOJAŠKO RAST

- napadalna doktrina
- pospešeno oboroževanje

TRENDI RAZVOJA VOJAŠKE TEHNIKE in TAKTIKE

- postopna odprava konjenice (zadnje 1920 v poljsko-ruski vojni)
- upadanje pomena težkega topništva
- letalstvo postane samostojen rod
- oklepne enote - pridobijo POMEMEN nekdanje konjenice - udarne sile
- defenzivna in ofenzivna strategija (BLITZKRIEG)

SOVJETSKA RDEČA ARMADA

prva revolucijska armada v 20. stoletju

Rdeča garda - milicijski prostovoljni tip oborožene sile med revolucijo

(razredno poreklo, voljeni poveljniki)

28. 2. 1918 ustanovljena **Delavsko-kmečka rdeča armada (RA)**. Ustanovitelj in voditelj do 1924 **Lev Trocki**.

sprva obvezno vojaško usposabljanje delavcev in kmetov (18-40 let), nato vpoklici razredno zanesljivih, 9.1918 vpoklici nekaj letnikov, 3. 1919 splošna mobilizacija

sprejem 35.000 carskih oficirjev in 130.000 podoficirjev v RA - vzporedna

uvedba **političnih komisarjev**

hitra rast: 5.1918 - 300.000 mož

3.1919 - 1,500.000 mož

1.1920 - 5,000.000 mož

partizanščina (150.000)

INTERVENCIJA

sprva utemeljevana na preprečevanju nemškega zasedanja Rusije

9. 3. 1918 prva tuja (britanska) enota v Murmansku

Britanija - Arhangelsk (8. 1918 -

Francija - Odessa (11. 1918 - 4. 1919)

ZDA, Britanija - Daljni vzhod (4. 1918 -

Britanija - Srednji vzhod

KONTRAREVOLUCIJA

zbiranje sil nasprotujočih revoluciji: cesarski generali, idejni nasprotniki,

kozaki, protiruski nacionalisti

gen. Denikin - Južna Rusija

admiral Kolčak - Sibirija - 400.000 vojakov

hetman Skoropadsky - Ukrajina, gen. Wrangel - Krim

VOJAŠKE OPERACIJE

začnejo se z uporom češkoslovaške legije 3. 1918

kritični trenutek sredi leta 1918 - popolna obkolitev 30 gubernij v osrednji

Rusiji, 8000 km front

ukrepi - **vojaška okrepitev**, vojni komunizem, revolucionarni teror

“zmaga ali smrt” revolucije

1918

obramba pred napadi iz vzhoda

delni uspehi v smeri Kazan - Ural - Turkestan

1919

marca in aprila prodori Kolčaka z Urala proti Moskvi, Denikina z juga do 400 pred Moskvo,

gen Judeniča iz Estonije proti Petrogradu

julija protiofenziva RA in zasedba Urala

novembra 1919 je Sovjetska Rusija pred vojaškim porazom, priprave na ilegalno

tedaj protiofenziva pred Petrogradom, pozimi protiofenziva na jugu

v začetku 1920 ostane kontrarevoluciji le Krim (Wrangel)

POLJSKO-SOVJETSKA VOJNA 1920

vojna izbruhne zaradi beloruskih in ukrajinskih območij, ki so bila historično poljska

Poljska vojska 4. 1920 vdre v Ukrajino, maja osvoji Kijev

istočasna ofenziva gen Wrangela s Krima, prodre v južno Ukrajino

protiofenziva RA junija 1920 - 12. 6. spet zavzame Kijev, nato prodira proti zahodu.

Prodre do Varšave, kjer je poražena v odločilni bitki.

Ob istočasno potekajoči mirovni konferenci se nato zedinila za kompromisno črto, ki Poljski daje velike dele Belorusije in Ukrajine.
--

nastanek neodvisnih baltskih držav

sovjetska osvojitve Krima - konec državljanske vojne

POVOJNI RAZVOJ RDEČE ARMADE

reforma 1924

ustanovitev redne armade (560.000 mož)

teritorialna milica na vpoklic - zlasti v industrijskih centrih

vpliv političnih oficirjev ostaja institucionaliziran

vojaška obveza je načeloma splošna - selekcionirana po razrednem ključu

STALINSKO OBDOBJE

velika tehnična modernizacija (oklepno orožje, letalstvo) zlasti v 30. letih

sredi tridesetih let enormno povečanje armade - na 1,400.000

1935-1938 postopno opuščanje teritorialne milica

dosledno izvajanje splošne vojaške obveznosti

uvedba činov

popolna čistka oficirskega kadra 1937 - aretiranih in pobitih tisoče oficirjev

3 od 5 maršalov, 15/16 armadnih poveljnikov, 17/17 komisarjev armad, 60/67

komandantov armadnih korpusov, 133/199 komandantov divizij....

RA dočaka vojno notranje razdrta - potreben čas za konsolidacijo

JAPONSKO-KITAJSKA VOJNA

Japonska

panazijska doktrina - Azijo Azijcem

nasprotja z evropskimi kolonialnimi silami in ZDA

Kitajska - velika in nemirna od 1911, državljanska vojna

1928 Čankaišek obvlada Kitajsko, nastop komunistov

1928

Japonska pošlje ekspedicijski korpus v Mandžurijo

1931

po incidentu pri Mukdenu napad na Mandžurijo, 1932 vzpostavitev marionetne države Mandžuko s kitajskim cesarjem.

1930-1931 Čankaišek obračuna s komunisti v pokrajini Čansi

1933

komunisti napadejo Mandžuko, Japonci s pomočjo Čankaišeka napad odbijejo
"veliki pohod" Mao Zedonga

1937

sporazum Čankaišeka in Mao Zedonga o skupni fronti proti Japoncem
skupna ofenziva je uspešna - zasedba Pekinga, obleganje Šanghaja

1938

japonska protiofenziva, zavzetje Kantona

1939-1941 bojevanje proti Japoncem, občasno med sabo

1941 dalje prevzema KP Kitajske (Rdeča armada) boj prot Japonski v svoje roke.

ŠPANSKA DRŽAVLJANSKA VOJNA

zrasla iz notranjih nasprotij (1808-1936 109 vlad in 40 državnih udarov in revolucij)

zmaga levice (Ljudska fronta) na volitvah 16. 2. 1936 - reakcija na desnici -

upor dela vojske (gen. Mola, Franco) in desnih gibanj (falangisti) 17. 7. 1936

uporniki se polastijo severa države (Burgos) in mest na jugu (Cordoba, Sevilla, Granada)

ODNOS TUJINE

Julija 1936 Franco zaprosi za pomoč Mussolinija

sporazum o neintervenciji - obe strani dobivata kljub temu tujo pomoč

republikanci : Sovjetska zveza, mednarodni protifašizem, delno Francija, ZDA

1000 letal, 1000 tankov, 2000 topov, 7 mednarodnih brigad (35.000

prostovoljcev)

falangisti: Italija, Nemčija

1200 letal, 1500 tankov, 2000 topov, 60.000 vojakov

Španija - poligon za nove taktike in nova orožja

BOJI

republikanci v glavnem v defenzivi; neenotnost republikanskih strank

- združitvev severnih področij z južnimi provincami 8. 1936
- pohod na Madrid - neuspešen, osvojitvev Toleda (Alcazar)
- osvojitvev atlantske obale pomladi 1937 - Guernica aprila 1937
- decembra 1937 uspešna ofenziva republikancev pri Teruelu

- pomlad 1938 - vdor v Katalonijo in prodor na sredozemsko obalo (60 km v širino); posledica razdelitev območja republike na dva dela
- 10.1938 odpust internacionalnih brigad
- Januarja 1939 pade Barcelona - 500.000 beguncev
- 28. 3. 1939 frankisti vkorakajo v Madrid

nasilje obeh strani - množični poboji (tudi 6500 duhovnikov)

Žrtve: 1.000.000 na obeh straneh + 250.000 v čistkah 1939-1945

VOJNA V ETIOPIJI

inspiracija - stara italijanska želja po Etiopiji, kombinacija z maščevanjem (Adua 1897)

diplomatsko kritje - tajna pristanka Britanije (1928) in Francije (1935)

OPERACIJE

začetek napada 3. 9. 1936 - načrt predvideva osvojitve v 3 letih

360.000 mož ekspedicijskega korpusa, etiopska vojska 300.000, 20.000

moderno oboroženih

Napad iz dveh smeri:

sever - iz Eritreje, prodor preko planinskih predelov oz. Jezera Tana in

Modrega Nila proti Adis Abebi in presekanju edine železnice

jug - iz Italijanske Somalije na Etiopsko višavje - cilj presekati železnico Adis

Abeba - Džibuti

odločilen je pohod severne armade - po treh frontalnih bitkah prodrejo 5. 5.

1937 v Adis Abebo - takoj nato Etiopija priključena Italiji

srečanje dveh vojaških doktrin in tehnik

etiopske napake v obrambi - fevdalno pojmovanje vojaške časti

MED 2. SVETOVNO VOJNO

Italijanska vojska napade južni Sudan (brit.) in Somalijo

Britanska vojska napade Etiopijo in do 11. 1941 so Italijani vrženi iz Etiopije

Junija 1941 se v osvojeno Adis Abebo vrne cesar Heile Selasi.

VOJSKA KRALJEVINE SHS / JUGOSLAVIJE

STRUKTURA

- Ministrstvo vojske in mornarice
- Glavni generalštab
- Vojni svet, Glavna inšpekcija vojske

KOPENSKA VOJSKA

5 vojnih okrožij

4. vojno okrožje v Zagrebu

divizijska okrožja

Dravsko divizijsko okrožje, Prekmurje pa **Savsko**

kadrovski polki

MORNARICA

šele postopoma formirana od 1920

šibka

OFICIRSKI ZBOR

izenačevanje srbskih, črnogorskih in avstroogrskih oficirjev postopen proces.

Novi oficirji, vojaške šole faktor poenotenja.

število:

veliko število visokih oficirjev - pospešeno upokojevanje

NABOR

vpoklic vseh vojaško usposobljenih

eksteritorialnost v vsej državi

težave pri standardu vojakov

problem pri vpoklicu vprežnih živali

UTRJEVANJE

večni osvračnik Italija - zaradi Primorske, rapalske meje, nettunskih konvencij, Reke, fašizma.

RUPNIKOVA LINIJA - zahodna fronta

1926 prve ideje, 1935 začetek z idejo generala Marića

Dela začnejo 1937, končana naj bi bila 1947.

Poveljnik štaba za utrjevanje div. gen. Lev Rupnik 1938-1941.

4, nato 5 odseki za utrjevanje:

velika denarna sredstva, stalni problemi.

V prvi fazi 1938-1941 izvedli utrjevanje v globino na najpomembnejših smereh.

Glavni objekti so železobetonski bunkerji in gnezda. protitankovski jarki in barikade.

V aprilski vojni ni odigrala predvidene vloge zaradi notranjega zloma.

1938 se začne utrjevanje na severni fronti zaradi pripojitve Avstrije Nemčiji

SLOVENCİ V ITALIJANSKI VOJSKI

Za novopriključene pokrajine je bilo uvedeno obvezno služenje vojske 1921

popolnjevanje je eksteritorialno, vendar v več velikih enotah

1931 sklenjeno, da ne smejo služiti v domačih krajih.

Sardinija: 46. pehotni polk.

Vpoklici množični v vojno proti Etiopiji, dezertiranje.

po 1935 takoimenovan posebni bataljoni "battaglioni speciali", nato delovni bataljoni.

1940 ukazana izločitev Slovencev in Hrvatov iz oboroženih enot

Razmeščeni so bili v posebnih taboriščih na Sardiniji in Siciliji.

Kljub temu popolna mobilizacija letnikov 1896-1914

1942 so bili vpoklicani letniki 1923, 1943 pa letniki 1924-26 in 1901.

bili v posebnih bataljonih na Siciliji in Sardiniji. - 14.000, ostalih še okoli 20.000

Izgube male.

19. IZBRUH DRUGE SVETOVNE VOJNE

POLITIČNE OKOLIŠČINE

- fašizem
- nacizem
- nova Evropa
- poprava "krivic" iz prve svetovne vojne
- ekspanzionizem - tisočletni imperiji

PREDZGODOVINA DRUGE SVETOVNE VOJNE

1933 pride NSDAP na oblast

ekspanzionistični program // Mein Kampf – »življenjski prostor« na vzhodu

kombiniranje diplomacije in grobih groženj z agresijo

OBLIKOVANJE NAPADALNE KOALICIJE

Italija, Nemčija, Japonska

10. 1936 sklenjena os Berlin-Rim, 1939 razširjen s sporazumom o vojaškem sodelovanju

11. 1936 sklenjen Antikominternski pakt Nemčija - Japonska, 5. 1937 pristopi Italija

27. 9. 1939 sklenjen Trojni pakt Nemčija - Italija - Japonska

pristop še Madžarska, Romunija, Finska, Slovaška, Bolgarija

VLOGA DRUŠTVA NARODOV

Nemčija se umakne iz DN 14. 10. 1933, Italija 1936

Porenje –demilitarizirano // 3. 1936 remilitarizacija

Posarje - ponovno priključeno po plebiscitu

PRIKLJUČITEV AVSTRIJE

neuspeh poskus puča, s pritiskom imenovan za avstrijskega kanclerja Seyss-Inquart, ki pozove nemške sile v državo - 12. 3. 1938 zasedba, 13. 3. priključitev Avstrije k Nemčiji

UNIČENJE ČEŠKOSLOVAŠKE

sporno območje obmejni Sudeti

pritisk privede do Münchenskega sporazuma 29. 9. 1938

odstop Sudetov Nemčiji

dunajska arbitražna 11. 1938 - odstop podkarpatske Rusije in dela Slovaške

Madžarski

15. 3. 1939 vdor v ostanek Češkoslovaške

Slovaška proglasi odcepitev in samostojno državo

Češka in Moravska - protektorat

22. 3. 1939 izsili odstop Klajpede od **LITVE**

Konec 3. 1939 **ZAOSTRITEV S POLJSKO** - zahteva po Gdansku // Danzigu in koridorju Vzhodna Prusija - Nemčija

V: Britanija in Francija se angažirata za Poljsko - sporazumi o medsebojni pomoči

pakt o nenapadanju SZ - Nemčija (tajne določbe)

NAPAD NA POLJSKO

(PLAN 45 - operacija WEISS)

prva odkrita vojaška operacija v Evropi

sile 62 divizij - brez mobilizacije (7 tankovskih (2800 tankov), 4 motorizirane, 1. in 4. zračna flota (2000 letal)

poljska tajna mobilizacija - po planu 39 pehotnih, 11 konjeniških, 3 planinske divizije, 2 motorizirani brigadi

spopad dveh razvojnih vojaških konceptov

nemška **Blitzkrieg** - tankovski prodori v globino, uporaba letalstva

poljska plitva obramba na obmejnih deloma utrjenih črtah

OPERACIJE

napad iz dveh smeri

Prusije: arm. skupina Sever (24 divizij)

Šlezije: arm. skupina Jug (38. divizij)

I. faza: do reke Visle z obojekrilno obkolutvijo

splošen napad na vsej fronti

vdor do Nareva

preboj koridorja Prusija - Nemčija

prodor do Čenstohove

znotraj območja obkoljeni 2 armadi pri Poznanju

II. faza z globokim prodorom in vdorom preko kril skleniti obroč na Bugu.

6. 9. ukaz za umik na črto Narev - Visla - Dunajec

nemško forsiranje rek v širokem prostoru po kratki pripravi

tankovski udar v smeri Brest-Litovsk

obkolitev Varšave s 125.000 vojaki - uničenje z letalstvom in obstreljevanjem - 60 %
zgradb poškodovanih

VKLJUČITEV SZ V OKUPACIJO POLJSKEGA OZEMLJA

17. 9. vstop SZ z 24 pehotnimi, 15 konjeniškimi divizijami in 9 tankovskimi brigadami
- zasedba nebranjene vzhodne meje in globine države
umik poljskih sil na jug, evakuacija dela sil v Romunijo, vlada umik na zahod

IZGUBE:

Poljska 620.000 (66.000 mrtvih, 134.000 ranjenih, 420.000 ujetih)

Nemčija 44.000 (10.000 mrtvih, 30.000 ranjenih, 3400 pogrešanih)

USODA POLJSKE

28. 9. sporazum SZ - Nemčija o meji na poljskem območju po Curzonovi liniji
SZ 200.000 km² in 12 milj. preb. - priključitev republikam Ukrajini in Belorusiji
Nemčija 185.000 km² in 21 milj. prebivalcev - generalna gubernija

OZEMELJSKA ŠIRITEV SOVJETSKE ZVEZE 1939-1940

stalinsko obdobje terorja navznoter - zavarovanje navzven
"strateško" ali imperialistično obnavljanje obsega Rusije

ZASEDBA VZHODNEGA DELA POLJSKE (nacionalno ukrajinsko in belorusko
območje)

VKLJUČITEV TREH BALTSKIH DRŽAV S PRITISKOM V ZSSR

27. 9. 1939 Estonija pod pritiskom sklene sporazum o sovjetskih vojaških oporiščih -

10. 1939 še Latvija in Litva

vojaška zasedba zač. 8. 1940, 3., 5. in 6. 8. 1940 vključitev v ZSSR

VOJNA S FINSKO

10. 1939 pritisk SZ na Finsko - ozemeljski popravki pri Leningradu in Murmansku,

vojaška oporišča - pogajanja neuspešna

30. 11. napad Sovjetske zveze na Finsko

29 divizij in oklepni korpus v osmih smereh

Finska sprva le 9 divizij, a ugoden teren (Mannerheimova linija) in zimo

velike izgube sovjetske vojske (do 600.000) - neustrezno vodenje in poveljevanje

reorganizacija poveljevanja RA in splošen napad 2. 2. 1940

Velika Britanija in Francija se pripravljata na pomoč

SZ zato pripravljena na premirje, marca 1940 premirje

Finska odstopi ozemlja : Karelijsko ožino, del srednje Finske in na S okolico

Murmanska.

Zasedba vzhodnega dela Poljske septembra 1939

NAPAD NA DANSKO IN NORVEŠKO (apr.- jun. 1940)

ŠTIRI SKANDINAVSKE države 27. 3. 1938 objavijo deklaracijo o nevtralnosti.

NAMEN: osvojitve strateškega območja za obvladovanje Baltika, poti iz Kirune in Severnega morja

NAČRT:

pregazitev Danske, napad na Norveško z uporabo vojne mornarice, zračnimi in pomorskimi desanti na jugu, jugozahodu, sredini in severu (Narvik).

Hkratni načrt Britanije za zasedbo Norveške – 5. 4. polagajo mine.

Nemci jih prehitijo za dan

Britansko izkrcanje južno in severno od Trontheima

umik ekspedicijskih enot takoj po napadu na Francijo

SILE: Danska 2 diviziji, Norveška max. 6 divizij

Nemčija: 4 divizije za Dansko + 7 divizij za Norveško, 1000 letal (500 transportnih), mornarica

POTEK:

okupacija Danske brez odpora 9. -11. 4. 1940

napad na Norveško 9. - 10. 6. 1940. Norveška odbije nemški ultimatum in mobilizira.

Zavezniki zasedejo med operacijo Islandijo 10. 4. in fjord Narvik 10. in 13. 4.

Operacije trajajo do junija, ko se norveška vojska vda, delno je evakuirana skupaj z britanskim ekspedicijskim korpusom.

Okupacijski režim: Quisling

VOJNA NA PACIFIKU

1940-1942

Japonska – razlogi za nastop na strani Nemčije

- vojna na kitajskem ozemlju
- želja po britanskih in francoskih kolonijah
- zaskrbljenost zaradi interesov ZDA na Daljnem vzhodu

- želja po obmejnem ozemlju Sovjetske zveze

Vstop v Trojni pakt 27. 9. 1940

13. 4. 1941 sporazum z ZSSR o nevtralnosti in prijateljstvu

ZDA in Velika Britanija ocenjujeta Pacifik kot drugorazreden problem

VOJAŠKA SILA JAPONSKE

Mornarica: 300.000 pripadnikov – letalonosilke, 1800 letal

Kopenska vojska: 2,400.000 vojakov, letalstvo 1700 letal

Operativni načrt: V 150 dneh zavzeti prostor Tihega oceana od Marshalovih in Salomonovih otočij do Nove Gvineje in Burme.

JAPONSKO- KITAJSKA VOJNA

Mandžurija

ameriška pomoč Kitajski - preventiva pred Japonsko

PRODOR V INDOKINO po juniju 1940 - zavzetje v zvezi z Tajsko.

April 1941 - dogovor ZDA, Velike Britanije, Zelandije, Avstralije in Nizozemske vzhodne Indije o skupni obrambi pred Japonci.

NAPAD NA ZDA

5. 11. 1941 sklep Japonske o napadu na ZDA in Veliko Britanijo

Nenaden napad na Pacifiško floto vojne mornarice ZDA v **Pearl Harborju** na

Havajih 7. 12. 1941

izločena glavnina flote (8 bojnih ladij), a ne letalonosilke

JAPONSKE OSVOJITVE

Guam, Malaja, Tajska, Filipini

januar 1942 izkrcaje na otoku Singapur, zavzetje Singapura (70.000 vojnih ujetnikov)

osvojitve Filipinov, Jave

osvojitve dela Burme (Rangun)

PRODOR PROTI AVSTRALIJI

vzpostavitev baz na Novi Gvineji, Salomonskih otokih

nevarnost izkrcanja v Avstraliji

3/1942 preoblikovano zavezniško vojaško poveljstvo - ZDA prevzamejo obrambo Pacifika, Velika Britanija Indijskega oceana.

oblikovanje Pacifiškega vojnega sveta, okrepitev z 250.000 vojakov in mornarico

JAPONSKA SPREMEMBA STRATEGIJE po prvem letalskem bombardiranju Tokia

18. 4. 1942 - prenos težišča na srednji Pacifik - Port Moresby na Novi Gvineji, otočje Midway

- bitka v Koralnem morju 7. - 8. 5. 1942
- bitka pri Midwayu 3. - 6. 6. 1942 - preobrat v vojni na Pacifiku.

prvi pomorski bitki s prevladujočo vlogo letalstva

20. OSVOJITEV FRANCIJE, BELGIJE IN NIZOZEMSKO

10.5. - 25. 6. 1940 - operacija "GELB"

NAMEN

izločitev Francije iz protinemške koalicije, odstranitev nevarnosti z zahoda, (maščevanje za prvo svetovno vojno)

akt kapitulacije - vagon v Compiègne-ju SZ od Pariza, kjer mora kapitulirati nemška vojska 11. novembra 1918
kljub temu pa **zmernost pri diktiranju pogojev** - da bi izločili francosko odvrnitev na drugo stran

NAČRTI

nemški:

nihanja med dvema variantama - v zadnjem hipu 22. 2. 1940 izbran **von**

Mansteinov načrt

= izogniti se Siegfriedovi liniji z oklepnim vdorom skozi Ardene, nato pa vdreti preko Meuse in po dolini Somme do morja; s tem odrezati dobršen del francoskih sil in britanski ekspedicijski korpus.

V drugi fazi napredovati proti jugu, obkoliti francosko glavnino za Maginotovo linijo in jo uničiti ob švicarski meji.

francosko-britanski:

obramben, pričakovanje ponovitve Schlieffnovega načrta iz 1914, zato zasedba Belgije z močnimi silami in obramba črte Diest - Antwerpen - Breda.

SILE

Belgija (22 divizij)

britanski ekspedicijski korpus v severni Franciji

Francija: 1. skupina armad – 43 divizij brani črto morje –Sedan

2. in 3. skupina armad – 39 + 11 divizij - na Maginotovi liniji,

Alpska armada – okoli 8 divizij, rezerva 28 divizij

skupaj vse štiri države: 147 divizij

Nemčija:

tri skupine armad: A (48 divizij), B (30 divizij), C (19 divizij), rezerva 43 divizij

skupaj: 140 divizij

oklepnih: 10 divizij, 6 motoriziranih - 2580 tankov

Od 4500 letal dodeljenih 2768 (1100 bojnih, 342 jurišnih, 1000 lovskih)

Italija: 35 divizij

POTEK OPERACIJE

napad 19 krat odložen od jeseni 1939

I. faza (10. 5. - 1. 6. 1940)

Vdor v Nizozemsko in Belgijo - osvajanje mostov z zračnimi desanti (padalci, jadralna letala) 100 km v globino

Vkorakanje britanske in francoske vojske v Belgijo

kapitulacija nizozemske vojske 15. maja

prodor skozi Ardene - armadna skupina A von Rundstedta - 2 tankovska
korpusa (6 x 250 tankov), za njimi motorizirane in pehotne divizije
v 3 dneh 100 km v globino, nato nadaljevanje prodora proti zahodu
edini protinapad gen. de Gaulla pri Laonu

propad britansko francoskega načrta na črti Arras - Albert 21. 5.

20. 5 pridejo prve tankovske enote do morja , nato se usmerijo proti severu - Boulogne, Calais

ob hkratnem prodiranju skozi Belgijo - obkolitev sil (45 divizij) v Dunkerqu ob belgijsko -francoski meji

27. 5. - 4. 6. evakuacija britanskih (200.000) in dela francoskih sil (140.000) v Anglijo - skupaj 388.000 vojakov - "zmagoslavje premaganih"

27. 5. se vda belgijska vojska. Izločenih 71 divizij

II. faza

Francozi imajo na razpolago še okoli 50 divizij na fronti južno od Somme nemški napad začne 5. junija, 7. junija prodrejo frontno črto, 11. -12. 6. je fronta na reki Oise

tri smeri prodora:

- ob morju proti Normandiji in v Bretagno
- skozi Champagno proti Parizu
- skozi Reims - Dijon - Lyon

končni prodor zahodno od Verduna proti jugu in vzhodu ob sočasnem preboju Maginotove linije - obkolitev treh armad pri Epinalu in Belfortu

19. 6. se začne pogajanja o premirju; to sklenjeno 22. junija. Tedaj nemška vojska že na črti Bordeaux - Limoges - Clermont-Ferrand - St. Etienne - Ženeva

IZGUBE:

Nemčija: 27.000 padlih, 18.000 pogrešanih, 111.000 ranjenih

Francija: 120.000 padlih, 250.000 ranjenih, 1,500.000 ujetih

Vichyjska Francija - maršal Petain

BITKA ZA ANGLIJO (avg. - nov. 1940)

NAMEN:

doseči izločitev Velike Britanije iz nasprotne koalicije z dogovorom

Britanija to odklanja, organizira obrambo - *Home guard*

ameriška pomoč v orožju in opremi: topništvo, rušilci

pospešena izdelava letal

Nemci: priprave na izkrcaje (operacija "Seelowe") - desant med Folkestonom in Portsmouthom

taktična predpriprava za izkrcaje: letalski napadi, podmorniške akcije

angažirano okoli 3000 letal

POTEK: tri faze.

- **spopadi za Rokav** - pristanišča in konvoji (10. 7 - 18. 8. 1940)
- **spopadi za premoč v zraku** 28. 8. - 27. 9. 1940 (od 6. 9. dalje bombardiranje Londona)
- **napadi na naseljene kraje**, zlasti London (okt. - nov. 1940)

12. 10. 1940 odloženo izkrcanje v Angliji na pomlad 1941.

TAKTIKA

nemško: bombardiranje kombinirano z lovskim letalstvom

britansko: obramba z lovci

Izgubili veliko letal, zato se nato usmerijo v nočne napade. Konec novembra odnehajo, občasni napadi do maja 1941.

IZGUBE: nemške 1800 letal, britanske skoraj 1000.

21. NAPAD NA SOVJETSKO ZVEZO IN POSLEDICE

(PLAN BARBAROSSA)

OKOLIŠČINE

pakt o nenapadanju

težave v medsebojnih odnosih

nemška odločitev o posegu na vzhod - življenjski prostori

NAČRT

strateška opredelitev ciljev:

nemške sile ne omogočajo zasedbe velikanske države

Sovjetsko zvezo odpraviti kot evropsko državo

zasedba območja do črte Arhangelsk - Astrahan

čas 4-6 mesecev za osvojitve območja do Leningrada in Moskve

pričakovanje kolapsa ostalega dela države, zato pomemben cilj uničenje

Rdeče armade

prvi osnutek načrta jeseni 1940

dokončno sprejet decembra 1940.

plan za 15. maj 1941

težišče severno od Pripjatskega močvirja

-->prodor v treh smereh: Leningrad, Moskva, Kijev

v 100 dneh priti na črto Astrahan - Arhangelsk

SILE

največja operacija dotedaj

Nemci pritegnejo zaveznike

140 - 150 divizij

armadna skupina center: 46,5 divizij (11,5 oklepnih in motoriziranih), 1670 letal

- širina fronte 500 km

armadna skupina sever: 29 divizij, (6 oklepnih in motoriziranih), 1100 letal -

fronta širine 230 km

armadna skupina Jug: 44 divizij (9 oklepnih in motoriziranih) 1300 letal - fronta

širine 1200 km

Jugovzhodna armada : 8 divizij

Karelijska armada : 7 divizij

Norveška armada : 6 divizij

rezerva 24 divizij

zavezniške vojaške sile: Romunija 13 divizij, Finska 16 divizij

skupaj 174,5 divizij - 5,300.000 vojakov (od tega 4 milijone na fronti)

s 4000 tanki in 7200 topovi in 5000 letali

problem ravnanja z vojaki Rdeče armade po vojnem pravu

Sovjetska zveza še ne pričakuje napada, mirnodobna razporeditev

Na zahodu ima 170 divizij, 56 v prvi bojni črti, 51 v drugi obrambni črti 80-150 km od meje, 52 v strateški rezervi 150-300 km v notranjosti – 2,680.000 vojakov

Divizije vse niso niti popolnjene. 1500 tankov. Letalstvo ima okoli 7000 letal, precej še zastarelih modelov

Sovjetska strateška presoja pričakuje napad južno od Pripjatskega močvirja, kjer so v Ukrajini poglavitni industrijski centri.

Stalinova nejevera do opozoril o pripravljajočem se nemškem napadu

POTEK OPERACIJE

Zakasnitev štiri tedne zaradi napada na Jugoslavijo?

I. OBDOBJE

Silovit prvi udar, ki onesposobi dobršen del letalstva in prebije prvo obrambno črto.

Udarne sile so bile 4 tankovske skupine po nekaj oklepkih divizij.

V prvih dneh preboj 120-250 km v globino.

Sovjetske sile so presenečene, vpeljana mobilizacija letnikov 1905-1918

AS Sever – 9. 7. zavzetje Pskova; napredovanje za 450 km

AS Center: obkolitev RA pri Bialistoku in Minsku – vdajo se 8. 7.;

napredovanje za 550 km

AS Jug : Zavzetje Žitomira, prodor 300 km

do 10. 7. zavzeta Besarabija, Z del Ukrajine, Belorusija, Pribaltik

II. del 10.7. – 25. 8.

nemško nadaljevanje ofenzive s težiščem na cesti proti Moskvi

hud odpor RA pri Smolensku zavre napredovanje

na severu armadna skupina Sever obkoli Leningrad 7. 9.

časovni zlom načrta Barbarossa

prenos težišča izpred Moskve na obe krili po Hitlerjevem ukazu

kijevska operacija – zavzetje Kijeva 19. 9. 1941

usodna zamuda za zavzetje Moskve

MOSKOVSKA OPERACIJA

načrt da z oklepnimi klini obkolijo sovjetske armade pri Vjazmi, nato pa napadejo Moskvo

obkolitev pri Vjazmi je uspešna – 8 . 10. zavzeta

odpor RA pri Volokolamsku

nemška vojska se približa Moskvi na 50 km, krčevita obramba je uspešna

v odločujoči ofenzivi z dvema oklepnima klinoma po 16. 11. sodeluje 54

nemških divizij s 1500 tanki

napredujejo 25 km, a ne prodrejo v mesto

vpliv mraza na vojaško učinkovitost

neuspešno tudi obleganje Leningrada

2. 12. sklenjeno v nemškem vrhovnem poveljstvu prehod v obrambo

sovjetska protiofenziva 6. 12. na srednjem odseku S in J od Moskve

vpliv japonske strategije na posredovanje RA iz Sibirije

nemška fronta je pred zlomom – v težavnih okoliščinah se umakne 100-250 km nazaj. Umik tudi na jugu do Rostova in polotoka Kerča tam obe armadi prezimita

končni zlom »blitzkriega«

NEMŠKA POLETNA OFENZIVA 1942

obnovitev aktivnosti šele junija 1942

nemški namen je na jugu onemogočiti dostop do poljedelskih in rudnih resursov

ofenziva proti Kavkazu in proti Volgi na fronti širine 1500 km in v globino 1500 km

sovjetska stran pričakuje odločilni napad na srednjem odseku, proti Moskvi velike okrepitve – 410 divizij – 5,500.000 vojakov – le 40 na Daljnem vzhodu oblikovanje partizanskih enot v zaledju

STALINGRAJSKA BITKA

22. "DRUGA FRONTA"

OBLIKOVANJE PROTIFAŠISTIČNE KOALICIJE

nova situacija z napadom na SZ

sovjetsko-britanski sporazum 12. 7. 1941

izjava ZDA o podpori in pomoči sporazumu 2. 8. 1941

Atlantska listina - 14. 8. 1941 - okupiranim narodom vrnjene vse pravice

izjava Združenih narodov 1. 1. 1942 – 26 držav (ne bo separatnega miru)

usklajevanje političnih in vojaških akcij na pogostih konferencah

Stalinova zahteva po drugi "fronti" za razbremenitev SZ

IZKRCANJE V SEVERNI AFRIKI

SKLEP o napadu na evropsko trdnjavo na obrobju - v Afriki

8. 11. 1942 izkrcanje v Alžiriji: Casablanca, Alžir, Oran - 100.000 mož

kolonialna Francija – nemška zasedba vichyjske Francije, vprašanje flote

francoske struje (Darlan - de Gaulle - Giroud)

BOJI V SEVERNI AFRIKI 1940-1943

Italija – Libija, Tunizija, Alžirija - Francija, Egipt - Velika Britanija

1. britanski prodor v Libijo do Bengazija 9. 12. 1940

kot okrepitev italijanskim silam pride Afrikakorps

2. italijansko-nemški protinapad - osvojitve Cirenajke do egiptovske meje

4./41

3. protiofenziva Britancev - umik osnih sil 600 km od Tobruka do El Ageila

12./41

4. nemško-italijanska ofenziva od 21. 1. 1942 do julija 1942 - prodor na Cirenajko, nato v Egipt do El Alameina 100 km pred Aleksandrijo

5. bitka pri El Alameinu 23. 10. 1942 (230.000 : 80.000 nemško-it. sil)

6. prodor Britancev v Libijo ob hkratnem izkrcanju v Alžiriji - umik nemških sil v Tunizijo, obramba Tunizije do kapitulacije 12. 5. 1943 - izgube 340.000 vojakov.

IZKRCANJE NA SICILIJI

zavezniško varanje glede mesta izkrcanja – Balkan

vdaja italijanskih posadk na otokih v Sredozemskem morju

izkrcanje na Siciliji 10. 7. 1943 s 3200 ladjami – 12 divizij (478.000 vojakov)

taktika: obstreljevanje, zračni desanti, izkrcanje

osvajanje počasno, zlasti se upirata dve nemški diviziji

8. osvojen večji del otoka, 17. 8. se umaknejo vse nemške enote

KAPITULACIJA ITALIJE

notranja zaostritev v Italiji: stavke spomladi, pomanjkanje

padec fašističnega režima po izkrcanju na Siciliji – nastane vojaška diktatura

tajna pogajanja Italije o umiku iz vojne

3. 9. izkrcanje ameriških sil v Kalabriji, 9. 9. v Tarantu in Salernu

8. 9. 1943 razglašena kapitulacija Italije

nemški načrt Achse – zasedba Italije v primeru izstopa iz vojne

že v dneh pred kapitulacijo pripeljejo v Italijo prve divizije, postopoma do 17 razorožitev italijanske vojske v Italiji in tudi na Balkanu
vzpostavitev marionetnega fašističnega režima v srednji in severni Italiji – Republicca Sociale Italiana z Mussolinijem na čelu (saloska republika)
13. 10. 1943 Badoglijeva Italija objavi vojno Nemčiji

Zavezniki medtem prodirajo navzgor po polotoku

Gustavova linija (Volturno – Biferno) oktober –november 1943

Ponesrečeno izkrcanje pri Anziu januarja 1944

obrambna črta ob Monte Cassino - spopadi od decembra do maja 1944

Preboj fronte 20. 5. 1944

Osvoboditev Rima 4. 6. 1944

Nemške sile se postopoma umaknejo na **Gotsko črto na Apeninih**, ki jo drže do končnega preboja 9. 4. 1945

DRUGA FRONTA - IZKRCANJE V FRANCIJI

razlike v konceptih med ZDA in Veliko Britanijo

napad na celino – nemški atlantski zid (Antwerpen – Seina) – 60 divizij

poskus pri Dieppu

priprava izkrcanja na atlantski obali Francije od januarja 1943 dalje

načrt Overlord avgust 1943 –april 1944

največja desantna operacija v zgodovini

39 divizij (od tega 22 ameriških)

tristopenjski načrt:

2. v 90 dneh priti do črte Orleans – Pariz – izliv Seine
3. prodreti do nemško-francoske meje oz. Rena
4. prebiti Siegfriedovo linijo in prisiliti Nemčijo skupaj s SZ k kapitulaciji

Izkrcanje v Normandiji 6. 6. 1944 ob 6.30:

predpriprava : letalska bombardiranja in mitraljiranja, akcije odporniškega gibanja – oviranje prometa, slepilni manevri (Dover)

štiri mostišča - boji na obali

vzpostavitev skupnega mostišča do k. junija -120 km široko in 10-20 km globoko

nemški protinapadi kasnijo in niso uspešni

razširitev v juliju na polotok Cotentin in v notranjost, Bretagna

19. 8. vstaja v Parizu – 25. 8. vkorakajo francoske in angloameriške sile

15. 8. pomožno izkrcanje v Provansi, Toulon-Cannes s ciljem osvojiti sredozemska pristanišča in prodreti po dolini Rhone.

Septembra in oktobra 1944 prodirajo zavezniki **preko Somme in Seine proti nemški meji**

Prodor v Belgijo do Albertovega kanala

Desantna operacija pri Arnheimu, da bi zasedli most preko Rena – neuspešno

Nemška protiofenziva v Ardenih 16. 12. 1944–31. 1. 1945 neuspešna

Zavezniki pridejo pozimi na Ren.

OPERACIJE NA VZHODNI FRONTI

1943 - 1944

Nemški problem - kaj storiti po stalingrajskem porazu

želja prevzeti pobudo na omejenem bojišču - razglasitev **totalne vojne**

KURSKA OPERACIJA

sovjetska **ofenziva pri Kursku-Harkov -Rostov** februarja 1943 - posledica 3 izbočine

nemški umik s Kavkaza, ohranijo mostišče na Kubanu

fronta ustali na črti Donec - Taganrog na Krimu

Nemška zadnja strateška pobuda - **poletna ofenziva pri Kursku** - omejena na saniranje izbočine

uporabljenih 50 divizij z 2700 tanki

propad presenečenja

kurska bitka 5-15. julija 1943 - največja tankovska bitka II. sv. vojne

izguba tankov in 30 divizij

ZAČETEK DOLGE PROTIOFENZIVE RDEČE ARMADE

- orelska operacija
- harkovska operacija
- splošna ofenziva od Smolenska do Azovskega morja avgusta 1943
- deblokada Leningrada do srede 1944
- prodor na jugu do Pruta in Dnjestra, osvoboditev Krima

začetek 1944 - RA osvobodi že 1 milijon km² okupiranega območja, ostane še 900.000 km²

krepitev RA - 7 milj. vojakov, 10.000 tankov, 12.000 letal

(samo v prvi polovici 1944 proizvedla SZ 14.000 tankov in 16.000 letal)

POLETNA OFENZIVA RA V CENTRU

- osvoboditev Belorusije (23. junija - september 1944)

armadna skupina Center - 4 fronte (166 divizij)

uničenje 4 nemške armade, forsiranje Njemna in Buga, zaustavitev pred Varšavo.

na S prodor v Vzhodno Prusijo

varšavska vstaja (63 dni)

IZLOČITEV FINSKE

preboj Mannerheimove linije, nato še nemško-finsko fronto. Finska zaprosi za

premirje - podpisano 19. 9. 1944

oktobra osvobojen Pribaltik

OFENZIVA RA V VZHODNI UKRAJINI

prodor čez San in Vislo, avgusta doseženi Karpati

JAŠI-KIŠINJEVSKA OPERACIJA avgusta 1944 - zasedba Romunije

8. 9. 1944 vstaja v Bolgariji

vstop RA na jugoslovansko ozemlje v beograjski operaciji

JESENSKA OFENZIVA - PREBOJ FRONTE NA KARPATIH

vdor v Zakarpatsko Ukrajino in Madžarsko do Donave

11. 10. 1944 madžarska vlada išče premirje - vzpostavitev nemškega marionetnega režima
forsiranje Donave, prodor do Blatnega jezera in češkoslovaške meje
obkolitev Budimpešte

nemške izgube v drugi polovici 1944 **90 divizij**
Volkssturm, mobilizacija od 16 do 60 let starosti

23. ODPORNIŠKA GIBANJA

nepričakovan pojav, povezan s totalno vojno in sestavo protifašistične koalicije,
zmanjšanjem pomena vojnega prava
pravna (ne)ureditev sodelovanja v vojni! (prostostrelci)

gverila - "mala vojna" - oblika z dolgo tradicijo skozi vojaško zgodovino

ODPORNIŠKA GIBANJA 1939-1945

- nacionalna gibanja
- levo orientirana (komunistična)

PODROČJA DOBRO RAZVITIH ODPORNIŠKIH GIBANJ

Balkan (Grčija, Albanija, Jugoslavija)

Poljska

Francija, Italija

Sovjetska zveza

MNOŽIČNOST

Jugoslavija 800.000, Francija 500.000, Sovjetska zveza 250.000-850.000, Italija 250.000, Grčija 122.000

VOJAŠKE ZNAČILNOSTI odporiških gibanj 1939-1945

- prostovoljnost moštva
- postopnost in nenačrtnost ustanavljanja in popolnjevanja enot
- omejenost razvoja rodov (lahko oborožena pehota)
- manjši pomen vojaške hierarhije (elementi vojaške demokracije)

VOJAŠKI UČINEK - še diskutiran!

- oteževanje vojnih naporov (diverzije in sabotaže)
- vezanje okupacijskih sil
- obveščevalna dejavnost
- pomoč rednim armadam (usklajene operacije za slabitev pritiska, osvobodilne operacije ob koncu vojne)
- oteževanje izrabe domačega prebivalstva kot pomožnih enot

POLITIČNI VPLIV - pomemben

- mobilizacija prebivalstva
- vzdrževanje morale zasedenega prebivalstva
- gibanja za družbene spremembe - kanaliziran vpliv v politične zahteve
- oblikovanje novih političnih struktur
- dejavnik »očiščenja« vladajočih struktur – izvensodne usmrčitve

A. OBOROŽEN ODPOR BREZ POLITIČNIH IMPLIKACIJ:

Sovjetska zveza

poziv Stalina k domovinski vojni 3. 7. 1941

oblikovanje enot (odredi) v zaledju, oblikovani že pred okupacijo teritorija,

ustanovljeni načrtno v zaledju načrtovanih operacij RA

usklajevanje akcij z Rdečo armado

Centralni štab partizanskega gibanja 5/1942

Po maju 1943 jih neposredno usmerja RA

B. ODPORNIŠKO GIBANJE PRERASTE V VLADAJOČO SILO:

Jugoslavija, Albanija

JUGOSLAVIJA

Dve odporniški gibanji – pod vodstvom KP Jugoslavije (partizansko) in nacionalno

(Dražo Mihailović, ki v večnacionalni državi ostane srbsko)

Začetek odpora 7 / 1941 *Glavni (Vrhovni) štab narodnoosvobodilnih in prostovoljskih odredov Jugoslavije, nacionalni Glavni štabi*

Spopad obeh gibanj 10 / 1941 – premik šibkejšega nacionalnega v smeri kolaboracije z okupatorji

Formiranje enot stalno, prenašanje težišč delovanja

(1942 prenos težišča na zahod v Bosensko krajino in Banijo, Liko, 1943 premik v Bosno, 1944 vdor v Srbijo)

Formacijska rast: 1941 brigade in odredi, 1942 divizije, 1943 korpusi, 1945

Jugoslovanska armada (4 armade z 56 divizijami)

oblikovanje političnih organov – AVNOJ in NKOJ, nacionalni (SNOS, ZAVNOH, ASNOM, ASNOS)

ALBANIJA

Odporniško gibanje pod vodstvom KP Albanije 1941-1945

Tesna povezava z jugoslovanskim gibanjem

(1943) *Glavni štab Narodnoosvobodilne vojske Albanije*

končna formacija 3 korpusi (8 divizij) – 70.000 borcev

C. ODPORNIŠKO GIBANJE PRERASTE V DEL POVOJNE POLITIČNE

STRUKTURE: Italija, Francija, Grčija, Poljska

ITALIJA

Pravo odporniško oboroženo gibanje po kapitulaciji države

11/ 1943: *Centralni komite nacionalne osvoboditve – CLN*

1943 *Vojni komite za severno Italijo* ->(1944) *Vrhovno poveljstvo prostovoljne osvobodilne vojske*

več političnih grupacij z ločenimi, a koordiniranimi oboroženimi enotami:

garibaldinske brigade (KPI), brigade Matteoti (socialisti), Ljudske brigade (demokristjani), enote Pravica in svoboda (Akcijska stranka)

100.000 mož, aprila 1945 200.000 pripadnikov

FRANCIJA

Kombinacija odporniškega gibanja z emigrantsko vlado

(1940) *Komite svobodne Francije (de Gaulle)* -> združen s severnoafriško

administracijo = *Komite nacionalne osvoboditve*

postopna gradnja francoske vojske izven Francije v okviru zavezniških sil

(mornarica, letalstvo, kopenska vojska – 10 divizij)

ODPORNIŠKO GIBANJE - RESISTANCÉ

Več odporniških organizacij že 1940, od 1942 zveza z de Gaulleom

Rast oboroženih makijev (1943 – 30.000)

zveza 8 najpomembnejših odporniških gibanj – (1943) *Nacionalni svet odporniškega gibanja (CNR)*

1944 Komite za vojne akcije, generalštab, 12 okrožnih poveljstev – imenovane Francoske notranje sile (FFI)

sodelovanje med invazijo, splošna vstaja v Parizu

28. 8. 1944 z dekretom FFI ukinjene, uvrščene v redno vojsko

24. ZAKLJUČNE OPERACIJE DRUGE SVETOVNE VOJNE

DOGOVORI ZAVEZNIKOV

- konferenca v Teheranu
- Jaltska konferenca 2./1945 (kapitulacija Nemčije, zasedna in nadzor Nemčije, vojna odškodnina)

SILE OSI

- Nemčija z Japonsko ostane edina sila v svojem taboru – izguba Romunije, Madžarske, Bolgarije
- razglasitev totalne vojne (Volkssturm - mobilizacija od 16 -60 let)
- propaganda z rešitvijo v zadnjem trenutku (tajna orožja)
- predlagana redukcija front se ob Hitlerjevem nasprotovanju izvaja prepočasi
- protiofenziva v Ardenih zadnji nemški poskus, da bi dosegli ločeno premirje z zahodnimi zavezniki

PRIBLIŽEVANJE FRONT

začetek 1945

zahodna fronta na Siegfriedovi liniji_

vzhodna fronta, povezana s fronto na Balkanu

Nemci v Skandinaviji in na Balkanu

italijanska fronta na severnih obronkih Apeninov

VZHODNA FRONTA

Odločilen: **nemški zlom na jugovzhodu** fronte jeseni 1944 – prodor

Moldavija - Romunija, Bolgarija, Jugoslavija, Madžarska.

Nujen pospešen umik nemške vojske iz Grčije, ki začne 5. 10. 1944.

Zaradi osvoboditve Beograda je odprta le pot preko Sandžaka in Bosne - nastanek sremsko - drinske fronte, ki se obdrži do spomladi 1945

boji za Madžarsko v decembru 1944

nemški načrt - **obramba črte Budimpešta - Dunaj**, da izvlečejo divizije z Balkana, obkolitev Budimpešte

Na vzhodni fronti je 135 od 282 nemških divizij.

načrt SZ: **sočasni udarci na celotni fronti v V Prusiji, Poljski, Češkoslovaški in Madžarski - cilji Baltik, Berlin, Praga, Dunaj**

15. 1. preboj armad RA na severu in osrednjem bojišču

obkolitev nemških sil v V Prusiji

z Visle prodor na Odro do zač. 2./1945

padec Budimpešte na jugu, prodor proti Bratislavi in Dunaju (13. 4. zavzet)

nemška protiofenziva pri Blatnem jezeru 6. do 15. 3. 1945

sledi ofenziva RA na jugu Madžarske, ob Dravi in Muri. 31. 3. pride RA na slovensko ozemlje v Prekmurju

BERLINSKA OPERACIJA 16. 4. - 30. 4.

širše področje Berlina branjeno z 1 milj vojakov - napadalci 2,5 milj.
preboj obrambe severno in južno od mesta, obkolitev mesta
boji na reki Spree, vdor v mesto, poulični boji, osvojitve Reichstaga
prodor proti Saški in Pomeraniji na severozahod

ZAHODNA FRONTA

nemški protitudarec v Ardenih 16. - 27. 12. - prerezati zavezniško fronto na dva dela in tako zaustaviti nadaljnje prodiranje -

zavezniki 72 divizij (20 oklopnih) -- nemških 67 divizij

januarja pomik na Siegfridovo linijo, februarski napad v dolini Moselle,
prebitje Siegfriedove linije in osvojitve ozemlja do Rena 8. 2. - 25. 3.

zavezniški **prodor preko Rena** 23. 3. 1945 -

obkolitev 15. armade v Porurju

zavezniško prodiranje pod vtisom "alpske trdnjave"

Britanija si prizadeva, da bi zasedli Berlin

ZDA prek gen. Eisenhowerja si prizadeva za prerez Nemčije na pol, nato pa prodor proti jugu na Bavarsko in Tirolsko

smeri prodora:

Kassel - Leipzig - proti Labi - v severnem delu jo dosegli 19. 4.

srečanje sovjetskih in ameriških enot pri Torgau nad Dresdnom 25. aprila
skozi južno Nemčijo proti Alpam

4. 5. dosežejo Innsbruck, Salzburg in Linz

JUŽNA FRONTA – BALKAN, ITALIJA

ITALIJA

fronta miruje do 9. 4, ko 8. armada prebije črto pri Ravenni

24. aprila prekoračijo Pad

separatna pogajanja o vdaji nemške vojske na italijanskem bojišču

zavezniška vojska skoraj brez odpora prodira v zgornjo Italijo

proti Trstu - 2. novozelandska divizija 2. 5., ko je že tam JA

proti Tirolski - Brenner - 5. 5.

BALKAN

gibalo je sprva 4. armada JA - prodira v zaledju Jadrana od 5. 3.

bihaška operacija

liška operacija

sredi aprila je pred obrambno črto pri Reki

politična zahteva za prodor na Trst - preboj preko Snežnika in Pivke na Trst,

nato osvojitve mesta skupaj z 30. divizijo 9. korpusa in vstajo v mestu 1. 5.

1945

sarajevska operacija do 6. 4.

sremska fronta prebita 12. 4. 1945

forsiranje Drave 11. aprila in prodor ob Dravi proti severozahodu

sklepne operacije končajo 15. maja na Poljani na Koroškem

KAPITULACIJA NEMČIJE

Dosežena črta med zahodnimi zavezniki in Sovjetsko zvezo:

Aniža - Linz - Česke Budojevice - Plzen - Karlovy Vary - Leipzig - Laba - Wismar
pri Lübecku

razpad v vrhu nacistične oblasti: Goring, Himmler vsak po svoje o miru

Hitler brani Berlin, samomor ?

Hitler določi za naslednika velikega admirala Dönitza

Dönitz išče poti do separatnega miru s zahodnimi zavezniki.

Italijanska armada sklene kapitulacijo 29. 4., rok 2. 5., 3. 5. armadna skupina
G na Bavarskem

Dönitzeva pogajanja o kapitulaciji na zahodni fronti

Poveljnik Eisenhower zahteva splošno kapitulacijo.

5. 5. podpisana kapitulacija nemške vojske v Reimsu, 9. 5. ponovljena v
vrhovnem štabu RA v Karlshorstu pri Berlinu

VOJNA NA PACIFIKU 1942-1945

OBRAMBA JUŽNEGA PACIFIKA

- glavna točka strategije – neustrezna, ker povzroča velike izgube

ožja linija obrambe: Timor - Nova Gvineja - Marianski otoki - Kurili, utrditev
Marshalskih otokov

ameriška strategija “preskakovanja utrjenih območij” - izkrcanja na neutrtjenih
območjih v ozadju in izolacija japonskih odpornih točk

boji za Guadalcanal avgust 1942-februar 1943

iz Guadalcanala in Papue prodor proti severozahodu (Admiralski otoki, Nova Britanija)

Nova Gvineja - prva polovica leta 1944

osvojitvev **Saipana** junij-julij 1944

bitka v Filipinskem morju junij 1944

BOJI NA CELINI

iskanje kolaboracionističnih režimov v Indokini in Kitajskem

Burma december 1942 - marec 1945 – operacije za pristop in deblokado ceste na Kitajsko

OSVOJITEV FILIPINOV julij-december 1944

bitka v zalivu Leyte **17. - 23. 10. - največja pomorska bitka z 282 udeleženiimi ladjami - japonska flota preneha biti enakovredna organizirana sila (izguba 4 letalonosilke, 3 bojne ladje, 500 letal)**
samomorilci - kamikaze

Osvojitev Bornea

NAPAD NA JAPONSKO OTOČJE

hkratni **napad na Iwo Jimo in Okinawo**, ki zapirata dohode do Japonske
srdita japonska obramba

IWO JIMA (februar-marec 1945) – pomembno izhodišče za letala

Od 22.000 branilcev 21.000 padlih.

OKINAWA (april-junij 1945) - brani 100.000 vojakov – izkrcanih 10 divizij na 1200 ladjah

Operacije v Japonskem morju – strateška letalska ofenziva na otočje – ameriški strah pred izkrcanjem

ZSSR – Japonska

30. 10. 1943 SZ pristane, da bo napadla na Daljnem vzhodu 3 mesecev po koncu vojne v Evropi

5. 4. 1945 SZ odpove pakt o nenapadanju

Japonska premakne sile v severno Kitajsko

8. 8. 1945 SZ napove vojno Japonski

26. 7. 1945 japonska ponudba za premirje zavrnjena, zahtevana brezpogojna kapitulacija

6. 8. 1945 vržena A-bomba na Hirošimo, 9. 8. na Nagasaki

kapitulacija Japonske 14. 8. 1945, podpis kapitulacije 2. 9. 1945

Literatura za študij:

25. DRUGA SVETOVNA VOJNA V SLOVENIJI

OKOLIŠČINE ODPORA

Aprilska vojna in kapitulacija jugoslovanske vojske

Razdelitev Jugoslavije, nastanek NDH

Prvi pojav odpora znotraj struktur (polkovnik Mihailović) in izven državnih struktur (, prostovoljci, KPJ)

ODPOR V SLOVENIJI

Slovenija po okupaciji – okupacijski sistemi treh okupatorjev

Ljubljanska pokrajina

Območje civilne uprave

Prekmurje

Primorska in Koroška

Povezava z jugoslovanskim prostorom skozi politično stranko

Oblikovanje odpora

Politični del – KPS in OF

Vojaški del – partizanstvo

Obveza do upora po napadu na SZ

Oblikovanje partizanskih čet in vstaja v juliju 1941

Oblikovanje vojaških poveljstev – Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet

ODPORNIŠKO GIBANJE KOT NARODNOOSVOBODILNO GIBANJE

Oblikovanje slovenskega narodnoosvobodilnega odbora

Vključitev partizanskih enot v jugoslovanske – formalni korak

Odnos med partizanstvom in Mihailovičevim gibanjem

Po fazi sodelovanja razkol v Srbiji

Razkol med gibanjema v Sloveniji novembra 1941

vojaške operacije partizanov po vstaji

načrt za preprečitev izganjanja prebivalstva v Posavju

zimski vstaja

boj v Dražgošah 9.-11- 1. 1941

SPOMLADANSKA VSTAJA V LJUBLJANSKI POKRAJINI

načrti Glavnega poveljstva

vstaja na Gorenjskem?

nastanek osvobojenega ozemlja na Dolenjskem in Notranjskem

vloga taktike italijanske vojske na oblikovanje osvobojenega ozemlja

oblikovanje odredov in 4 grup odredov

italijanska ofenziva julij-november 1942

nemška ofenziva julij-oktober 1942

DRŽAVLJANSKI SPOPAD V LJUBLJANSKI POKRAJINI

revolucija ali narodnoosvobodilni boj - državljanska vojna

oblikovanje nasprotnega tabora 1941-1942

prvi oboroženi oddelki na Dolenjskem - Štajerski bataljon

umik v zavetje Italijanov

vpliv italijanskega terorja med veliko poletno ofenzivo

vaške straže, Legija smrti, Prostovoljna protikomunistična milica

četniška polilegala

KRIZA NARODNOOSVOBODILNEGA GIBANJA JESENI

1942

vojaški vidik krize – izguba osvobojenega ozemlja

upad številčnosti

reorganizacija partizanske vojske v operacijske cone

ustanovitev brigad jeseni 1942 v Ljubljanski pokrajini

spomladi 1943 na Gorenjskem in Primorskem ter Štajerskem

PREOSNOVA PARTIZANSKE VOJSKE JULIJA 1943

- ustanovitev prvih dveh divizij – 14. in 15.
- prva divizijska operacija – napad na Žužemberk
- imenovanje Glavnega štaba NOV in POS
- trdnejša vpetost v jugoslovanski okvir

KAPITULACIJA ITALIJE IN KREPITEV PARTIZANSKIH ENOT

Padec fašističnega režima v Italiji julija 1943

Priprave na konec italijanske zasedbe – stiki z italijanskimi generali

Koncentracija vseh brigad v Ljubljanski pokrajini

Priprave kolaborantov na konec Italije – koncept Slovenske narodne vojske

Razoroževanje italijanske vojske po 9. 9. 1943

Ljubljanska pokrajina in Primorska

Razglas o obveznosti vstopa v partizansko vojsko 13. 9. 1943

Velik številčen porast partizanskih enot - 80 bataljonov

Ljubljanska pokrajina: 6 brigad + 1 divizija

Primorska: 11 brigad + 3 divizije

Končno oblikovanje korpusov: oktobra VII. V Ljubljanski pokrajini

Decembra IX. na Primorskem

NEMŠKO OBLIKOVANJE OPERACIJSKE CONE JADRANSKO PRIMORJE

Za boj proti partizanom dva vodstvena štaba za boj proti bandam – Trst,

Ljubljana

Oblikovanje kolaborantskih enot

Slovensko domobranstvo

Slovenski narodni varnostni zbor

Gorenjska samozaščita

Pollegalne formacije - četništvo

VOJAŠKE OPERACIJE na Slovenskem 1944

Operacije korpusa na Primorskem

Operacije korpusa v Ljubljanski pokrajini

Operacije na Štajerskem – 4. operativna cona

Pohod 14. divizije na Štajersko

Razširitev osvobodilnega gibanja na celotno etnično območje

Koroška, Prekmurje, Beneška Slovenija

Boji na komunikacijah junija 1944

Pričakovanje izkrcanja zaveznikov v Istri

NOB V SLOVENIJI IN BLIŽANJE FRONT

Rast števila enot in postojank

Okupatorjeve ofenzive za obvarovanje glavnih prometnih poti

Ofenzive za uničenje partizanske vojske

Partizanske izgube

SKLEPNE OPERACIJE

Oblikovanje Jugoslovanske armade

Osvoboditev Prekmurja

Prodor 4. armade JA iz Dalmacije proti Trstu – liška operacija, reška operacija

Tržaška operacija

Osvoboditev zahodne etnične meje

Spor z zahodnimi zavezniki glede Julijske krajine spomladi 1945

Osvoboditev Ljubljanske pokrajine

Osvoboditev Štajerske

Zasedba Koroške - Jugoslovanski odred, Kokrški odred, 14. divizija

zaključni boj 2. svetovne vojne na Poljani 15. maja 1945

NAČRTI SIL KOLABORACIJE GLEDE KONCA VOJNE

osnovanje SLOVENSKE NARODNE VOJSKE

Pričakovanje zaveznikov - umik v Furlanijo ali Koroško?

Izročitev domobrancev in vprašanje njihove usode

MAJ 1945

umik jugoslovanske (slovenske) vojske iz Koroške

Iz Primorske – zahodno od Soče – iz Trsta in Gorice na Morganovo linijo
Konec slovenske partizanske vojske

Literatura za študij:

Narodnoosvobodilna vojna v Sloveniji 1941-1945.

D. Guštin: Slovenska partizanska vojska med drugo svetovno vojno. V:

Sodobno vojaštvo in družba

B. Mlakar: Slovensko domobranstvo.

26. HLADNA VOJNA

- razkol v protifašistični koaliciji
- delitev dosežkov zmage v vojni
- A-bomba faktor strateškega neravnovesja moči
- dvopolnost sveta, šele po 1970 neuvrščeni kot blažilec

obračun z dediščino II. svetovne vojne

- mirovne pogodbe
- okupacija Nemčije
- procesi proti vojnim zločincem in denacifikacija

ZAHODNI BLOK

VODILNA VLOGA ZDA - povezava s pakti

ANSUS (1951), SEATO (1954) v pacifiškem bazenu

obrambna zveza ZDA z 20 južnoameriškimi in srednjeameriškimi državami (1947) - ameriški prostor

Western Union (1948) - evropski prostor

CENTO (1955) - prednjeazijski prostor

NATO (1949) - atlantski bazen

1952 vključena ZRN - preskok iz dotedanje ureditve

VZHODNI BLOK

Varšavski sporazum 1955 - vzhodnoevropski, azijski prostor

VLOGA OZN V RAZREŠEVANJU OBOROŽENIH KONFLIKTOV

vzdrževanje miru, preprečevanje agresij

mirovne operacije in opazovalne misije - "modre čelade"

od Izrael 1948 do danes - 35 posegov

UNPROFOR

prepoved vojne kot sredstva reševanja konfliktov

TEKMA V OBOROŽEVANJU

pomen atomskega orožja

SZ - nadomestiti zaostanek v razvoju strateškega orožja

- s pospešenim razvojem ob uporabi vohunskih sredstev
- s kopičenjem pehotnih in oklepnih sil (načrt za prodor v srednjo in zahodno Evropo)

A - bomba: 1944/45 ZDA

1949 SZ

1960 Francija

H - bomba: 1951 ZDA

1954 SZ

1957 Velika Britanija

1967 Kitajska

strateško letalstvo

strateške rakete (medcelinske)

strateške podmornice

POUDARKI V RAZVOJU VOJAŠKE TEHNIKE

- rakete nadomestijo topništvo (protitankovsko, protiletalsko)
- mehanizacija pehote
- uvajanje elektronike v sisteme za izvidovanje, nadziranje, vodenje in poveljevanje, vodenje ognja
- reaktivno letalstvo z vedno večjo vlogo v operatiki
- vstop vojne na rob vesolja

27. REGIONALNE VOJNE 1945-1990

KOREJSKA VOJNA (1950-1953)

Koreja - japonsko okupacijsko območje

1945 razdeljeno v sovjetsko in ameriško okupacijsko cono po 38. vzporedniku
moskovski sporazum - v 5 letih bodo vse okupantke vzpostavile enotno državo.

hladna vojna vpliva na nerealizacijo dogovora - 1949 dve državi: Severna in Južna
Koreja

Junij 1950 - napad S Koreje preko 38. vzporednika, naglo napredovanje proti Seulu
in končno septembra le še območje okoli Pusana
ameriška pomoč se krepi - 8. armada z Japonske

vklop OZN - resolucija o umiku severnokorejskih sil, poziv na pošiljanje oboroženih
sil za vzpostavitev zahtevanega stanja

jeseni prva protiofenziva - osvojitve Seula, prodor preko 38. vzporednika, prodor na
reko Jalu (meja s Kitajsko)

vključitev Kitajske v vojno - "milijon prostovoljcev"

januarja 1951 so kitajske čete dosegle črto 150 km južneje od Seula

marca 1951 v protiofenzivi Seul spet v rokah sil OZN

junija 1951 SZ predlaga ustavitev spopadov in vzpostavitev demarkacijske črte na 38. vzporedniku.

pogajanja v Panmunjomu - do 27. 7. 1953

dosežena demarkacijska črta, demilitarizirana cona, repatriacija vojnih ujetnikov, politična rešitev korejskega vprašanja

GRŠKA DRŽAVLJANSKA VOJNA (1945-1949)

Elas -EAM

Grčija v interesni sferi Velike Britanije

vpletanje Albanije, Jugoslavije (Sovjetske zveze)

1946-1947 pobuda in uspehi prokomunistične strani

1947-1948 ob pomoči ZDA uspeh kraljeve armade in prodor proti S

1949 Jugoslavija izstopi iz vojne - cena zahodne pomoči

oktobra 1949 vojne konec z umikom preostanka vojske v SZ

KITAJSKA DRŽAVLJANSKA VOJNA (1946-1949)

spopad komunistov (nadzorujejo podeželje) in nacionalistov

pomoč bloka ZDA nacionalistom; Sovjetske zveze komunistom

sept. 1948 ofenzivi v Mandžuriji in v severni Kitajski uspešni za Mao Ze Donga,

januarja 1949 vkoraka v Peking

izoblikovanje Taivana (na Formozi) - dve kitajski državi

INDIJSKO-PAKISTANSKE VOJNE (1947-1948, 1965, 1971)

sporno območje Kašmirja - muslimansko prebivalstvo v Indiji

priključitev Pakistanu, suveren se pridruži Indiji

spopad povzroči delitev območja (1/3 Pakistan, 2/3 Indija)

ponoven spopad poleti 1965 - a obnovljen prejšnji status
spopad 1971 spet ne spremeni stanja

DEKOLONIZACIJSKE OSVOBODILNE VOJNE

- boj med kolonizacijskimi metropolami in osvobodilnimi gibanji
- vojaška inferiornost osvobodilnih gibanj
- neujemanje vojaškega izida s političnim izidom
- pomoč enega ali drugega bloka

Malaja (1948-1960)

KENIJA (1952-1956)

oboroženo gibanje Mau-Mau, 12.000 slabo oboroženih borcev

britansko zatrtje vstaje 1954-1956 (množično zapiranje (32.000), novačenje domačih
vojakov proti osvobodilnemu gibanju, taktika žepa (obroč okoli gorovja Aberdare -
gibanje končno skoraj uničeno

1963 Kenija samostojna država

KUBA (1956-1959)

korumpiran režim diktatorja Batiste - 81 privržencev Fidela Castra

boj takoj po izkrcanju ni uspel

1958 si gibanje opomore v gorovju Sierra Maestra

ofenziva na jug in osrednji del otoka - režim kolapsira kljub 30.000 vojakom

1959 vkorakajo uporniki v Havano, beg Kubancev na Florido

pomoč SZ - posredovanje ZDA, raketna kriza

ALŽIRIJA (1954-1961)

poseben položaj Alžirije med francoskimi kolonijami - veliko naseljenega francoskega prebivalstva

1954 ustanovljeno odporniško gibanje FLN, oborožen boj v goratem vzhodnem območju - Francija odgovarja z nasiljem nad civilnim prebivalstvom

1956 ustanovljena ALN - Vojska narodne osvoboditve

prodor v mesta ob obali, poostreno francosko posredovanje

postavitve zapornih črt Morice, Guelma proti Tuniziji, ki od 1957 samostojna

1958 odporniško gibanje dejansko poraženo, 1959 ofenzivi francoskih sil v pogorju Kabilija in okoli Constantina

učinkovita raba helikopterja v boju z gverilo, uporaba posebnih enot (Tujska legija)

zaradi nagibanja prestolnice k politični rešitvi razkol z naseljenci ("piedes noir")

1961 državni udar v Alžiriji, pojav OAS

1962 samostojna Alžirija

ARABSKO-IZRAELSKÉ VOJNE

1948 - osamosvojitve Izraela

delitev mandatnega ozemlja Palestine med Žide in Arabce

15. 5. 1948 proglašena država Izrael

Arabske sile vkorakajo, boj Izraela, ki sprva vojaško inferioren, za ohranitev posredovanja in premirja

spomladi 1949 izraelske sile obvladajo območje države in 1300 km² arabskega območja, arabske se morajo umakniti

1956 - vojna za Suez

1956 neodvisnost Egipta, nacionalizacija prekopa

koalicija Velika Britanija - Francija - Izrael vsak s svojimi interesi

29. 10. 1956 napad Izraela s tanki ob prekopu

ultimat Velike Britanije in Francije, da se obe sili umakneta od prekopa

zasedba prekopa, padalski desant

posredovanje ZDA zaradi grožnje SZ

prihod sil OZN na sporno območje ob prekopu in na Sinaj (tudi Jugoslavija)

1967 Šestdnevna vojna

vojaška okrepitev arabskega sveta - priprave na vojno

Izrael - preventivna vojna

napad na Egipt - uničenje letalstva, tudi jordanskega in sirskega

napredovanje na Sinaju

spopad na Golanskem višavju - preboj sirske črte

ogromen vojni plen, zasedena območja Sinaja, Golanskega višavja, zahodni breg

1973 - vojna Jom kipur

arabska želja po povrnitvi ozemelj

presenečenje z napadom na židovski praznik 6. 10. 1973

Egiptovska vojska po topniški pripravi in letalskih napadih uspešno forsira prekop s 5 divizijami > Izrael 1 divizija - ta postopen umik na Sinaj s protinapadi odločilna obramba na Golanskem višavju

2 tankovski brigadi > Sirija 2 oklepni diviziji + 3 pehotne

24-urna obramba omogoči zbiranje rezerv in protinapad. Po 3 dneh uničenih 800 tankov sirske armade

10. 10. preusmeritev težišča na Sinaj

14. 10. splošna ofenziva egiptovskih sil ob prekopu, ki pa zavrnjena; izraelska vojska vdre preko prekopa, obkoli 3. armado, kritično stanje za egiptovsko vojsko

22. 10. zvečer Egipt razglasi prekinitev ognja, 24. 10. Izrael prisilijo k sprejemu prekinitve ZDA, saj grozi posredovanje SZ.

VIETNAMSKA VOJNA

PREDZGODOVINA SPOPADA

Laos, Kambodža, Vietnam

francoska kolonije: Kočinčina, Tonkin, protektorat Anam

na fevdalizem cepljen kolonializem z kapitalizmom

FRANCOSKO OBDOBJE

japonska okupacija kolonije 1940-1945

Japonci razglasijo osamosvojitve Vietnama - tradicionalni cesar Bao Dai
avgusta 1945 prevzame oblast Zveza za osvoboditev Vietnama - Viet Minh

francosko-britanska intervencija septembra 1945 + Kitajska na severu

---> 1946 dosežen sporazum o Vietnamu kot svobodni državi pod francoskim
pokroviteljstvom. - pomeni le začasni status quo

Decembra 1946 izbruhne spopad, Francozi prodre v Hanoi

odpor sprva pozicijski, nato gverilski, nastajanje svobodnih območij v S

Vietnamu - 1950 Francozi obvladajo le območje med Hanoijem in morjem.

spreminjanje gverile v redno armado - vloga generala Giapa

prenos vojne v Laos - osvobodilno gibanje Patet Lao

1952 - ofenziva vietnamske osvobodilne vojske v dolini Rdeče reke

1954 - osvobodjem velik del srednjega goratega območja

Bitka za Dien Bien Phu 13. 3. - 7. 5. 1954 pomeni vrh vietnamske uspešnosti

Oporišče na meji z Laosom - na visoki planoti, dobro utrjeno - 15.000 vojakov

napadalci 100.000 vojakov, 200 topov in minometov

PRVI MIR

sporazum o končanju vojne v Indokini v Ženevi

- začasna razdelitev Vietnama v severno pod nadzorom osvobodilnega gibanja, in južno pod nadzorom Francozov - z demarkacijsko črto na 17. vzporedniku
- Laos in Kambodža neodvisni državi
- 1956 splošne volitve, po njih naj bi se združil Vietnam - a nikoli razpisane

AMERIŠKO OBDOBJE

vpletanje po sporazumu, podpira južni Vietnam kot samostojno državo

vojaški režimi, protikomunizem

nastanek osvobodilnega gverilskega gibanja - 1960 Viet Kong

povezava Viet Konga z Severnim Vietnamom, podpora v materialu in vojaki

postopno vpletanje ZDA

- 25.000 vojaških svetovalcev
- bombardiranje Severnega Vietnama od 8. 2. 1965 do 1972 (4 milijone ton bomb)
- vojaška intervencija od 7. 3. 1965, ko se izkrvalo prvih 3500 marincev

SILE

Januarja 1969 je že 550.000 vojakov v Vietnamu

južnovietnamski režim 800.000 vojakov

gverilcev 250.000

OBLIKA VOJNE - nekonvencionalna - umazana vojna

“poišči in uniči” - pokol v Mi Laiu 16. 3. 1968

helikopterski desanti na podeželje

vojna pod zemljo

ko gibanje dovolj ojača, začne **večje operacije**

- ofenziva Tet (januar-februar 1968)

splošni napad na 1000 km dolgi razdalji v obliki lokalnih napadov na mesta in upravne centre, vojaška poveljstva in letališča

napadenih in osvojenih 37 pokrajinskih centrov od 40, 100 okrožnih središč

Saigon - ameriško veleposlaništvo

uničenih 1500 letal

- pomladna ofenziva (februar 1969) - napadenih 140 ameriških oporišč

Saigon branijo ZDA s 400.000 vojaki

- ofenziva proti južnovietnamski vojni (1972)

VIETNAMSKO OBDOBJE

mirovno reševanje vojne v Parizu 1968-1973 (ZDA, Severni Vietnam, južnovietnamski režim, osvobodilno gibanje)

pariški sporazum - postopen umik ZDA iz Vietnama

vietnamizacija vojne

1974 obširni spopadi med južnovietnamsko vojsko in osvobodilnim gibanjem

zaključna ofenziva Viet Konga marec 1975 s visoke planote, osvobojeni Hue,

Da Nang, končno delta Mekonga

1. maja 1975 osvobojen ves Vietnam

17. 4. 1975 vkorakajo v Phnom Phen rdeči Khmeri

1978 vojna Vietnam – Kampučija

28. JUGOSLOVANSKE VOJNE 1991-1998

JUGOSLOVANSKA LJUDSKA ARMADA

ZNAČILNOSTI

prehod v mirnodobno stanje

zasuki strateškega položaja države. 1948, 1953, 1956, 1968.

JA ostala pod neposrednim političnim vplivom KPJ (ZKJ), organi politične stranke (politični komisarji so bili ukinjeni leta 1953), ki so vplivali zlasti na kadrovske politiko in motivacijo

vojska je ostajala močan politični faktor.

Po ustavni definiciji je bila JA (od 1951 JLA) enotna temeljna oborožena sila obrambe FLRJ (SFRJ), po ustavi 1974 pa skupna oborožena sila vseh narodov in narodnosti v bistvu pa je bila to predvsem vojska federacije, ki je do nje imela edina pristojnosti, močno se je čutilo, da je tudi osebna vojska poveljujočega, Josipa Broza Tita, ki je bil seveda hkrati tudi najvišji politični in državni voditelj. Preimenovanje JA v Jugoslovansko ljudsko armado decembra 1951 kaže na zavezanost revolucionarni doktrini in odsotnost vsakega občutka do nacionalnosti

USTANOVITEV

1.3. 1945 JA do 22.12.1951, 4 armade,

ukinitev vojska federalnih enot

Mirnodobna formacija JA od 31. maja 1945 sedem armad (od katerih je ena tankovska vojaška uprava pa v šest armadnih vojaških območij, Komanda mesta Beograda.

JLA V SLOVENIJI

ob koncu vojne kar štiri armade

4. armada (8 divizij, 5 samostojnih brigad, Ljubljansko in Mariborsko vojaško področje)

slovenska (2.) divizija KNOJ-a.

Največje koncentracije vojakov so bile v Vipavi, Pivki, Postojni, Vrhniki, Ljubljani in Mariboru

Mornarica v Sloveniji ni imela objektov, tudi zaradi sporazuma o coni nevojaških operacij.

Letalstvo je bilo navzoče v Polju oz. Brniku in vso dobo na letališču v Cerkljah pri Brežicah.

REORGANIZACIJE VOJSKE

odvisne od večkrat menjajočemu se strateškemu konceptu

V prvih 13 letih, do leta 1958 je bilo kar 7 reorganizacij, nato pa le še dve.

1948 je območje LR Slovenije pripadlo petemu vojaškemu območju s sedežem v Zagrebu;

taka organizacija prostora je ostala pod spremenjenimi nazivi do 1969

V Sloveniji prisotno, 5. vojaški oblasti podrejeno 4. armado so 1948 preimenovali v 10

1950 se je 10. armada preformirala v 23. strelski korpus, poveljnik je bil prvič slovenske narodnosti.

Leta 1956 se je 23. strelski korpus preoblikoval v vojaško področje Ljubljana.

1967 je bil na čelo ljubljanskega vojnega področja spet postavljen general slovenske narodnosti (Ivan Sekirnik).

1969 -1988 9. armada, s štirimi generali slovenske narodnosti v štabu (komandant Franc Poglajen, načelnik štaba Janko Sekirnik, Franc Tavčar in Jože Jakomin).

VOJAŠKA DOKTRINA

mitologiziranje - tradicijska navezanost na partizansko vojsko

v doktrini pa se je pojavila delno v letih po resoluciji Informbiroja (štab partizanskih odredov Jugoslavije)

Po letu 1968 kot KONCEPCIJA SPLOŠNEGA LJUDSKEGA ODPORA, katerega izraz je bil na vojaškem področju formiranje armadi vzporedne vojaške sile, teritorialne obrambe z omejenim ciljem in dosegom.

V splošnem tri razvojne faze:

1. klasična redna vojska s frontalnim delovanjem
2. kombinirana vojska (s partizanskimi odredi)
3. splošni ljudski odpor SLO

SLUŽENJE VOJSKE

Takoj po demobilizaciji eksteritorialno popolnjevanje in služenje v oboroženih silah, ki naj bi utrjevalo politiko "bratstva in enotnosti".

Čas služenja se v prvih letih povečuje (ogroženost) - 3 in 4 leta, nato pa vedno bolj krajša - končna faza je enoletno služenje.

Vzgajanje rezervnega oficirskega kadra šole za rezervne oficirje, ki je v drugi polovici obveznega roka.

Kot poveljevalni in učni jezik se je uporabljal večinski srbskohrvatski; enot s slovenskim poveljevalnim in uradovnim jezikom ni bilo. Od sedemdesetih let je

veljala enotna unifikacija, da JLA uporablja srbskohrvatski jezik v latinični pisavi (prej so uporabljali več cirilice).

OFICIRSKI ZBOR

Oficirje so sprva zavezali, da bodo ostali v JA do upokojitve množično upokojevanje - izločitev neprimernih oficirjev v 50-letih pogoste premestitve zaradi reorganizacij in sistema
Oficirski zbor šteje okoli 12.000 oficirjev.

Med generaliteto je več interesnih skupin, ki pa jih vrhovni komandant obvlada z železno roko. črnogorski generali, vendar izgube veliko med informburojem, ko odpove pokorščino tudi nekaj najvišjih oficirjev, med njimi tudi načelnik generalštaba.

V 60-tih dominira skupina prekodrinskih srbskih generalov. Z odstranitvijo vojnega ministra Gošnjaka se situacija uravnovesi.

Oficirjev in posebej podoficirjev slovenske narodnosti je bilo procentualno vedno manj: 1945 je bilo oficirjev slovenske narodnosti okoli 9 %, 1956 okoli 7 %, 1966 le še 5 %; podoficirjev pa je bilo pol manj, 2,5 %.

Nekoliko ugodnejša je bila situacija pri najvišjih oficirjih, kjer je bil delež generalov slovenske nacionalnosti med 8 in 9 %, šele 1969 je padel na 6 %.

Perspektive so bile še slabše, saj je tedaj bilo Slovencev med gojenci vojaških akademij le še 3,6 %. Situacijo je nekoliko izboljšala ustanovitev vojaške gimnazije v Ljubljani.

TERITORIALNA OBRAMBA

Začetki 1949, ko je grozil spopad z vzhodnimi državami Informbiroja.

Vrhovno poveljstvo partizanskih odredov Jugoslavije, republiški glavni štabi

1953 je bilo 195 odredov v 30 grupah odredov),

Teritorialna obramba je z reorganizacijo v letu 1968 dobila silovit pospešek.

Z ustavnimi amandmaji 1971 je bila Teritorialna obramba izločena iz JLA, njen razvoj in delovanje sta skupaj z republikami usklajevali posebna uprava v generalštabu in oddelek v Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo.

---> Preosnova TO je omogočila vsaj omejeno razpolaganje republik z realno oboroženo silo. Prenos dela pristojnosti in obveznosti za obrambo na republike se je odrazil tudi v ustanovitvi sekretariata za ljudsko obrambo kot resorja v republiškem izvršnem svetu in ustanovitvi republiškega štaba za ljudsko obrambo (od 1974 republiški štab Teritorialne obrambe).

OBOROŽEN SPOPAD ZA OHRANITEV NEODVISNOSTI SLOVENIJE

1. NOTRANJA RAZHAJANJA V JUGOSLAVIJI

nujnost konca socializma

vprašanje notranje ureditve

konfederativni model - Slovenija

centralnofederativni model - Srbija, JLA

razpad ZKJ kot integrativne stranke

mednacionalni oboroženi spopadi na Hrvaškem

STALIŠČA DO NOTRANJE VOJAŠKE INTERVENCIJE

- federalni organi
- republike, JLA

NEPOSREDNI POVOD OBOROŽENI INTERVENCIJI

Zvezna vlada in njen predsednik Marković so izdelali **20. junija** 1991 navodilo

o neposrednem izvajanju oblasti federacije na državnih mejah

---> ukazana zagotovitev oblasti organov SFRJ na meji v SR Sloveniji,

sodelovanje zveznih sekretariatov za notranje zadeve in za obrambo pri

izvajanju te naloge.

Načrt zvezne vlade - zasedba vseh mejnih prehodov v Sloveniji, ki so stali na zunanjih mejah Jugoslavije, torej na meji z Italijo, Avstrijo in Madžarsko.

Izvajalec 5. vojaško okrožje v Zagrebu. Angažiranih okoli 3000 vojakov s 150 oklepniki in tanki. JLA v Sloveniji ima okoli 15.000 vojakov

mobilizacija TO pred razglasitvijo neovisnosti - 15.000 od vpoklicanih 20.000

med spopadom raste na 60.000

VOJAŠKI SPOPAD se je začel 27. junija 1991 dopoldan.

Enote JLA so že od zgodnjega jutra, nekatere na Primorskem celo že 26.

popoldne začele zasedati mejne prehode.

Taktika enot TO in milice - preprečevanje, da bi dosegle nameravane cilje.

Že zgodaj zjutraj so vzpostavile številne cestne zapreke, največ improvizirane iz tovornjakov ponekod okrepljene z minami.

OPERATIVNI PLAN JLA IN IZVEDBA

Proti glavnim mejnim prehodom poslati motorizirane in oklepne kolone, ponekod podprte tudi z helikopterskimi dovozi.

sile enote obmejnih odsekov (stražnice) sile iz notranjosti, predvsem motorizirane z območja Slovenije (Ljubljanskega in Mariborskega korpusa) in Hrvaške (Varaždinskega in Reškega korpusa).

- Že 26. junija dopoldne sta krenili dve oklepni koloni iz vojašnic v Pivki in Ilirski Bistrici proti Divači in na Goriško
- Ponoči 27. junija je krenila iz vojašnice na Vrhniki tankovska kolona proti Ljubljani, namenjena pa je bila proti Brniku, del pa v zasedbo prehoda Karavanke. Kolona je v dveh delih prišla v neposredno bližino letališča kljub spopadu pri Trzinu. Zasedbi Brnika je bila namenjena tudi kolona oklepnikov, ki je ponoči krenila iz Karlovca preko Metlike in Novega mesta proti Ljubljani; zaustavila jo je popoldne TO na Medvedjeku med Trebnjim in Stično.
- Iz Radovljice je prišla skupina vojakov, ki je zasedla mejni prehod Ljubelj, iz Kranja in Radovljice pa skupina, ki je zasedla prehod Jezersko
- . Prehode na Koroškem naj bi zasedle sile obmejnih enot, prehod v Dravogradu pa motorizirana kolona iz Maribora. Ta je dospela v Dravograd zvečer.
- Druga motorizirana oklepna kolona je iz Maribora krenila proti Šentilju, vendar je bila zaustavljena v Štrihovcu.

- Iz Varaždina sta krenili dve oklepni koloni, ki sta bili namenjeni v Gornjo Radgono. Ena je bila ustavljena z barikado na mostu preko Drave v Ormožu, zato se je obrnila in prešla Dravo na hrvaški strani, nato pa dosegla Gornjo Radgono 28. junija; druga pa se je zaustavila v Radencih.
- Za zasedbo prehodov v Prekmurju je JLA namenila sile obmejnega odseka v Murski Soboti, ki jih je okrepila delno že pred začetkom operacij, delno pa 27. junija s kolono iz Maribora. Iz Murske Sobote so v več kolonah te sile zasedle mejne prehode Dolga vas, Hodoš, Gederovci in Kuzma.
- Iz smeri Zagreba je prišla 27. junija dopoldan kolona po vzporedni cesti do Dobove, kjer pa se je po spopadu z enoto TO ustalila v Dobovi.

TAKTIKA TO SLOVENIJE IN MILICE

oviranje prodiranja z zaporami (Medvedjek 100 tovornjakov, Ljubljana 58 barikad, od tega 9 miniranih)

osvojiti pomembne objekte za oskrbovanje (skladišča streliva in orožja) in bolj izpostavljene

OBOROŽENI SPOPADI

Dopoldan 27. junija je Predsedstvo RS izdalo ukaz o oboroženem odporu JLA.

Prvi oboroženi spopadi so potekali ob barikadah na Medvedjeku, pred Ormožem, Rigoncih pri Dobovi, na Jezerskem, cesti proti Šentilju in pri Trzinu. Enote JLA so do večera zasedle večino mejnih prehodov, prosti so bili le še Šentilj, Holmec, Rateče. Dovažanje enot miličnikov ZSNO na mejne prehode, ki so bili zasedeni, s helikopterji pa so prevažali tudi vojake tja, kjer so bile kolone še blokirane.

28. junija so enote TO prešle v protinapad na večini mejnih prehodov, kar je bila posledica ukaza o osvoboditvi nekaterih prehodov (osvojeni Rožna dolina, Holmec skladišče JLA v Brezovici pri Borovnici)

MIROVNO POSREDOVANJE

28. junija popoldan sta se predsednik predsedstva RS in poveljnik 5. vojaškega območja dogovorila za premirje, ki naj bi začelo veljati ob 21. h. Prekinitev ognja je zahteval tudi predsednik ZIS Marković. Zvečer so dopotovali v Beograd tudi predsedujoči Evropske zveze, ki so posredovali v spopadu. Ponoči so se sestali v Zagrebu tudi z Milanom Kučanom in zunanjim ministrom Ruplom.

ustavitev sovražnosti,

zamrznitev izvajanja osamosvojitve in

obnovitev dela predsedstva SFRJ, ki naj nadzira vojsko.

Pogajanja Slovenija - JLA 29. junija popoldan.

JLA je zahtevala zlasti deblokado vojašnic in kolon in možnost premika v poljubni strani, torej tudi na odrejene cilje. Slovenska stran je pristajala na deblokado, vendar pa je zahtevala kot garancijo zapustitev oklepnih vozil in umik v izhodiščne garnizije. Pogajanja o izvolitvi člana predsedstva Stipa Mesića za predsednika so se izjalovila, zvečer pa je JLA poslala Sloveniji ultimat, s katerim je zahtevala deblokado JLA v Sloveniji, vrnitev vseh bojnih sredstev in vrnitev na stanje pred 25. junijem. Rok je bil postavljen na 30. junija ob 9 h. Ultimat je obravnaval na posebni seji parlament in sprejel izhodišča, ki jih je opredelilo predsedstvo zgodaj zjutraj.

PONOVNA ZAOSTRITEV

oblikovanje novega ešalona z vojaki iz SR Srbije

letalski napadi - niso bili izvedeni, menda na pritisk mednarodne skupnosti..

slovenske sile v naslednjih dneh zasedejo večino mejnih prehodov

letalski napadi na televizijske oddajnike

razpad enot JLA, množično vdajanje

spopadi prenehajo med 2 in 4. julijem 1991

BRIONSKI SPORAZUM

7. julija na pogajanjih med slovensko in jugoslovansko stranjo pod pokroviteljstvom EU

---> kohabitacija obeh nasprotnih vojska na območju Slovenije za tri mesece,

zato je še prihajalo do napetosti.

Velikansko presenečenje je predstavljal sklep o začasnm umiku JLA iz Slovenije, ki ga je sprejelo Predsedstvo Jugoslavije 18. julija 1991. Po tistem se je začela vojska umikati iz Slovenije, Umik tehnike pa so ovirali sama TO in tudi razmere na Hrvaškem.

26. oktobra je potekel rok za implementacijo Brionskega sporazuma in takrat se je umaknil tudi zadnji vojak JA iz Slovenije. Ostalo je mnogo tehnike in orožja, med njimi okoli 200 tankov.